

קובץ גליונות

פרשת כי תשא- פרה

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל
מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל
הגאון הצדיק
רבי ישראל אלי' וינטרויב זצוק"ל
הגאון האדיר
רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל
הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל
הגאון הצדיק
רבי ראובן קרלינשטיין זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י"ל שטינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן פוסק הדור
הגר"ג קרלין שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן המשגיח
הגר"ד יפה שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיח בחוקיך

גאון יעקב

דברי אמת

פניני דעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

ניתן להשיג את הקובץ מודפס בערים הבאות:

אופקים

052-7635246 (סמיד)

בבתי הכנסת:

קיוית
שיוית
נחלת משה

לעד

054-8415551 (הופנר)

אצל הנציגים בישיבות:

בני ראובן
כנסת יחזקאל
תורה בתפארתה
תורת חסד

בבתי הכנסת:

דרך החיים
מאור שרגא

אשדוד

רובע ג' - קרית חרדים

054-8454846 (וינגרטן)

רובע ז'

052-7668323 (מונק)

רובע ט'

077-7656779 (בלומנטל)

אשקלון

050-4181543 (לוי)

באר שבע

052-7628911 (היקלי)

בית שמש

קריה

02-9910398

(פינקלשטיין)

בניהול

שערי תורה

ישיבת אור לישרים

רמה ג'

ביהכנ"ס אהבת תורה

02-9920797

יפה נוף

054-8488951 (וקסלר)

רמה א'

בבתי הכנסת:

כולל עטרת שלמה

ביהכנ"ס לב אליהו

ביתר

גבעה A

בביהכנ"ס אשכנז

גבעה B

בבתי הכנסת:

בני הישיבות

בני תורה

קהל חסידים

בית חלקיה

050-4156578 (מן)

בני ברק

שכון ג' / יהודה הנשיא

053-3145900

(גולדשטון)

ויזניץ

050-4192923 (טסלר)

בבתי הכנסת:

אוהל משה ורחל- רח'
פרל

אוהל תמר

אשכנז רח' יעל

בית אהרון רח' רדק

בית אריה רח' גרוסברד

פינת בעל התניא

בית הכנסת הגדול

דברי שיר

היכל צבי רח' סירקין

הליגמן

הליכות חיים

המרכזי - רמת אלחנן

יד אהרון

לדרמן

משכונת יעקב

נאות יוסף

שבת אחים

שיח תפילה רח' קהילות

יעקב

שלייכר

שם אבותי

תפארת נחמן

בכוללים:

בית הלל

ברסלב

חזון איש

ישכר באוהלין רח'

סורוצקין

נחלת משה

פוניבז' (אוהל קדושים)

רשב"י

אצל הנציגים בישיבות:

אורחות תורה

בית מדרש עליון

גאון יעקב

משך חכמה

סלבודקא

פונוביז'

קהילות יעקב

קרית מלך

שערי תורה

תפארת ציון

מרכז

חנות גל פז- ר"ע 88

חנות שאבעס חזו"א 49

פרדס כץ

052-7168580

(אבוחצירא 30)

במקוה

בבתי הכנסת:

מנין אברכים (אבוחצירא

9)

שכון ה'

ביהכנ"ס המרכזי

זכרון יעקב

04-6392214 (קניגסבורן)

חדרה

בביהכנ"ס יד זאב

חיפה

נוה שאנן

054-8454992 (גינזער)

ישיבת נחלת הלויים

בביהכנ"ס מקלט רח' פרל

פינת מנדלה

הדר

ישיבת תפארת ישראל

04-8699455 (חסידיים)

שכריה

קרית שמואל

ביהכנ"ס חניכי הישיבות-

שערי דעת רח' המגינים

32

בביהמ"ד אהבת שלום

שלז סטון

02-5335545 (כל בו אלן)

יסודות

ביהכנ"ס המרכזי

ירוחם

ביהכנ"ס המרכזי

052-7627788 (מיכאל)

ירושלים

בית וגן

02-6449498 (שעיו)

הפיסגה 46

בבתי הכנסת:

אמשינוב

מנין אברכים

בית ישראל

ישיבת מיר

052-7677676 (לוי)

בר אילן/נוה צבי

054-8474651

גאולה

053-3172626 (אלה)

חנות גל פז (מלכי ישראל)

גבעת זאב

בביהכנ"ס ברכות שמואל

רח' גבע 054-8422492

גבעת שאול

זופניק

גוש 80

ביהכנ"ס בראשות הגאון

ר' דן סגל שליט"א

גילה

ביהכנ"ס חזון נחום

052-7653820

הר נוף

בבתי הכנסת:

אמרי שפר

קהילת בני תורה

חניכי הישיבות- רח' ברנד

כנסת

054-8429113 (גרוס)

מאה שערים

ביהכנ"ס תפארת בחורים

(הישן)

מטרסדורף

ישיבת בית שמואל

בביהכנ"ס היכל שמואל

נוה יעקב

052-7677676 (לוי)

בבתי הכנסת:

בני הישיבות

חניכי הישיבות מרכז

מגן אברהם

תורה ותפילה

סורוצקין

בבתי הכנסת:

אהבת תורה

באר שמואל

היכל שמואל

סנהדריה

ביהכנ"ס פאג"י

עזרת תורה

054-8474651 (אלקין)

בית הכנסת בית ישראל

קרית יובל

052-7639488

רוממה

בית כנסת חניכי הישיבות

רמות א'

054-8408719

(גולדשטון)

בבתי הכנסת:

משכן שרגא

שערי תבונה

רמות ג'

ביהכנ"ס

חניכי הישיבות צא"י

053-3120780 (גליקסברג)

רמות פולין

ביהכנ"ס אוהל יוסף

053-3180324 (דורוני)

רמת שלמה

בבתי הכנסת:

המרכזי

חזון אי"ש

שערי חסד

054-8498969 (קירט)

חודיעין עילית

בכוללים:

עטרת שלמה,

ישכר באוהלין, הר"ן

כתר תורה הרב אברמוב

פוניבז'

בית אבא

חפציבה

052-7143196 (דרמר)

ישיבת כנסת יצחק

נאות הפסגה

052-7608620

קרית ספר

בית הכנסת קהילת משך

053-3127555

ברכפלד

ישיבת מיר

בבתי הכנסת

אוהל תורה

חניכי הישיבות רשב"י

גרין פארק

ביהכנ"ס בני הישיבות

נס ציונה

מוסדות אור תורת שלום

כולל בראשות הרב יפת

שליט"א

נחיתות

054-8454356 (טרבלסי)

ישיבת שחר שכי

נתניה

רמת אפרים

052-7664668

ביהכנ"ס מנין אברכים רח'

גבע 25 054-8452828

(ויס)

ישיבת עטרת מתתיהו

054-8479928 (סעידוב)

פתח תקוה

גני הדר

בבתי הכנסת:

אוהל אברהם

מקוה בעש"ט

מרכז העיר

אבי עזרי

ישיבת לומז'ה

כפר אברהם

כולל אוהל רחל

050-4187771

קרית אתא

ישיבת מאקאווא

052-7626243

רחובות

050-4101805

ישיבת מאור התלמוד

כולל בר שאול

באיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 196 | שנה ד' | פרשת כי תשא | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

כתותי מיתת שיעוריה בשקלים

זה יתנו כל העובר על הפקדים מחצית השקל הקדש עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה לה' (כי תשא ל, יג)
עין ברמב"ם פ"ג מהל' שקלים דכ' הנותן מחצית השקל משל עיר הנדחת לא עשה כלום. ומדברי הכ"מ משמע דטעמיה משום דהוי אסור"נ.
וצ"ע לפמ"ש הר"ן נדרים (מ"ז ד"ה והוי יודע) דאסור"נ הם בכלל נכסיו רק שאינו רשאי להנות מהם, וא"כ למה לא עשה כלום והא הוי שלו, ואי משום אסור"נ שיש בהם הא מצוות לאו להנות ניתנו, יע' מש"כ האחרונים להאריך בזה אי אסור"נ הוי שלו ואם שייך להקנות אסור"נ.
ותי' חדתי"נ הגר"ז ברלין שליט"א: דהנה כבר תמה הכ"מ למה כתב הרמב"ם דווקא עיר הנדחת ולא כתב כל אסור"נ?

ואפש"ל דטעמא דהרמב"ם דבעיה"נ לא עשה כלום הוא מדין כתותי מיתת שיעוריה. דמבואר ברמב"ם פ"א משקלים הל' א' דצריך ליתנה בפעם אחת ולא בפעמים רבות והיינו דצריך נתינה אחת שלמה של מחצית השקל, ולכן אם נאמר בזה כתותי מיתת שיעוריה אין השיעור מצטרף ולא מדין אסור"נ הוא דלא יצא.

וראה באמבואה דספרי בהשמטות בסוף הספר, ועין בקרית ספר דכ' וז"ל היה של עיר הנדחת לא עשה כלום מפני שאסור בהנאה וטעון שריפה דכתיב ואת כל שללה תקבין אל תוך רחובה וגו' הרי דנקט דטעמא משום דאסור בהנאה, והוסיף דטעון שריפה וכמש"כ דהוי מדין כתותי מיתת שיעוריה ודוק.

ורבנו שליט"א הקשה ע"ז דצ"ע לומר כן, דאם היה דין ליתן מטבע אחת של מחצית השקל

אה"נ שהיה שייך לומר כתותי מיתת שיעוריה, אבל אם אפשר ליתן גם הרבה מטבעות קטנים שיהיה בערך של מחצית השקל, מה שייך בזה כתותי מיתת שיעוריה. (פורים משולחן גבוה ח"ג עמ' קז)

קידוש ידים ורגלים בבת אחת

בגמ' ביומא לז, א איתא בן קטין עשה שנים עשר דד לכיור, שלא היה לו אלא שנים. ומזה הוכיח מו"ר מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א שלכתחילה בעי שכולם יקדשו כאחד ולכן שיבחהו חכמים על זה. אך תמה אמאי איצטריך כן והרי לא עבדו כאחד אלא בזה"ז? (מנחת בנימין עמ' תתקע, ועי' ש מה שתי' בזה).

דרך התוכחה בזמן הזה

ודבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו ושב אל המחנה ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל. (כי תשא לג, יא)
מרן הגר"ח"ק סיפר ששמע לפני שנים רבות מהרב ריף זל"ה על הפסוק בפרשת כי תשא "ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האהל", דלכא' מה נכנס פסוק זה בפרשת חטא המרגלים? אלא ללמדנו שאף **שיהושע היה תלמידו של משה רבינו לא עשה מחאות והפגנות, אלא ישב ולמד! ללמדנו שתפקידם של הת"ח לשבת וללמוד, ולא לעשות מחאות.**

ואמר רבנו שהוא דאי צודק! והוסיף דהנה בגמ' בערין טז ב' תניא א"ר טרפון (תמיהנ') אני אם יש בדור הזה שמקבל תוכחה, אם אמר לו טול קיסם מבין עיניך אמר לו טול קורה מבין עיניך, וכתב רש"י ד"ה קיסם. כלומר עון קטן שבידך זה יכול לומר לו טול אתה עון גדול שבידך הלכך אין יכולין להוכיח שכולן חוטאים.

והעיר רבנו איך יתכן שבדור של תנאים אין מי שיוכיח וכולן חוטאים? [אלא דוכי בדור של התנאים כולם היו תנאים, היו מאה תנאים או אלף תנאים].

ואפשר לפרש דאין דרך התלמידי חכמים להוכיח, התלמידי חכמים יושבים ולומדים [ונכון מרן הגר"ח"ק שליט"א וכי הוא מוכיח? הוא יושב ולומד] התוכחה שייכת לאלה ששייכים ועוסקים בענין הזה. (צדיק כחמר יפרח)

יותר צער

ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה ויכתוב על הלוחות את דברי הברית עשרת הדברים. (כי תשא לד, כח)
ויש להבין אמאי באמת משה לא אכל? שיאכל בלי שיהנה מהאוכל [הרי במעשה עם הדיבוק שפחד מאד מהגר"א ושאלו אותו הרי הגר"א לא מסתגף? וענה: שמפחד מאכילה של הגר"א שכולו לש"ש]. וי"ל ע"פ מה שמצינו בחז"ל (מדרש רבה וזאת הברכה יו, י) אמר משה לפני הקב"ה: רבש"ע גלוי וידוע לפניך יגיעי וצערי שנצטערת וכו' הרי דנחשב הדבר לצער, א"כ משה רבינו רצה בדוקא שהדבר יעשה ע"י צער ולכן לא אכל ולא שתה, כדי שיהי יותר בצער.

משה מעלה חשש חילול ה', ועדיין הוא נזקק לתפילה

"למה יאמרו מצרים לאמר". משה לא אמר שלא חטאו, אלא שעל ידי שיענשו יהא חילול ה'. ולמה צריך לבקש על זה, הרי זהו מובן שצריך לקיים את עם-ישראל, כי לולי זה יהא חילול ה'? בכל זאת רואים שבלא תפילת משה, עצם הדבר שייצא חילול ה', לא היה מועיל.

ואדברה, התביעה גוברת, כי בגללם ייצא חילול ה' גם בעונשם. ומשה הוזקק להתפלל מ' יום רצופין ועוד מ' יום נוספים ובלא אכילה ושתייה, עד שביה"כ א"ל ה' סלחתי כדברך. ולמה נזקק לכל זה, הרי כבר התפלל שלא ייצא חילול ה' בעונשם?

משה לא הסתפק בהבטחה, כי חשש לחילול ה' וגם הוא לא יאה ראוי להבטחה

ואף שהבטיחו ה' שייצא ממנו גוי גדול, התפלל שלא יאה חילול ה' כשיהרוג את עמו שנקשר עמו במתן-תורה. ועוד, שמפרש רש"י להלן י"ג אמר משה לה', ומה כסא של ג' רגלים אינו עומד לפניך בשעת כעסך, ק"ו לכסא של רגל אחד.

כל החששות לחילול ה' לא הועילו, אבל התפילה עם כאב לחילול ה' הועילה וכל זה לא הועיל. והיו נענשים. ואף החילול ה' שבא בענישתם, נזקף לחובתם. אבל משה רבנו הצליח בתפילתו, כי כאב לו החילול-ה', ולולי זה היו נענשים. כי לא די במה שאכתה לה' חילול שמו, אלא צריך "כאב" למישהו בכל לבו **על חילול ה'**, ועי"ז זכה שסלח ה'.

כולם שבו והצטערו, אבל כאב בחילול ה' היה למשה ועל כן הועילה התפילה ואף שכולם עשו בודאי תשובה, ועובדי העגל מתו (בכמה סוגי מיתות לכמה סוגי עבירות, רש"י להלן כ). והנותרים היו מאלו שלא חטאו ממש, אלא רק היה להם שייכות לחטא, וישראל ערבין זה לזה. אמנם אפילו לקצתם אלו, לא הספיק התשובה והצער כל זמן שלא כאב להם חילול ה' - חוץ מעצם העבירה - רק משה רבנו הרגיש כאב במידה גדולה מאד, ועל כך פעל בתפילתו שהיתה בעמל רב.

כלל הלויים

ויאספו אליו כל בני לוי, פרש"י, מכאן שכל השבט כשר. באמת זה פלא שבדרך כלל יש כמה סוגים, ואיך זה בשבט הלוי היו כולם כשרים? וצ"ל, שהיו מובדלים בכל עניניהם משאר השבטים.

ועדיין זה חידוש, שהרי רש"י להלן כ"ז מפרש מש"כ: והרגו איש את אחיו, הכוונה לאחיו מאמו והוא ישראל. וא"כ יתכן שישראל זה שגדל שחטא גדל בבית אחד עם אחיו הלויים בביתו של לוי, והוא חטא בעגל, ואחיו השייכים לשבט לוי לא חטאו.

לעילוי נשמת מרן הגאון רבי שלמה זלמן בן רבי חיים יהודה ליב זצוק"ל
נלב"ע כ' אדר תשנ"ה

הנה בהפטר (פר' פרה) כתיב ולקחתי אתכם מן הגוים וקבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם: וזרתי עליכם מים טהורים וטהרתם מכל טמאותיכם ומכל גלויותיכם אטח אתכם: ונתתי לכם לב חדש ורוח חדש אתן בקרבכם והסרתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר: ובדור האחרון זכינו לראות בנבואה זו אצל עולי רוסיה, שעשרות שנים ישרון להגה"צ ר' יצחק זילבר זצ"ל, ועוד ארגונים לקירוב יהודי רוסיה שרבו שליט"א עומד ומסייע להם בכל עת ובל שעה ברוח ובגשם [ואם היינו מביאים את כל הענינים היינו צריכים לקונטרס גדול ונביא כאן רק כמה ענינים].

אתם צריכים להשלים

באלול תשנ"ד אירגנה עיריית בני ברק כינוס לעולים מרוסיה, והגיע רבנו למסור שיחה בפניהם ואמר להם בתו"ד: באתם מארצות בהן נרדפתם, באתם ממקומות בהם לא ניתן לכם לשמור תורה ומצוות, ועכשיו זיכה אתכם הקב"ה לבא לארץ הקודש, ארץ שניתן בה לקיים תורה ומצוות.

כאן בארץ ישראל חייבים אתם להתחזק בתורה ויר"ש ולהספיק ללמוד עבור כל השנים שלא נתנו לכם ללמוד.

הקמת ישיבות ברוסיה

בס"ד. אל מע"כ... כאשר שמועה שמענו כי אנשי חיל יקרים העמידו בארץ רוסיה, ארץ חושך וצלמות, ארץ אשר אין ישיבות קדושות ומוסדות תורה.

ובחמלת ד' עולה ומפציע משם אור זורח למרחקים, כאשר כבר יצאו משם מאות תלמידי חכמים חשובים.

והנה עכשיו ראו לנכון, אנשים יקרים בעלי לב ונפש, אשר ידם רב להם בהקמת עולה של תורה במקומות רבים, לייסד בעיר מוסקווא "קהילה קדושה" אשר על אדני התורה והמסורה הצרופה יסודה. ובמרכז יתנוסס שם לתפארה "כולל אברכים" ומשם תצא תורה.

יתן ה' ואור התורה ירח ממקום חשוב זה עד כי ישוב וירחם עלינו, בשוב ה' את שיבת ציון.

ואל העוסקים בהקמת בנין חשוב זה, יאמר חזקו ואמצו והרבו פעלים לתורה, ותזכו לסייעתא דשמיא כל א' לו ולמשפחתו בברכת ברוך אשר יקים וכו'.

לעזרת יהודי רוסיה

בס"ד. בחמלת ד', עת אשר קרא דרור לאחינו בני-ישראל אשר במדינת רוסלאנד וגליליתיה מתחת עול דיכוי הנפש והגוף, מלפני כעשר שנים, קווה קיונו שיחזרו אלינו אחינו האובדים באונס אל חיק אומותינו ואמונתנו.

אך נכזבה תוחלתנו ובמשך השנים נשכחו ואין איש שם על לב את המון רבבות נשמות טהורות, אשר באונס גמור הועברו על הדת, אשר בדממה משוועות ומצפות לגואל ועוזר. אכן ידענו נאמנה אשר אנשי חיל גיבורי כח פעלו ועשו ליסד במקומות ההמה, דוקא, מוסדות חינוך וישיבות טהורות על טהרת הקודש ובאמת אלו רואים ברכה מרובה במעשיהם והצליחו לבנות מאות בני תורה ומשפחות אשר בהם ישראל יתפאר. ועל דרך זה יש אפשרות לעשות כהנה וכהנה למען עמנו ותורתנו, ומזה יש תקוה לבנות עם הזמן, את הנהרסות לראות קהילות קדושות חוזרות ונבנות.

לכן חוב גמור על כל אחד לטכס עיצה להציל את האנשים אשר מאונס נטמעו ונאבדו מהם כל זיק תורה ויראת שמים, ומקוים שכאשר יתאספו אנשי אמנה אשר מאז דאגת כלל ישראל בראש מאוים ועומדים גיבורים לכל מצות הכלל, ישתדלו לעזור להם בכל האפשרות העומדת לרשותנו, בין בכסף ובין לשלוח לשם משפיעים רוחניים להצילים ולהחזירם אל היהדות הנאמנה ובזכות זה נושע כולנו תשועת עולמים.

ר"ח מרחשון תשנ"ט. וע"ז באנו על החתום אהרן יהודה ליב שטינמן

הישיבה הקדושה תורת חיים

הנה רבות בשנים שרבונו שליט"א עומד בנשיאות הישיבה הקדושה תורת חיים במוסקבה וכל עניני הישיבה מתנהגים על פיו, והרבה טורח למענם ומידי שנה היו עושים שמחת בית השואבה בסוכת ישיבת גאון יעקב ורבנו היה מגיע לדבר בפניהם, ונביא כאן מכתב רבנו שליט"א לאחב"י די בכל אתר ואתר

הנה בשנת תש"ן כשהשתנה מצב המדינה הרוסית יזם הגאון הגדול ר' משה הלוי סולוביצקי זצ"ל לפתוח ישיבה גדולה עם מטרה קדושה, להפיץ תורה במדינה שהייתה שוממה כל כך הרבה שנים מתורת השי"ת ומיראתו, ובס"ד במשך השנים כבר יצאו מתוכה מאות בני תורה, חלק מהם ממשיכים בישיבות חשובות בארץ ישראל וחלק בארצות הברית.

יש מהם שכבר בנו בתים הבנויים לתפארת, ובמשך השנים אשר הגאון הנ"ל חי, אז כל דבר בין ברוחניות ובין בגשמיות נעשה על ידו, אמנם אחרי שלדאבוננו שבק חי לכל חי עול החזקת הישיבה נפל על כתפי האנשים החשובים בציריך וכן באנטוורפן, ובזמן האחרון אחרי שהיוקר גדול מאוד במדינה ואין לאל ידם להשיג ההוצאות הנדרשות

לקיום הישיבה, ויש ח"ו חשוש מאד שלא יצטרכו חלילה לסגור מקום תורה המפואר אשר מתרבה מספר התלמידים כסדר, לזאת באנו בבקשה מאוד לכל בני ישראל מוקירי ואוהבי תורה לתת יד לעזור לתמוך בהישיבה וזכות זה יעזור לכל א' שיתברך בכל טוב סלה כמו שנאמר ותומכיה מאושר. ו' ערש"ק וירא י"ז מרחשון תשנ"ט לפ"ק

בס"ד טבת תשס"ג. כעת נשתנו הרבה דברים א[הוכרחו לקנות בנין כי לא ה' להם אפשרות לשכור דירה, והאנשים אשר עזרו חלק מהם כבר אינם יכולים לתמוך.

והנה הרב יצחק רוזנגרטן בנו של ר' זאב שה' מהעוסקים מאד לעזרת הישיבה נוסע למצוא תמיכה מהאנשים תומכי תורה ורוצים להציל יהודים אשר נשארו שם ויש לקרבם ליהדות ולתורה.

וכבר כתבנו שיש מאות שזכו להתקרב ולבנות בתים כבית יהודי ולגדל בנים ובנות לישראל סבא, ונא לתמוך בהישיבה הנ"ל וכל התומכים יקוים עליהם דברי הפסוק ותומכיה מאשר.

כינוס תולדות ישרון חנוכה - תשס"ג

רבנו העריך עד מאוד את הגאון ר' יצחק זילבר זצ"ל בגדלותו הנשגבה (ראה כאיל תערוג דברים תשע"ז) ובמה שהקים את הארגון תולדות ישרון, ורבנו טרח כמה פעמים (תשס"ג - תשס"ד) לדבר בימי חנוכה

התקבץ כאן ציבור גדול שרובם באו ממדינה כזאת שכל כך הרבה שנים היו רחוקים מיהדות ומתורה והיו תחת ממשלה שרצתה להכרית כל שם של יהדות, שם של דת ובעצם היתה נגד כל הדתות, אבל בעיקר סבלו מזה היהודים וזה ה' נס גדול שאחרי זה חזרו בנים להקדוש ברוך הוא אחרי שהיו כ"כ רחוקים וכל גזירות רעות היו עליהם באופן ממש נורא.

כל אחד שלימד תורה, לימד תינוקות של בית רבן או שעשו ישיבות וכל מי שעשה משהו של יהדות ה' עליו גזירות עם עונשים נוראים כמו עשר שנים גלות לסיביר ועוד כאלה דברים נורא ואיום, ובאמת הצליחו לדאבוננו להחטיא את החלק הכי גדול של הכלל ישראל שהיה שם, ואלה נשארו שם וזהו נס גדול שנשאר עדיין שארית הפליטה שחזרו ורוצים שוב לחזור ליהדות לחזור שוב לתורה לחזור שוב לרבוננו של עולם לאבינו שבשמים זה נס גדול. - וכאן האריך בענין חנוכה.

וסיים רבנו: אותו הדבר צריך לומר לאנשים שבאו ממקום כזה, שכמו שבין היוונים רצו לעקור את הדת שם ג"כ רצו לעקור את הדת ולדאבוננו חלק גדול באמת הכריחו, ורוב כלל ישראל שם נשארו בלי דת בלי תורה בלי יראת שמים ואין להם שום זיק של יהדות וברוך השם אלה שניצולו כמה הם צריכים ליהדות ולהלל שירגישו את האושר שיש להם, שברוך השם הצליחו לחזור לאביהם שבשמים וזהו האושר הכי גדול וזה ילוה אתכם תמיד.

תחשבו את זה שאתם אנשים מאושרים" באושר הכי גדול ששבתם אל אבינו שבשמים ותוכלו לקיים את המצות ותקיימו באמת את המצות.

תלמדו את התורה תלמדו את הילדים שלכם שיהיו יהודים טובים שיגדלו בתורה ויראת שמים אז תהיו מאושרים, והקב"ה יעזור באמת שכל כלל ישראל יושע בקרוב ויכולו באמת להגיד הלל בבהמ"ק בזמן שהקב"ה ישיב לנו את הבהמ"ק ונזכה לעבוד שם את הקב"ה באהבה וביראה, וזה יהי' התכלית האמתי שהקב"ה יעשה לנו הקב"ה יזכנו שנוכה בקרוב לגאולה האמתית במהרה בימינו אמן.

מוסדות שובו

בעת שהגיעו עולי רוסיה והוצרכו להקים עבורם מוסדות, ונסע רבנו שליט"א יחד עם כ"ק האדמו"ר מגור שליט"א להקים קרן נתיבות משה' ועי"ז נבנה הרבה בתי ספר.

ומלבד זאת סיפר הרב חיים מיכאל גוטרמן מנכ"ל שובו שהגר"א פאם זצ"ל שתחילה יש לתת תשובה לכמויות העצומות של העולים ולקבוע: הלנו הם אם לצרינו כלשוננו, אך בחלוף ימי ההתבססות חייבים להעמיק את הפעילות, ולהתמקד גם ביחידים ובאיכות, בתוך המספרים הגדולים צריך לשים לב לאלה שמסוגלים לצאת בני תורה אמיתיים.

בהתאם לרוח זו בהחלטה משותפת של הגר"א פאם זצ"ל ולהלחט"א רבנו שליט"א פתחנו ישיבה גדולה וכולל למצוינים המונה קרוב לחמישים בחורים ועשרים אברכים.

מן הראוי לציין שאין למדים הלכות מפי מעשה, וע"כ אין לסמוך על הדברים למעשה בשום אופן, והכל נכתב בדרך מו"מ בלבד.

שאינן כל עונשי גיהנם כדאי אצל השכר המזומן על מ"ע לעוה"ב עכ"ד, וא"כ על הצד שלא קרא כדאי לקרוא ק"ש ולא יפסיד המצוה, וגם אם באמת כבר קרא מ"מ אינו נחשב להפסק במה שחוזר וקורא הפסוקים דק"ש.

הפסק בין אמת לויציב | בשו"ע סימן ס"ו סעיף ה' כתב: אבל בין ויאמר לאמת ויציב לא יפסיק שלא להפסיק בין ה' לאמת, אלא יאמר אני ה' א' אמת וכו' לכאורה מי שלא כיון באומרו אני ה' א' על זכירת יצי"מ אפי' לאחר שאמר אמת יכול עכשיו לחזור על הפסוק אני ה' וגו', דכל זמן שלא התחיל לומר ויציב עדיין לא נקרא שהתחיל הברכה.

ריח רע | האם ריח רע של גרבים אוסר לומר דברי קדושה? והנה בשו"ע (סי' ע"ט ס"ד) כתוב: צוואת שאר בהמה חיה ועוף אין איסור לומר דברי קדושה כנגדם, ואם יש בהם ריח רע דינם כצוואת אדם. וכתב המשנ"ב (ס"ק כ"ז): ריח רע, היינו כל שדרך בני אדם להצטער מאותו הריח. וכתב החי' אדם דבר שטבעו ריח רע כגון אטרן וכדומה מותר, ולא נקרא צוואה אלא מה שנסרח מחמת עפוש, ע"כ. ומבואר שדבר מקולקל ומוסרח אם יש ממנו ריח רע שדרך בני אדם להצטער ממנו דינו כצוואה, וגדר של "דרך בני אדם להצטער ממנו" כתב המשנ"ב (סי' פ"ז סק"ג) דהיינו שאנשים קצים בו.

ולפי זה הדבר ברור שמעט ריח רע של זיעה אף שהרבה בני אדם קפדי אנפשייהו לבל יהא מהם אפי' שמץ של ריח זיעה, ונותנים משחאות ותכשירים שונים לבל ישלוט בהם ריח זיעה, מ"מ אינו מצב של "קץ בה", שאינו מסוגל לסבול, אבל במצב שאכן הריח רע הוא גדול מאד שכולם קצים בזה, לכא' נידון כצוואה שאסור לומר שם דברי קדושה, וכן שמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א, והסכים לזה הגר"ח קנייבסקי שליט"א. (הל' ק"ש להרה"ג ר"כ שליט"א)

שכח היכן אוזח | מבואר בשו"ע (סי' סד) אדם שאומר "וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך", ומסופק אם אוזח בוכתבתם שבפרשה ראשונה או בוכתבתם שבפרשה שניה, צריך לחזור לוכתבתם שבפרשה ראשונה ולהמשיך מכאן ואילך כסדר.

ובמה דברים אמורים, כשעדיין לא התחיל "למען ירבו", אבל אם כבר התחיל למען ירבו ואח"כ נסתפק לו שמא מיד אחר "ובשעריך" של פרשה ראשונה אמר למען ירבו, אינו חוזר דמסתמא אמר למען ירבו כפי רגילותו אחר פרשה שניה. ואמר רבנו שליט"א דאף שבודאי כן הלכה, אבל בימינו הדבר מוכח במציאות דיש טועים ומיד אחר ובשעריך קמא מתחילין למען ירבו, וא"כ ודאי דאם רוצה לחזור לראש פרשה שניה רשאי. ועוד דהרי אם אדם זה שפתח בלמען ירבו יבוא לעולם האמת ויתברר לו שלא אמר פרשה שניה ודאי שלא יקבל שכר כאילו קרא ק"ש, ואף דעונש נמי לא יקבל שעשה כפי הדין, מ"מ אין לו שכר ק"ש, וא"כ לכא' ודאי כדאי מאד לחזור פרשה שניה, וחשש הפסק לית בזה (הל' ק"ש להרה"ג ר"כ שליט"א)

מצות חינוך בק"ש | שמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א וכן מהגר"ח קנייבסקי: הנה בעיקר מצות חינוך בק"ש וברכותיה ותפילה, צריך לדעת דאין האב מחוייב לעמוד על בנו ולהשגיח עליו שיאמר כל תיבה ותיבה בדקדוק, אלא יחנכו כפי דרכו שידע שצריך לקיים המצוה, ואז כשיגדל יוכל לעשות המצוה בדקדוק כפי הדין, ועיין היטב במשנ"ב סי' צ"ח סק"ג. (הל' ק"ש להרה"ג ר"כ שליט"א)

לומר ק"ש - בגדים לא צנועים | הנה לגבי בגדים לא צנועים שאין מתגלה הבשר, רק שע"י הבגדים הללו האשה אינה צנועה, צ"ע אי חשיב ערוה או לא. ובפוסקים משמע דהוי ערוה. וכמדו' ששמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א שנסתפק בזה, דאפשר דכיון שמעוררין הרהור ע"י גופה יש להחשיבו כנגד ערוה, וצ"ע לדינא, ובאגרות משה אבהע"ז ח"ד סי' ק' [ה] נראה שאוסר, שו"ר שכ"כ להדיא בספר דעת תורה למהרש"ם כאן. (הל' ק"ש להרה"ג ר"כ שליט"א)

ידידי במקום שאינו נקי | מעשה באדם חולה מאד רח"ל, ומפני מחלתו לא יכל לנקות עצמו כדן, והורה לו הגרא"ל שטיינמן שליט"א שיכול לומר וידוי גם במצבו הוא, דוידוי אינו דברי קדושה. (הל' ק"ש להרה"ג ר"כ שליט"א) א"ה ועיין הליכות שלמה מועדים א' עמוד נ"ח.

מגדלים חזירים | שמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א, במקומות שמגדלים החזירים בנקיות (כפי שמצוי היום), יל"ע אם דינו כגרף של רעי. דכפה"נ דאפשר דרבנן לא פלוג בתקנתם. [נראה בפוסקים סימן ע"ו ובחי' אדם כלל ג']

אינו מצטרף למנין | אמר רבנו שמש"ן משמיה דהחזו"א שאמר דאדם זה שלא קינח עצמו כראוי אינו יכול להצטרף למנין, שהרי ברכותיו המה לבטלה.

עוסק במצוה | ביד אליהו לר' אליהו רגולר סוף סימן ט' תמה על הפוסקים המחייבים להשיב קדיש וקדושה בתוך ק"ש (עי' שו"ע סימן ס"ו) הלא הוא עוסק במצוה? והטור שם מביא שיש מהראשונים שפסקו דמטעם שעוסק בשבחו של מקום אין לו להפסיק בשביל שבח אחר?

ואולי י"ל דכיון שהכל ענין אחד של שבח להקב"ה משו"ה צריך להפסיק דשבח דרבים עדיפא. ועי' ספר חסידים אות תת"ז אחד ה' בביהכ"נ לאחר שכבר אמרו קדוש וכו' אמרו לו הקשת נראה בענן, יצא מב"ה וברך על הקשת אמרו לו העוסק במצוה פטור מהמצוה ואתה עוסק במצוה לענות אמן אחר כל ברכה שאומר שליח ציבור? אמר זאת הברכה עדיפה מפני שעוברת, וכן כשהיו עונים איש"ר מברך בחצר ביהכ"נ ה' הולך לשם למלאות עשרה עמהם. (ימלא פי תהלתך עינים בתפילה עמ' קס"א, וע"ע בס' מרפסין איגרא עמ' ל"ג)

לקחת עמו טו"ת לדרך | כשנסע רבנו לצרפת ל"ב שעות, הורה רבינו לכל המתלווים עמו לקחת עמהם טלית ותפילין, על אף שהיה מדובר רק על מסע של יום אחד ולחזור בלילה הביתה [וכמבואר במשנה ברורה סימן ק"י סק"ב] אמנם השאיר את הטלית ותפילין במטוס הפרטי, כאשר היה בדעה לחזור לאחר כמה שעות. ואמר רבנו: שמעתי על החזון איש, שאף כאשר ה' נוסע לתל אביב, ה' לוקח עמו את הטלית והתפילין [א"ה, ועי' מה שהביא מרן הגר"ח בסוף ספר טעמא דקרא]. **יתגדל ויתקדש שמה רבא** | יל"ע אם מי שלא שמע את התיבות יתגדל ויתקדש ושמע רק שמה רבא מהש"ץ יכול לענות אמן.

פותח את ירך | בשו"ע סימן ג'א סעיף ז' כתב צריך לכון בפסוק פותח את ירך ואם לא כיון צריך לחזור ולאמרו פעם אחרת, ועי' משנה ברורה ס"ק ט"ז שצ"ל מהפסוק פותח עד סוף המזמור כסדר, ואם לא נזכר עד שכבר אמר מזמורים אחרים ואין לו שהות לחזור, מ"מ יאמר אחר התפילה מפסוק פותח עד סוף המזמור,

ויל"ע בכהאי גוונא דנזכר שלא כיון בזמן שכבר עמד בישתבח, האם יחזור מהפסוק של פותח עד ישתבח כסדר, [אם יש לו זמן] או דמספיק לגמור את המזמור של תהלה לדוד ולחזור לישתבח [א"ה וראה אגרות משה א"ח סימן ט"ז] וכן יל"ע אם יכול לחזור מתחילת אשרי פעם נוספת בכדי לכון בפסוק זה של פותח, דהא כתבו [ראה פרמ"ג תרכ"ב משו"ס סק"ב] שלא לומר אשרי יותר מג' פעמים ביום, ומה שאומרים בימי הסליחות אשרי נוסף גם לפני סליחות, הרי תקנת הסליחות ה' לאומרים מבעוד לילה ולא ביום. [א"ה ולפי הלבוש בכל גוונא צריך לחזור מתחילת אשרי]

מוסיף תהלים לפסוקי דזמרה | הורה רבנו שהמתין לציבור שיגיעו לישתבח יכול להוסיף ולומר פרקי תהילים שאינם מפסוקי דזמרה, אבל דוקא כל זמן שעדיין לא אמר ישתבח [נראה סימן ג'ד סעיף ג', והרי אפילו בשיר המעלות ממעמקים כתב המג"א דצ"ע על הכתבים שכתבו לומר שם את שיר המעלות]

לכתוב במקום שאסור לדבר | הכותב במקום שאסור לדבר י"ל דאפי' אם כתיבה כדיבור [עיין שו"ת רעק"א ח"א סימן כ"ט] מ"מ זה לא נחשב הפסק וכמו דהרהור לא נחשב הפסק, אפי' לאמי דאמרינן בברכות ג' ב' הרהור כדיבור דמי ועי' קה"י ברכות סימן י"ב ס"ק ב'. [א"ה ועיין אשי ישראל פ"ט הערה א']

לענות בריך הוא | אף שכתב המשנה ברורה (ס"ו סק"ג) והערן השולחן (שם) [וכבר נמצא כן בסידור רבי שבתי סופר המנהג הזה] שמנהגנו לומר בריך הוא בקדיש, מ"מ מלפנים לא אמרו בריך הוא כמבואר בכל פוסקים אלא ענו אמן או בריך הוא עד הסוף או שתקו [וכן י"א שכן נהג הגר"א] וכן נוהג רבינו שאינו עונה בריך הוא וכמנהג בריסק.

והעיר רבנו שחידוש הוא שהמנהג לענות אף במקום שאין מפסיקים כגון לפני ברכו בשחרית ועוד [א"ה ובפסוקי זמרת הורו אגרות משה (א"ח ח"ב ס"ז) והגר"ז (הליכות שלמה פ"ו סי"א) שלא לענות בריך הוא כיון דהוא רק ממנהג]

כונה בפרשה שניה | הפוסקים נחלקו להלכה אם מדאורייתא המצוה הוא לקרוא פסוק ראשון או פרשה ראשונה, עיין משנה ברורה סימן ס"ז ס"ק ד', והנה כשגומרים לקרוא מה דמחוייבים מדאורייתא ומתחילים לומר את החיוב מדרבנן, אין צריך לחשוב שמתכוין למצוה דרבנן לפי שזה ממילא כך דכוונתו למצות ק"ש ורוצה לעשות כפי הדין.

והנה להלכה נפסק דספיקא דרבנן לקולא והמסופק אם אמר אין צריך לחזור, אמנם באמת דאם לא יחזור נמצא דעל הצד שלא קיים את המצוה מפסיד שכר נצחי, ובאבן שלמה פ"ה אות ט' כתב דמניעת קיום מ"ע הוא מרובה ממה שאדם עובר על מל"ת, ובחרדים בהקדמה כתב: דביטול עשה גרוע מצד אחד מל"ת,

מכתבים הערות והוספות

בגליין 193 משפטים | הובא מנהג רבנו שיסיימו גאל ישראל בקול רם, ונכתב שם בטעות שיענו ע"ז אמן, והכונה רק שסיימו בקול רם יחד עם הש"ץ ולא שיענו אמן ע"ז.

בגליין 194 | לגבי ה' שפתי תפתח. העירו לדברי המשנ"ב סי' ס"ו סק"ה.

שם | לגבי ציפוי הקרשים. ציינו לדברי המלכים בפר' שהאריך בזה.

הודעה ובקשה | לכל מי שיש בידו הלכות והוראות ממרן רבנו שליט"א על עניני משנ"ב חלק א' שישלח לנו בהקדם. כמו"כ רבנו שליט"א מסר במשך השנים בהרבה מקומות שיעורים במשנ"ב כגון בשיבת פוניבז' לצעירים, בבית כנסת דברי שיה וכולל פוניבז' ובביתו, ואנו פונים למי שיש בידו משיעורים אלו. נשמח אם ישלח למערכת.

עולם הישיבות

ישיבת דרך חכמה

הישיבה נוסדה בקיץ תשס"ג, על ידי ראשי הישיבה הגאונים: רבי יהונתן וילנסקי שליט"א ורבי אליעזר סילבר שליט"א, והמשגיח הגה"צ רבי דורון דוד גולד שליט"א. הישיבה הוקמה בתחילה בבנין של 'עליית בית חנניה' בשכונת סנהדריה. בזמן אלול תשס"ג עברה הישיבה לבנין רחב ידיים, בבניינה הקבוע בשכונת הר-נוף. לאורך השנים בכל נושא חשוב בנושאי הכלל והפרט שנצרכו להכרעה חשובה, רבנו שליט"א היה המנווט והמכריע, והרבו ליטול ממנו עצה וברכה.

הרי גם אתם תהיו גדולים

בתחילת החורף נכנסו ראשי הישיבה למעונו של רבנו שליט"א ואמרו שהם מעוניינים לפתוח ישיבה. שאלם רבנו שליט"א: 'לשם מה?' והם השיבו שרוצים לפתוח ישיבה שתהווה את האופי והסוג של תלמידי ישיבת חברון - אך בקטן יותר, כדי שיוכלו לטפח כל בחור ולתת לו את תשומת הלב הנדרשת. רבנו שליט"א הגיב: 'את עצמכם לא הזכרתם? ומה אתכם? הרי גם אתם תהיו גדולים...' וכי אינכם מעוניינים לגדול כאשר תעמדו בראשות הישיבה....

אל תבטחו בנדיבים

רבנו שליט"א שאל את ראשי הישיבה כיצד הם מתכוונים להחזיק את הישיבה מבחינה כלכלית? והם השיבו: 'שיש כמה ידידים שהבטיחו לעזור, והם מסתמכים על מילתם'. רבנו שליט"א הגיב בביטול מוחלט: 'הנה זה עתה יצא ממני ראש ישיבה פלונית שאמר לי לפני שנה שהוא מתכוון לפתוח ישיבה ויש מישהו שהבטיח לו סכום גדול עבור החזקתה, והנה כעת כעבור שנה בא לומר שדווקא ההוא שבנה עליו שיתן לו סכום נכבד, לא נתן לו אף לא שקל אחד. הרי שאין זה הדרך לבטוח באנשים פרטיים ומסוימים, צריך לעשות השתדלות באופן כללי, וה' יהיה בעזרכם'.

שיחת רבנו בישיבה

לפי בקשת ראשי הישיבה, מספר חודשים לאחר הפתיחה, הגיע רבנו שליט"א למסור שיחת חיזוק בהיכל הישיבה ובחנוכה תשס"ד דיבר באריכות בענין הנסים, ואמר בתו"ד: כפי שאני רואה שבמצב הנוכחי שלנו ידוע שהישיבות סובלות מאד, בכל זאת זכינו שלא רק הישיבות שהיו קיימות עד עכשיו, אלא אנחנו זוכים שבונים עוד ישיבות חדשות, וזה מראה שהקיום של כלל ישראל זה דבר שהקב"ה ברוב חסדו למרות כל הקשיים, הוא עוזר שכלל ישראל לא ינתנתו מהתורה, ובכל המצבים הקב"ה עוזר, ולא רק לישיבות שהיו עד עכשיו אלא גם ישיבות חדשות, וקול התורה ממשיך.

הרי כולנו יודעים שכל אומות העולם לא אוהבים את ישראל, ויש צרות בכל המדינות, ובפרט בארץ ישראל כבר כמה שנים שכל פעם יש פיגועים, אבל סוף כל סוף רוב הפיגועים לא הצליחו, נורא ואיום! האיך שרוב הנסיגות לפיגועים לא הצליחו! קצת הצליחו אבל הרוב לא, וזה ג"כ בגסי נסים, באיך שרואים כל פעם נס, עוד נס ועוד נס, ואפי' בימים האחרונים ה' נס שרצו ללכת לאיזה מקום ותפשו אותם לפני שהם הגיעו, זה נורא ואיום, נסי נסים רואים.

וגם מה שאנחנו רואים עכשיו, שלמרות כל הקשיים לנהל ישיבות ותלמודי תורה וחדרים, וכל מוסדות התורה, הקב"ה עוזר, ועכשיו יש אפי' ישיבה חדשה שרואים ב"ה שיש לה הצלחה, הקב"ה יעזור שבאמת כל הבחורים שנמצאים כאן יעלו בתורה ויראת שמים, יעלו ויעלו, וככה הקב"ה יעזור לכל כלל ישראל, ויעלו מאד עד שהקב"ה יעזור שנזכה לגאולה האמיתית, ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, במהרה בימינו אמן.

יש לקבלו כדי שלא ילך אל המזרחי

בשנה הראשונה פנו מבית רבנו שליט"א לראשי הישיבה, שיסכימו לקבל בחור מסוים 'תיכונסט'. ואמרו בשם רבנו שליט"א שהוא סבור שיש לקבלו. ראש הישיבה ביקש שהוא מעוניין לדבר בעצמו עם רבנו שליט"א ולהציע בפניו את הצדדים מדוע לא כדאי. כשנכנס למעונו הוא הציג בפני רבנו שליט"א שני סיבות מדוע לא לקבלו, האחת לשם שמים, והשנייה שלא לשם שמים. הטענה השניה שהיא לא לשם שמים - הוא היות והישיבה חדשה, איננו מעוניינים שתהיה לה תדמית לא טובה. על זה הגיב רבנו שליט"א בביטול גמור, שאין זה דבר אמיתי שיש להתחשב בו. הטענה השניה שהיתה לשם שמים - שכבר ברישום של אותה שנה קיבלו שתי 'תיכונסטים'.

והוסיף ראש הישיבה לומר: 'הרי כל מה שאנו קיבלנו אותם הוא כדי שיתערבו בתוך בני הישיבות ויקבלו את השפעתם לטובה, ולא שיתגבשו להם כקבוצה בפני עצמה, וכך לא תהיה השפעת בני הישיבה עליהם, ושלוש בחורים

מסוג זה יכולים להוות קבוצה בפני עצמה'. רבנו שליט"א חשב לרגע והגיב: 'אני סבור שבכל זאת צריך לקבל אותו כדי שלא ילך אל המזרחי... והוסיף להטעים את דבריו: 'כשעושים דבר טוב לא יאירע שום תקלה'. ובירך שתהיה הצלחה מרובה עמו. ואכן אותו בחור עשה חיל בלימודו ועלה ונתעלה, והיום אברך כולל חשוב מאוד שתורתו אומנותו והוגה בתורת ה' יומם ולילה.

'זה גזירה שאין הציבור רוצה לעמוד בו'

כאשר שוחח המשגיח הגה"צ רבי דורון דוד גולד שליט"א עם רבנו שליט"א, אודות האיסור שנקבע בישיבה להחזיק טלפונים ניידים כמובן כשרים, ותוך כדי דיבור אמר: 'אולי זה גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה? השיב רבנו שליט"א בנחרצות: 'זה לא גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה, אלא זה גזירה שאין הציבור רוצה לעמוד בה! ונתן עידוד ותמיכה רבה למאבק בישיבה על ענין הזה.

ישיבת דברי אמת

רבנו הגיע לישיבה בא' אלול תשס"ו ומסר שיחה לקראת ימים נוראים. על כך שאם מכניס בעצמו את הנאת עולם הזה הוא מוציא עצמו את הנאות עולם הבא. כל בחור ישיבה צריך לדעת אם הוא רוצה עולם הזה או עולם הבא, אם הוא רוצה עולם הזה, אז הוא לא רוצה עולם הבא, ואם הוא רוצה עולם הבא אז הוא לא רוצה עולם הזה. ודיבר והאריך בענין התוס' בכתובות קב, א עד שיתפלל אדם וכו'.

ישיבת דבר שמואל - כפר גנים

ישיבה שהוקמה לבחורים שהתקרבו לאהלה של תורה. כמה וכמה פעמים הגיע רבנו לחזקם ולעודדם.

שיחת רבנו בשבט תשס"א

כפי מה ששמעתי יש לכם רצון חזק ללמוד תורה ולהיות יראי שמים, ולהיות "מקבלים", אשריכם שזכיתם לכך. וזוהי זכות גדולה, מה שרוב העולם לדאבונינו לא זכו לכך. ואפי' יהודים, החלק הכי גדול, לדאבונינו רחוקים, ואתם שזכיתם להתקרב לתורה ויראת שמים. אשריכם!

שיחת רבנו כ"ט תמוז תשס"ד

כפי ששמעתי אתם הולכים ב"ה בדרך הטוב, יש לפעמים שכן אדם היות שהוא צריך לעשות מלחמות נגד הסביבה שלו, לפעמים יש התנגדות חזקה, נגד הדרך שהוא רוצה ללכת, אז הוא מרגיש עצמו חולשה, קשה לעמוד נגד המלחמה, אז צריך לדעת קודם כל, שהקב"ה מאד אוהב את האדם, "כל אדם" אפי' אלה שרחוקים הקב"ה רוצה שיחזרו בתשובה, ומצפה לזה, ובפרט אלה שהולכים בדרך הטוב, אין לתאר האיך שהקב"ה אוהב אותו, ובפרט בזמן שעושה מצוה אז ממש הקב"ה שמח מאד [מה ששייך כביכול אצל הקב"ה שמחה] שזהו התכלית של הבריאה, שיעבדו את ה', וכל מצוה שאדם עושה, כל לימוד התורה כל תפילה, כל מעשה שעושה זה הכל נחת רוח להקב"ה, ואין לתאר איזה נחת רוח איזה שמחה שעושה להקב"ה, בכל מצוה ומצוה בכל לימוד התורה, בכל תפילה, בכל מה שעושה, ואפי' מחשבה טובה, עד כמה שהקב"ה מחשיב.

וכן דיבר רבינו בעשי"ת תשס"ג

לאחר פטירת הרב אברהם רביץ שמסר נפשו למען הישיבה ותלמידיה. הטריח רבנו את עצמו לזכרו של ר' אברהם ובא לישיבה למסור שיחה וסיים דבריו: וזה אין לתאר ואין לשער מה שיכולים לזכות על כל מילה ומילה שאדם אומר עם לב טהור שרוצה להתחזק בתורה ויראת שמים, וזה צריך לתת לנו חיזוק גדול מאד לראות כמה שיש להעריך מילה שנאמרה מלב טהור.

ובזה אנו צריכים להתחזק ובפרט בדורינו שמצד א' החושך יכסה ארץ רח"ל אבל בכל זאת בדורינו גם כן ובדווקא בגלל שהדור חלש כ"כ אם אדם עושה דברים לשם שמים בלב טהור בכל מילה ומילה וזכה לדברים עצומים שאין לתאר ואין לשער והקב"ה יעזור שכל אחד ואחד יתחזק.

ובזה יש גם זכות להנפטר ע"י שתתגלגל הזכות על ידו ותהיה לו זכות גדולה מאד וע"י זה נזכה כולנו לגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

ברכת מזל טוב נשגר לידידינו הרב הגאון רבי אליהו סנדמירסקי שליט"א מרבני ישיבת אור שמואל ירושלים ומח"ס דעת ותבונה ומשפחתו הי"ו לרגל שמחת הכנס בנו בעול תורה ומצות ברכותינו שיזכו הוריו לרוות ממנו רוב נחת דקדושה מתוך שפע ברכה.

המערכת

מרבנו מרן בעל "אילת השחר" שליט"א

לעילוי נשמת הבחור היקר חיים בן ציון ז"ל בן יבלחטיא הר"ג ר' אברהם צבי טוב שליט"א

קבלת התורה "מאהבה"

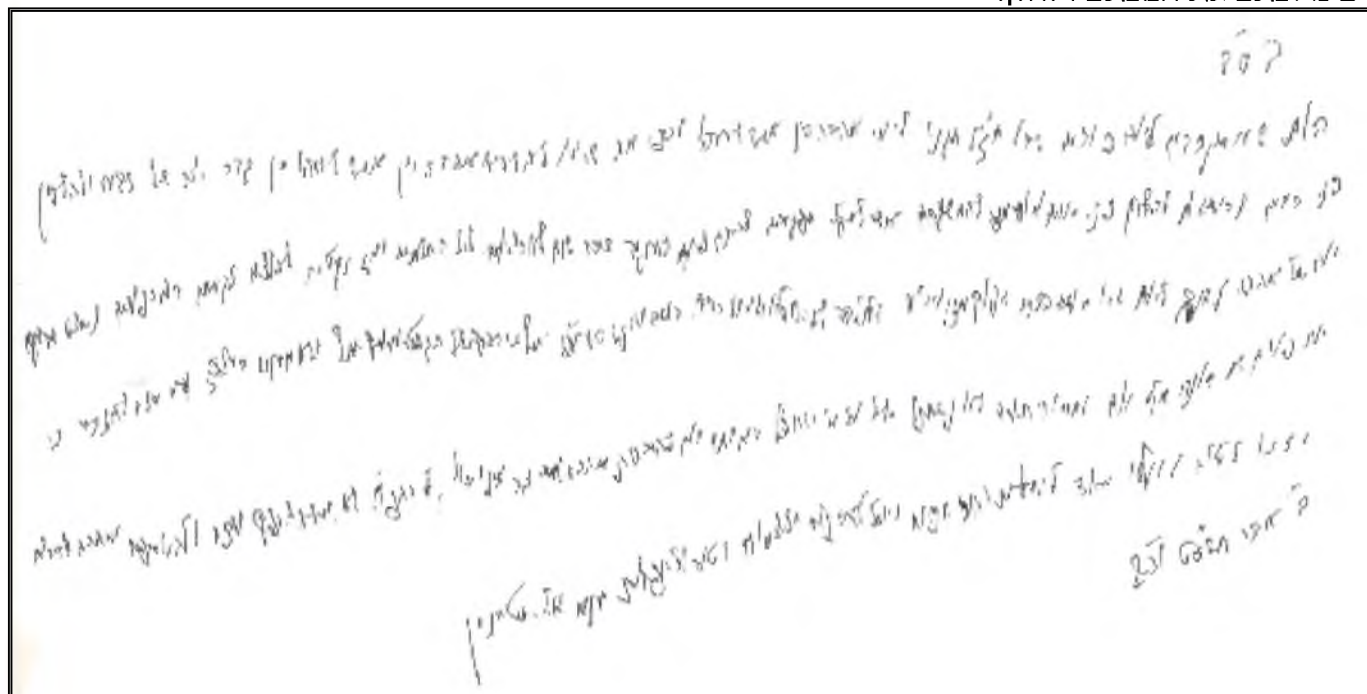
עומדים אנו סמוך ונראה ליום הגדול יום הפורים, עד שיום כפור נקרא כ - פורים, כמובא בשם האר"י הק', יום שאפשר לזכות בו הרבה מאד. וכוחות אדירים השקיע רבינו כדי להעמיד את היום הזה בצביונו הראוי אצל בני תורה ואצל כלל עמך בית ישראל. הן בענין לימוד התורה בפורים, שעשה רבינו "מהפך" עצום, בהנהיגו את סדר ליל פורים בישיבתו הק', עד כדי כך שהסדר היחידי שהיה רבינו משתתף עם בניו היקרים תלמידי ישיבתו הק' "ארחות תורה" היה בליל פורים, שהיה בא במיוחד - עם בני השיעור שהיו לומדים אצלו סדר קדשים בכל לילה-, ללמוד כמה שעות בישיבה הק', כדי לחזק את הסדר המיוחד. והי' הלימוד שם בבחינת "רעוא דרעוין..". ולפני צאתו לחזור הביתה בערך בחצות הלילה, בקשו בני הישיבה שיאמר כמה מלים, ונשא דברים מתוך קורת רוח מרובה על גודל זכות לימוד התורה ביום הגדול הזה. ואח"כ היו בני הישיבה הק' מלוים אותו בשירה וזמרה דוגמת "שמחת תורה" ברחובות קריה, ויצאו בני העיר וראו מה בין בני לבן חמי.. הללו משתכרים בייך, והללו צוהלים ושמחים בשמחה אמיתית של תורה, אשרי עין ראתה. ולאחר מכן חוזרים מאות בני הישיבה הק' ללמוד עד תפילת שחרית עם הנץ החמה, ובאים לרבינו להתברך עם שתיית לחיים. ובתחילה היה הדבר לפלא! ללמוד בליל פורים! ובאו אנשים מבחוץ לראות במחזה המופלא הזה שבאישון ליל פורים יושבים ולומדים.. עד שהתבטא באזני בן ישיבה חשובה מאד, שחזר ממסיבת פורים בשתים בלילה! ועבר דרך הישיבה הק' והתפלא לראות דבר זה שיושבים מאות בחורים ולומדים... כאילו זה סדר רגיל באמצע הזמן, אך כיום ב"ה גם בשאר ישיבות נפקחו עיניהם לראות בטוב ה'.

והנני מביא את הדברים שנשא רבינו בשנת תשע"ג.

ברוך השם אתם עוסקים בעיקר - אין עיקר יותר גדול מלימוד התורה!
הנה השל"ה הקדוש מביא שבחג השבועות למד הבית יוסף עם כמה אנשים בלילה, ובאה השכינה לדבר, וכולם שמעו האין שהשכינה מדברת. כל כך זה עושה נחת רוח להקב"ה עד כדי כך שהשכינה מדברת וכולם שמעו. ועדיין לא היה מנין, אח"כ בלילה השניה היו כבר עשרה אנשים, והיה עוד יותר חשוב היות והיו עשרה אנשים שלומדים תורה.
וזה היה בשבועות שזה יום מתן תורה, אצלנו בפורים הרי כתוב קיימו מה שקבלו כבר, שהיה שוב כעין מתן תורה שקיבלו את התורה ברצון, ועד אז היה בכפיה - כפה עליהם הר כגיגית, נמצא שזה כעין מתן תורה.
וכמו שבשבועות היה כל כך שמחה להקב"ה, יותר מכל השנה, היות שזה היום של מתן תורה, יום שניתנה בו תורה, אם לומדים אז תורה, השכינה מרוצה מאד מזה. והיה כל כך עת רצון להקב"ה, וכל כך חשוב עד כדי כך שהשכינה התחילה לדבר וכולם שמעו! כזה דבר לשמוע את הקב"ה מדבר! הרי זה היה רק בעשרת הדברות, והאנשים האלה שלמדו תורה בליל שבועות זכו לכזה דבר נורא! ואח"כ כתוב בב"י בלילה השניה שהיו עשרה, היה עוד יותר, [ואע"פ שזה היה יום טוב שני אבל זה המשך לראשון].
כך אותו הדבר בפורים היות שהיום קיבלו את התורה מרצון, ממילא כשלומדים תורה בלילה הזה, יכול להיות שכמו שאז היה עת רצון כ"כ, גם ביום שקיבלו את התורה ברצון בודאי יש עת רצון כזה להקב"ה, שיכול להיות שבלומד התורה היום כל כך הקב"ה שמח. ואמנם הוא לא צריך שום דבר, אבל הוא רוצה להנות את האנשים, והוא נהנה מזה שאנשים נהנים, כמו שכתוב בספרים, א"כ יכול להיות שזה עושה כל כך תיקון אם עושים נחת רוח להקב"ה.
ובזכות זה הקב"ה יעזור שאתם וכל משפחותיכם, וכל כלל ישראל יהיה להם רק טוב, ושיתבטלו הגזירות רעות שיש חלילה וחס על הישיבות, ועל כלל ישראל מהגויים. ולא יעשו שום גזירות לא על כלל ישראל בכלל, ולא על הבני תורה חס ושלום להפריע מלימוד התורה.
ונזכה כולנו לרצון לפני ה', וכולנו עם כל משפחות ישראל נזכה לכל טוב עד שנזכה לגאולה במהרה בימינו אמן סלה.

עוד מהדברים הגדולים שהשקיע רבינו הרבה הוא על הזהירות בבין אדם לחבירו גם בימי הפורים. וכמה מכתבים כתב בזה, כמפורסם. ונביא אחד מהם.

ובשנת תשס"ט שמע רבינו שבישיבת פוניבז' לצעירים שעומד בראשותה, עומדים לעשות דברים שיש בו הלבנת פנים וכו' לרבנים ותלמידים, וקרא לבני הבה"ח יוסף אברהם ניי"ו ואמר לו ששמע שהוא יכול למנוע את זה. ואמר לו שיש לו אחריות על כך, ומחוייב למנוע את זה. ואמר לו שימסור לתלמידים "שאם עושים את זה, זה מאד לא טוב, ואם לא עושים את זה זוכים בכל מוב". ומיד כשמסר את הדברים ביטלו את הדבר. ומיד לאחר מכן התיישב רבינו וכתב את המכתב דלהלן:

היות שמתקרבים ליום פורים שבו חז"ל תקנו לימי אהבה בין איש לרעהו, וכפי מה שרצו להשריש אהבה בין איש לרעהו כן גבר יצר של לצער ולהלבין פני רבים, ובישיבות להלבין פני מורים, ויותר מזה להמשגיחים אשר לרגל תפקידם צריכים פעם להגיד דברים שהם לא רצויים לכל התלמידים, ואז נוקטים להוציא נקמתם ביום הפורים. נמצא שדוקא יום של אהבה נהפך ליום שבו עושים דברים הפוך מזה. וידוע שמלבד שזה חטא גדול גם רואים עונש בעוה"ז, אף כי בדרך כלל הקב"ה מאריך אף ולא מעניש בעולם הזה. ובאתי בזה להזכיר כי יום פורים לא שונה מכל יום ואיסורי תורה לא נשתנו כלל. וכל א' ישתדל באותו יום להרבות אהבה, ואם זה אינו יכול לכה"פ לא יעשה היפך מזה. ולהמוסיפים אהבה ורעות יזכו לטוב ויעלו מאד להמעלות הרוחניות ויוכל להבנות ולצמוח לטוב ולתפארת. ב' אדר תשס"ט לפ"ק א. ל. שטיינמן

ובשנה האחרת הוסיף בפנים לפני הקטע וידוע וכו', את השורה דלהלן – וחזר וחתם
ובפרט היות שנות הנעורים שהם השנים יסוד בנין האדם, צריך לראות שיהי' יסוד ישר ותקין ולא יסודות עקלקלות.
ז' אדר תש"ע לפ"ק אהרן [יודא] לייב שטיינמן

~ ~ ~

עוד מהדברים היסודיים שמחדיר רבינו שיש להתחזק בפורים, הוא "אמונה" כפי שמאריך הרבה בשיחות על ענין גלגול ההשגחה לנס הגדול של פורים.
ועכשיו בימים האחרונים בקשו מבני החבורה החשובה "משיבת נפש" לשאול מה לעשות חיוזק מיוחד בפורים, באמונה או בתפילה, והשיב רבינו "אמונה".
ואביא ממה שאמר רבינו בחודש אדר תשס"ט לאחר שיחה נפלאה שאמר בישיבת "קול תורה" בירושלים, – שלימות באמונה זה "השגחה, השגחה..." והוסיף – אמונה זה לא סתם ידיעה שיש רבנו של עולם, אלא שהוא משגיח על כל פרט ופרט שקורה. וממילא אם אחד עושה יותר מדאי השתדלות, זה מורה שיש לו חוסר באמונה. אמונה צריך להיות "יחיה", וזה ע"י שחי בכל פרט ופרט לראות את הרבש"ע.
והלא יונכה להקיע לדרכות הנפלאות האלה

גיליון זה יו"ל לזכות ידידינו שליט"א
החפץ בעילום שמו
שיראה ברכה והצלחה בכל הענינים

דברי שי"ח

ממרון שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

דבר העורך

לידידנו קוראי הגליון החשובים
השלום והברכה!

מאז פורסם בגליון זה בשבוע
שעבר כי בס"ד נכניס את
שמות הקוראים ובני
משפחתם לברכה בפני רבינו
שליט"א ביום הפורים, לא
חדל המחשב/הפקס/הפלאפון
מלהיות "שליח מצוה" ולהכיל
בקרב מאות שמות של
יהודים כאן בארץ ישראל
ובפרט מאחינו הפזורים
ברחבי תבל מעבר לים.

וב"ה סידרנו הכל ברשימת
דפים שיהיה קל לקרוא.
ואכן זכינו ב"ד אדר תשע"ז
פורים דפוזים, להיות בין
יחידי הסגולה שזכו ליכנס
ביום הנעלה והנשגב, (כפי
שציינו מן שליט"א אינו קיבל
קהל השנה בביתו כלל למעט
לאחר תפילת מנחה בבית
הכנסת "לדרמן" שחז"ל אמרו
שהוא כיום כיפורים, וכמובן
הגשנו תחילה את רשימות
השמות שנשלחו על ידי
קוראי הגליון "דברי שיח".
מן שליט"א הביט בשמות
איזה זמן ואחר כך אמר
"תמסור שיהיה ברכה והצלחה
לכולם", והוספתי לבקש שיש
כאן ברשימות הרבה בקשות
בהרבה ענינים והיות ואני
שליח שלהם אני מבקש
שרבינו שליט"א יעתיר
במיוחד בעבורם, והוסיף מן
שליט"א וברוך "שיהיה ברכה
והצלחה לכולם אפריכלען
פורים".

והגנו לבשר לכם כי אכן
עשינו בקשתכם-שליחותכם
בו ביום!!!

בתפילה ובברכה כי נזכה
להתבשר מהיום אך בשורות
טובות.

פשט על הפרשה

"וישלך מידי את הלוחות" (לכ"ט)

בעירובין נ"ד א' אלמלי לא נשתברו לוחות הראשונות אין כל אומה ולשון שולטת בהן.
וקשה למה משה באמת שיבר את הלוחות. וי"ל כיון שראה שעבדו ע"ז אם אין הגוים
שולטין עליהן ה' הקב"ה מכלן ח"ו אבל עכשיו שהגוים שולטין בהן זה מכפר עליהן
והקב"ה שיבחו ע"ז יישר כחך ששיברת.

"שמר לך את אשר אנכי מצוך וגו'" (לכ"א)

י"ל משום דאמר' בעירובין נ"ד אלמלא לא נשתברו לוחות הראשונות לא נשתכחה תורה
מישראל ולכן עכשיו אחר שנשתברו הלוחות הוצרך להזהירם שמר לך שלא ישכחו, ואולי
לכך שנה כאן עוד פעם כל הפרשה האמורה בפ' משפטים לפי ששלטה בהן שכחה והורה
להם שצריך לחזור כמה פעמים משא"כ בתחלה ה' די בפעם א'. [ומש"כ כאן ואשריהם
תכרתן ולא נזכר זה בפ' משפטים עי' בפ' הגאון מלבי"ם ז"ל דבר נחמד].

"ואחרי כן נגשו כל בני" ויצום את כל אשר דבר ה' אתו בהר סיני ויכל משה מדבר אתם ויתן על
פניו מסוה" (לכ"ה)

לב, לג. הטעם שלא נתן את המסוה על פניו כשלמד אתם את התורה משום דאמר'
בכריתות ו' א' כי יתביתו קמי רבכון חזו לפומי' דרבכון שנא' והיו עיניך רואות את מוריד
לכן לא ה' יכול לתת על פניו מסוה (ש"מ זה בספורנו). עי"ל משום שזה טוב לזכרון
כדאמר' ביר' ספ"ב דשקלים שרואה בעל השמועה עומד לנגדו.

(טעמא דקרא)

עלי שי"ח

"ציורי דמויות"

בימים האחרונים התייחס רבינו לתופעה החדשה בה יוצא חדשים לבקרים ספרי הלכה או אגדה
ותלמוד עם איורים שונים או תמונות של אותו הנושא, מהבחינה ההלכתית שבדבר.

היה זה כשאל מעונו של רבינו נכנס מחבר ידוע עם ספר הלכתי חדש, בסוף הספר צירף המחבר
ציורים שונים להבנת הנושא בו עוסק הספר, רבינו שליט"א התייחס לכך ואמר כי לפני שנים רבות הוא
ראה תנ"ך בהוצאת דפוס ישן, ובשער הספר יש ציור של משה רבינו ואחיו אהרן הכהן... וכן של
שמואל הנביא (והוסיף כי אחד המדפיסים שהיה עם הארץ צייר שני שמואל, שמואל א' ושמואל ב'...) והוסיף כי גם
בביתו יש ספר עם ציור עתיק דומה...

והוסיף: האמת היא שאף אחד - בודאי לא הצייר, יודעים בבירור כיצד היה מראה פניהם של חכמי
הדורות הקודמים. אכן, אין שום איסור בדבר לצייר אותם אם הדבר מסייע ללומדים. אלא שצריך
לזכור שזה לא מראה האמיתי.

כיוצא בזה אמר, כי נשאל פעם אם יש חסרון במה שהוציאו משניות מצוירים כדי להקל על הלימוד,
בפרט כשיש נושאים קשים של כלאים או אהלות שהציורים מאוד מאוד מקלים על הלימוד, והשיב
בזה שבודאי אין שום איסור ואדרבה, יש בזה מצוה של זיכוי הרבים. והזכיר כי כבר בגמרת וילנא
שלנו יש בהרבה מקומות ציורים בגליון הגמרא, והראשון שבהם בעירובין דף כ' ע"ב.

ונציין דבר בעיתו, כי בספר 'אוצר פלאות התורה' בפרשתן (כי תשא עמוד תל"ט) מביא כדלהלן: שא"ת
את הגר"ח שליט"א בענין מה שמצינו בספרים ישנים ועתיקים שמצויר על שער הספר (שער בלאט)
ציורים של משה רבינו ואהרן הכהן, ולפעמים יש ציורים של האבות הקדושים והנביאים, האם יש בזה
זלזול בכבוד האבות והנביאים הקדושים מחמת שהציורים הם בדומים ושקריים או דלמא אין בזה חשש
זלזול. והשיב בכתב בזה הלשון: "זה רק משל ואין חשש" עכ"ל, אמנם בשו"ת דבר שמואל סימן רמ"ז
כותב אין דעתו נוחה מזה כלל "ואיך נערוך אותם במעשה ידינו בחפצנו כל האדם כוזב בצורות
מדומות בזויות כוזבות ומשתנות כל אחד לפי העולה על דעתו, באותו פרק, באותו מקום ובאותה
שעה" וכו' עכ"ל.

ויש להאריך עוד בשיטת רבינו בזה לענין ההסתכלות בזה בשבת מצד שטרי הדיוטות, וציורים שנעשו
על ידי גוים או שאינם שומרי תורה ומצוות. ותן לחכם ויחכם עוד.

ושמרו בני ישראל את השבת (לא, טז) בדיני ממצא חפצך ודבר דבר

ש. יש להסתפק האם מותר "לחפש אבידה" בשבת, דשמה הוא "עובדא דחול" (ומאידך החז"א כותב שאין חזרין "עובדא דחול" מעצמינו), וצ"ע.

ת. בגמרא מבואר שחיפש אבידה בשבת, ע"י עירובין (לט) חמרא אירכס ליה, וברש"י שם ואזיל לעיוני. (דך שיחה)

ש. יש להסתפק האם מותר להניח בשבת "סימניה" בתוך ספר, כדי שיהיה לו "תזכורת" למוצ"ש, להעתיק קטע מתוך הספר באותו מקום, דשמה י"ל דהוי "הכנה" משבת לחול [ועוד שהוא דבר האסור לעשות בשבת], וצ"ע.

ת. הכנה דלא מיכרא מותר. (שאלת רב) ש. יש להסתפק בדין "הרהור בעסקי" שמותר, (כמבואר בש"ע סי' ש"ז וסעי' ח) האם זהו רק כשנפלה לו מחשבה בעסקי באקראי או מותר, או שמותר גם "לשבת באופן קבע" ולהרהר בעסקי, וצ"ע.

ע"פ דין אפי' יושב וקובע עצמו כל היום להרהר בעסקי שרי, רק שאין זו משנת חסידים. (נוד החיים)

ש. הנה קי"ל (בסי' ש"ז ס"ק כ"ה) שמותר להכריז בשבת על "צדקה", שנחשב "חפצי שמים" המותרים בשבת.

ויש להסתפק לפי"ז, כשפוגש חבירו בשבת (ופוגשו רק בשבת), ומסופק במצב פרנסתו, ויש לו צד שזקוק לעזרתו, האם יהיה מותר לשואלו על "מצב פרנסתו", שאולי עי"ז יוכל "לסייעו" כשידע שמצבו דחוק, או לא.

ת. אין לשאול בשבת. (שאלת רב)

ש. יש להסתפק האם מותר לתת "מתנה" בשבת, כשאפשר להשתמש בה בשבת, או לא.

ת. ודאי שאסור, ובדבר שלצורך השבת יש מחלוקת. (נוד החיים)

ש. הנה המ"ב (בסי' ש"ז ס"ק ל"ג) כותב, "שמכירת עליות" בשבת בבית הכנסת יש אוסרים, ויש מתירים (וסעם המתירים שלא דומה למקח וממכר, מכיון שאין כאן "חפץ הנקנה"), ומסיים המ"ב שבמקום "שנהגו" היתר אין למחות בידם.

ויש להסתפק, האם מותר "לקנות" עליה במקום זה, שכלפי "יחיד" הקונה, אולי צריך להחמיר שלא יקנה, ורק על "הרבים" שיש להם מנהג אין למחות, וצ"ע.

ת. במקום שנהגו יש להקל. (שאלת רב) ש. אין יש לנהוג למעשה בענין "שידוכים" בשבת, שקי"ל (סי' ש"ז סעי' ו') שמותר לדבר "בשידוך הבנות" בשבת, וכיצד היא ההנהגה למעשה.

ת. כשדברו עם מרן החז"א על שידוכים בשבת, אמר לדבר אחר השבת [כשיטה המחמרת בזה]. (דעת החז"א)

ש. יש להסתפק, כיצד היא הדרך הנכונה להנצל מחשש אסור "שכר שבת", כשלווק ש"כר על קריאת התורה בשבת, וצ"ע.

ת. בשנים האחרונות של אבא זצ"ל, אחד מבני היה קורא אצלו בשבת, והיה קוצץ עמו שמלש על ההכנה במפורש, אף אם לא יקרא. (דך שיחה)

ש. יש להסתפק, בדין אמירה לעכ"ם בשבת, האם מותר "לרמוז" לגוי ולומר לו בלשון זה "אסור לי לבקש ממך לעשות לי

מלאכה זו", או לא. [שקי"ל (סי' ש"ז ס"ק ע"ו) "שרמיזה" בלשון "ציור" אסור, ושלא בלשון ציורי מותר, ואיך נדון רמיזה כזו, וצ"ע].

ת. יתכן דהוי כאומר ממש. (שאלת רב)

ש. יש להסתפק, האם מותר לרמוז לגוי "חרש" לעשות מלאכה בשבת, רמיזה שלא בלשון ציורי, כיון שרמיזה לגוי שלא בלשון ציורי מותר, כמ"ש במ"ב (סי' ש"ז סק"ו), או דלמא שבחוש "צורת הדיבור" אליו היא ע"י "רמיזה", וחשיב דיבור ואסור, וצ"ע.

ת. מותר. (חלה ומשקה)

בדין איסור שטרי הדיוטות

ליקוט התשובות ממרן שליט"א בענין "שטרי הדיוטות" נעשה (רובו) מספר "מנוחה שלמה" על דני "שטרי הדיוטות"

ש. יש להסתפק האם צריך להסיר את "מדבקות המחיר" שמודבקים ע"ג מאכלים, כדי שלא יבואו לקרוא בהם בשבת, או לא.

ת. אין מקפידין. (שאלת רב)

ש. יש להסתפק האם מותר לקרוא בשבת מודעות "אבל" שבלוחות מודעות, או לא.

ת. מודעות אבל לא צריך לקרוא, זה דבר של צער. (דך שיחה)

ש. יש להסתפק האם מותר לקרוא "שליטים שברחוב", שכתוב בהם "שמות" של הרחובות, או לא.

ת. רחוב זהו צורך שבת, שצריך לדעת איך ללכת. (דך שיחה)

ש. (המשך): בדין קריאת "שליט רחוב", עדיין יש להסתפק, באופן שהוא מסתכל שלא לצורך "עכשיו", ורק מסתכל סתם "לדעת" את שם הרחוב, האם מותר, או לא.

ת. אפשר שרק קורא אסור, אבל זה הסתכלות בעלמא. (דך שיחה)

ש. יש להסתפק האם כל האיסור דקריאת שטרי הדיוטות, הוא דוקא "כשמתכוין" ורואה לקרוא, אבל אם רואה לפניו "בדרך הליכתו" שטרי הדיוטות בלי כוונה ורצון לקרוא, מותר.

ולדוגמא אדם ההולך ברחוב, ורואה לפניו מודעה (שאסור לקרואה) "בראיה בעלמא", האם מותר, דשמה לא חל על זה שם של "קריאת" שטרי הדיוטות, וצ"ע.

ת. זה נכון, שאדם שהולך ורואה מודעה לפניו, ולא מתעכב לקרוא מותר, שבגמ' כתוב אסור לקרות, משמע דוקא כשמתכוין לקרוא. (מנוחה שלמה)

ש. יש להסתפק האם מותר לקרוא "הזמנות לחתונה" בשבת, או לא.

ת. הזמנות לחתונה זהו צורך מצוה. (דך שיחה)

ש. יש להסתפק, "בהזמנה" לבר מצוה או חתונה, האם מותר לקרוא בשבת, או לא, וצ"ע.

ת. יכול להיות דנחשב לדבר מצוה, שלא יהיה קפידא ומחלוקת. (מנוחה שלמה)

ש. יש להסתפק האם מותר לקרוא "מכתב שמגיע עם פרחים" בשבת, או לא.

ת. מכתב עם פרחים, מה שעושה נחת רוח בשבת מותר. (דך שיחה)

ש. יש להסתפק, האם מותר בשבת לקרוא את "דפי הקשר" שמביאים הילדים מהגמ' ילדים, שיש בהם הודעות על "מסיבות" (שיהיו במשך השבוע), ואולי זה בכלל שטרי הדיוטות, שאסור לקרותם בשבת, וצ"ע.

ת. זה צורך מצוה. (תשו' לתלמיד בע"פ) ש. יש להסתפק בספרי "מתח ועלילה" (הפסרים), האם מותר לקרואם בשבת, או דהוי שטרי הדיוטות, וכספרי "מלחמות" שאסור הש"ע (סימן ש"ז סט"ז), וצ"ע.

ת. אם הספר מביא לידי תורה ויראת שמים מותר לקרוא, ואם לאו אסור. (מנוחה שלמה)

ש. יש להסתפק, כיצד יש לנהוג עם אלו "שמקריאים לילדים ספרי סיפורים", שאינם של תורה ומוסר בשבת, האם "למחות" בהם או לא.

ת. א"צ למחות באלו המקילים כרמ"א, כשהוא בלש"ק. (תשו' לתלמיד בע"פ)

ש. יש להסתפק "בחווה שכירות ומכירה", שהוא כמו "שטרי הדיוטות" שאסור להסתכל בו בשבת, האם נתיר "לדיין" לעיין בו בשבת, כשיעזור לו לצורך פסיקת "דין תורה" בענין חווה כזה, או לא, וצ"ע.

ת. אם אינו נוגע לשבת אין לעיין בו. (תשו' בכנת לתלמיד)

ש. הנה קי"ל (בסי' ש"ז סעי' י"ז) שספרי "חכמות", מעיקר הדין מותר לקרות בהם בשבת [שכן נהגו להקל כשיטות המתירות], אלא "שירא שמים" ראוי להחמיר [כמ"ש"כ המ"ב ס"ק ס"ה], לחשוש לשיטות האוסרים, אבל מעיקר הדין קי"ל שמותר.

ויש להסתפק אימת נחשבים "ספרי חכמה" שמוותרים בשבת, ואימתו אין נחשבים ספרי חכמה ואסורים, וצ"ע.

ת. כל חכמה שלא מביאה לידי מעשה (כמו ללמוד איך בני גוף האדם) מותרת, אבל חכמה שמביאה לידי מעשה ודאי אסור. (נוד החיים)

ש. י. לברר מה היתה דעת החז"א על קריאת "עיתונים" בשבת (בחלק החדשות), אם מותר לקרותם, או לא. [שהמ"ב (סי' ש"ז ס"ק ס"ג) כתב ולענין קריאת "עיתון" בשבת בתשובות שבות יעקב "מיקל בזה", אבל הרבה אחרונים אוסרים מפני שיש בהם ידיעה מעיני "משא ומתן". (וכן מביא משעה"צ בשם היעב"ץ ושולחן עצי שיטס, ועוד אחרונים, שאוסרים). וצ"ע איך היתה דעת החז"א בזה].

ת. החז"א סבר שעיתונים אסור לקרותם בשבת. (דעת החז"א)

ש. יש להסתפק בענין קריאת "עיתון" (משו) בשבת, האם מותר או לא, והאם יש חילוק לדינא בין המשנה ברורה לחזון איש, וצ"ע.

ת. בעיתון יש שלשה חלקים: א. דבר תורה שודאי מותר. ב. דברי מסחר שודאי אסור. ג. ידיעות החדשות, שהחזון איש אסר ואחז שזה שטרי הדיוטות, והמשנה ברורה אחז שאפשר להקל, למי שסומך על הרמ"א המתיר קריאת ספרי מלחמות הכתובים בלשון הקודש, משום שבלשון יש קדושה.

אמנם דעת המשנ"ב בעצמו היא, שראוי להחמיר שלא לקרוא גם חלק הידיעות, שמא יקרא עניני מסחר, ורוב הפוסקים חלקו על הרמ"א הנ"ל.

אמנם אין למחות במי שקורא חלק החדשות לפי המשנ"ב, ולפי החז"א אסור ויש למחות. (מנוחה שלמה)

(שו"ת זה הובא בספר תפארת ההלכה)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

נשיה בחוקיר

עלון שבועי על פרשת השבוע ועניני השעה
מתורתו של מרן פוסק הדור רבינו **נסים קרליץ** שליט"א
גליון מס' 158 • כי תשא תשע"ז

ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם (לא, יד)

כתב הרמב"ם (פ"ו מהל' שבת הל' כ"ג) ישראל שעשה מלאכה בשבת אם עבר בזדון אסור לו ליהנות מאותה מלאכה לעולם, ושאר ישראל מותר להם ליהנות בה למוצאי שבת מיד שנאמר ושמרתם את השבת כי קודש היא היא קודש ואין מעשיה קודש. כיצד ישראל שבישל בשבת במזיד, למוצאי שבת יאכל לאחרים אבל לו לא יאכל עולמית וכו' עכ"ל.

פרטי דינים בדיני מעשה שבת

א. אוטובוס שיצא בשבת קודש כדי לאסוף נוסעים גם במוצאי שבת והוא מזיד, אסור ליסע עמו גם לאחרים שנעשה בשבילם, כל זמן שנהנה מאיסור של שבת.

ב. אין לשמוע הודעות בטלפון במוצאי שבת, כגון תחזית מזג האוויר, זמני המראת מטוסים, שער הדולר ושאר הודעות וחדשות וכיוצא בזה, אם נערכו והוכנו בשבת קודש במזיד [ואיסור זה הוא אף למערכות עיתונים שמקבלים ידיעות במוצ"ש ונערכו בשבת].

ג. הדליק חשמל בביתו או בחדר מדרגות במזיד במקום שהיה חשוך קודם לכן, אין להנות מאור זה, ואין לעשות לאורו כל דבר שלא היה עושה בלעדי האור. וה"ה אם הדליקו מזגן בימות החמה או חימום בימי הקור אסור לו לבוא לשם באופן מיוחד ליהנות, אמנם אם נמצא באותו מקום אע"פ שלא היה נח לו מחמת החום והקור הטבעי, מותר לו להשאר שם ואין חייב לצאת.

ואמנם אם הדליק החשמל בלי כונה כלל, יש לעיין אם יש בזה איסור ליהנות לאורו.

ד. החופר גומא בשבת אין להשתמש בגומא, אא"כ מכסהו במוצאי שבת שוב בעפר וחוזר ומגלהו. ואפילו אם חפר הגומא ואינו צריך אלא לעפרה דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, אין להשתמש בה כיון דמ"מ אסור מדרבנן.

ה. הנוטע בשבת צריך לעקור הנטיעה, ואם הנטיעה לא הוסיפה כלום מהנטיעה שנטע בשבת מותר לחזור ולנוטעה לאחר השבת לאחר שעוקרה שהרי לא נהנה עוד מהאיסור והפירות מותרין.

ו. אין להדפיס ספר על נייר שחיללו שבת ביצירתו.

ז. כתב במ"ב (סק"ד) דגם הקדירה שבישל בה בשבת אסורה לו לבשל בה מפני שהיא בלועה מדבר האסור לו, ודוקא המבשל לבריא אבל המבשל לחולה מותרת הקדירה, עכ"ל.

ומסתברא דאף אם עבר מעת לעת מזמן הבישול ונעשית הבליעה אינו בן יומה ונותנת טעם לפגם, דינו כשאר בליעות של מאכלות אסורות שאסרו חכמים להשתמש בקדירה עד שיגעילנה.

ח. קשר שקשר בשבת באיסור כגון שקשר בגד בשבת, אסור להשתמש בקשר זה, מ"מ נראה שאם אפשר להשתמש בבגד בלי הקשר אין כל הבגד נאסר בשימוש מחמת הקשר.

ט. "מעשה שבת" שנעשה במזיד שאסור לו עולמית, מסקנת המג"א (סי' תקל"ח סק"ב) שלא אסור לבנו אחריו.

י. מקרר שיש איסור בפתיחתו בשבת אם פתחוהו באופן האסור בשבת, או פתחוהו בשבת ונדלק בתוכה מנורה, בשעת הדחק אין המאכלים שבתוכו נאסרים.

יא. זרם החשמל שנפסק הזרם בשבת ותיקנוהו בחילול שבת, אסור להשתמש בו. אבל אם צריכים לחשמל חולים שיש בהם פיקוח נפש מותרים אף הבריאים להשתמש בו.

יב. ירקן שהביא ירקות ביום ראשון ויש חשש אולי נקטפו הפירות או הירקות בשבת, כל שאפשר לתלות שהיה בהיתר [או מלפני השבת או לאחר השבת] מותר להשתמש בהם, ואם לאו אסור לקנות מהם.

יג. בגד שניקוהו בשבת באופנים האסורים, אם לא היה ראוי לילך מחוץ לביתו עם הבגד לפני שניקו אותו יש בזה משום מעשה שבת.

יד. צ"ע מהו ההיתר להשתמש בבבנין שבנו אותו במזיד בשבת, וכן גשר שבנו אותו במזיד בשבת, ואפשר דאין אדם יכול לאסור את הקרקע המיועד לשימוש הציבור.

מ"מ אדם פרטי שבנה בחצרו בנין בשבת במזיד, אסור לו להשתמש בו עולמית, וחייב לסותרו.

ט"ו. המגיס תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי ולא נתבשל כל צרכו, אין לאסור את התבשיל בדיעבד אפילו כשהגיס בעוד שהקדירה עומדת על האש.

ט"ז. המכין משבת לחול, לא נאסר, שהרי לא נאסר הדבר שהכין שהרי אינו איסור מלאכה על החפץ דמשו"ה יאסר מחמת מעשה שבת אלא הוא איסור התעסקות משבת לחול שהוא איסור על הגברא.

י"ז. מלאכה שעשאו חש"ו, לא נאסר מדין "מעשה שבת" אלא דאסור להנות כמו שאסור ליהנות ממעשה עכו"ם אם עשאו לצורך אחרים, אבל כשעושה לצורך עצמו מותר לאחרים ליהנות ממנו.

י"ח. תינוק שנשבה שעשה מלאכה בשבת, צ"ע אם נאסר להשתמש בזה, והנידון בזה האם דינו כשוגג, או דינו גרע משוגג ואפשר דלא אסרו חז"ל בכה"ג, וצ"ע. (חוט שני)

לא תבשל גדי בחלב אמו (לד, כו)

סתימות בשינים

שאלה: אדם שיש לו סתימות בשינים, ושתה חלב חם או אכל מאכלי חלב חמים, האם יכול מיד אח"כ לאכול מאכלי בשר חם? תשובה: אף למחמירים בשינים תותבות ליחד שינים למאכלי בשר לחוד וכן למאכלי חלב, בסתימות שבשינים אין ברירה אחרת ויש להסתמך על כמה צירופי תנאים להקל בזה.

השתמשות בתנור בתא אחד לבשר וחלב

שאלה: האם מותר להשתמש בתנור בתא אחד לבשר וחלב?

תשובה: בתנור של זמנינו יש זיעה כיון שאין בהם אש ואפשר לראות במציאות שמצטבר על זפנותיהם זיעה ולכך אם נשתמש בבן יומו למין שני נאסר התנור ומאכל השני.

בליעות בכלי פלסטיק

שאלה: כלי פלסטיק שהשתמשו בהם בחמין למאכלי בשר וחלב, האם יש להם תקנה?

תשובה: אין להם תקנה ואפילו ע"י הגעלה לפי שבולעים ופולטים ככלי חרס שאינם מוצאים כל הבלוע בתוכם.

שקית עם מאכל פרווה בסיר שבתוכו מאכלי בשר

שאלה: בשלנו סיר עם בשר ובתוך הסיר היתה שקית נילון עם תפוז"א האם צריך להמתין שש שעות מאכילתם או מותר לאוכלם ביחד עם חלב?

תשובה: איתא בשו"ע (פ"ט ס"א) שלאחר אכילת בשר צריך לחכות שש שעות עד אכילת מאכלי חלב ונאמרו בזה ב' טעמים: א. משום שנשאר בשר בין השינים ועד שש שעות יש עליו שם בשר. ב. שעד שש שעות עדיין שומן יוצא מהגוף. וכל זה שייך רק כשאוכל הבשר עצמו או מאכלים שנתבשלו עם הבשר בסיר אחד, אבל אוכלין שבשלו בסיר בשרי בן יומו או בתוך שקית בסיר עם בשר, כיון שאין כאן ממשות של בשר או שומן, אסור רק לאוכלו ביחד עם חלב ממש אבל אח"כ אפילו מיד מותר לאכול חלב דלא שייכי הני טעמי.

דיו קטן בהמתנה בין בשר לחלב

שאלה: מאיזה גיל יש לחנך קטן להרחקה בין בשר לחלב?

תשובה: שיעור גיל החינוך להרחקה בין בשר לחלב הוא ממתי שהקטן מבין ויודע שיש איסור לאכול בשר וחלב יחדיו וחכמים עשו הרחקה ביניהם. ונראה דעד גיל ט' שנים יש לחנכו שימתין שעה אחת, וכיון שמוותר לו לאכול מאכלי חלב ה"ה שמוותר ליתן לו באותו הזמן גם ממתקים חלביים. ומגיל ט' שנים יש להוסיף ולחנכו להרחיק בין בשר וחלב מסעודה לסעודה. וסעודה לסעודה לענין מצות חינוך בהרחקה זו הוא בין סעודה לסעודה של הקטן הזה, דהיינו אם רגיל להמתין שלש או ארבע שעות בין סעודה לסעודה שלו, אזי צריך להמתין שלש או ארבע שעות, ואם רגיל להמתין חמש שעות אזי ימתין חמש שעות. ועכ"פ מגיל קרוב לבר מצוה, יש לו להמתין שש שעות.

שימוש במיקרוגל לבשר וחלב

שאלה: האם מותר להשתמש במיקרוגל לבשר וחלב?

תשובה: מן הראוי לא להשתמש במיקרוגל אחד לחימום או בישול גם מאכלי חלב וגם מאכלי בשר, אפילו באופן שהמאכל מכוסה לגמרי שלא עולה ממנו כלל זיעה [אבל באופן שעולה מהמאכל זיעה והם בני יומם, נאסר המאכל וגם המיקרוגל], ויש לייחד מיקרוגל נפרד למאכלי בשר ומיקרוגל נפרד למאכלי חלב.

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

294

שיחות מרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • אדר תשע"ז

דברי חיזוק ומספד שנשא רבינו שליט"א

ככלות השבעה לפטירת אחיו מרן הגאון רבי יעקב צוק"ל

א

עצרת מספד בהיכל ישיבת פוניבז'

יום חמישי ד' אדר תשע"ז

ברצוני להקדים כי בימי השבעה היו כאלה שרצו לנחם, ולא הצליחו להיכנס ולנחם, הסיבה לזה הייתה מפני שלא היה אפשר במציאות, לא מפני זלזול בכבוד המנחמים או זלזול בכבוד המת ח"ו, אלא שהציבור גדול ב"ה, ובמציאות זה לא היה אפשרי.

ועוד דבר נזכרתי כעת, כשאבינו זצ"ל הספיד את חותנו הגאון רבי מרדכי שלמה מובשוביץ זצ"ל אמר בדבריו [לא שמעתי בעצמי את ההספד, אבל שמעתי שכך אמר] שהוא מבקש מחילה מהנפטר, לא על מה שיאמר, כי כל הדברים שיאמר הם נכונים, רק הוא מבקש מחילה על מה שלא יאמר, כי יש עוד הרבה דברים שצריך לומר עליו, והוא איננו יכול לומר את הכל, לכן הוא מבקש מחילה.

וכך גם על אחי רבי יעקב צוק"ל, יש הרבה מה לומר יותר ממה שאזכיר כעת, והנני מבקש מחילה על מה שלא אוכל לומר.

היה מפורסם בהרבה מעלות, באהבת הבריות, היה טורח הרבה לבוא להשתתף בשמחות, במאמצים גדולים, למרות שזה היה קשה לו, וכן היה טורח לבוא להשתתף בצער, להקל את הצער, ובעצות טובות, היו באים לשאול אותו, וקיבלו ממנו עצות נפלאות, והיה עוזר בשידוכים, ובענייני בריאות ורפואה, רפואת הנפש ורפואת הגוף, עזר הרבה לאלו שצריכים עזרה, בין בגשמיות ובין ברוחניות, והשפיע השפעה גדולה מאד ברוחניות, בדיבור וגם במעשה.

נוכר עובדא אחת מני רבות, שפעם פגש בליל שבת צעיר חילוני שבא לבית הכנסת בפעם הראשונה בחייו, ואמר לו: אתה אורח שלי לשבת, ואירח אותו על שולחני, ולא שאל אותו שום שאלות ולא דיבר עימו על יהדות, רק ישבו ליד השולחן ודיברו מה שמדברים בשולחן שבת, והסוף היה שאותו צעיר מעצמו חזר בתשובה, מבלי שידברו על חזרה בתשובה, עצם הקירוב השפיע עליו, כשראה מה זה יהודי אמיתי, התעורר מעצמו לחזור בתשובה!

השפיע השפעה גדולה בכל המקומות, ובפרט ברמת השרון, סיפר לי אחד שביקר שם בזמן האחרון, והתפעל מאד ממה שראה, שהציבור מלא אמונה, וזהו בכוח השפעתו על כל העיר.

החזון איש כותב באיגרת (קו"א ח"ג סב) כי במקום שיש בעל תורה אמיתי, השפעתו ניכרת על כל הסביבה, גם אם אינו מדבר כלום, רק עוסק בתורה ומתנהג כמו בעל תורה אמיתי, כבר יש בזה השפעה ניכרת על כל הסביבה, וגם במקומות רחוקים ששם לא רואים את ההשפעה הניכרת, יש השפעה נסתרת, בפנימיות הלב יש השפעה של אמונה גם על הרחוקים, מכוחו של הבעל תורה האמיתי.

ידוע גם שבתפילותיו היה פועל הרבה ישועות, והתפילות היו מתקבלות, רפואת הנפש ורפואת הגוף, ובשידוכים, פעמים שהיה

מבטיח וקובע זמן, מתי שהבת תשתדך או הבחור ישתדך. סיפר לי אחד שהייתה לו בת בוגרת שחיכתה לשידוך, והלך אליו לבקש את ברכתו, והבטיחם שתשתדך בתוך זמן מסוים, אבל עבר הזמן והיא לא נשתדכה, וחזרו אליו, ואמר להם אני אשם בזה, שהיה בדעתי להתפלל עבורה ושכחתי מזה, ועכשיו מבטיח אני שאזכור להתפלל, ובעזרת השם תמצא את השידוך, וכך היה.

עוד עובדא היה באחד שקיבל צו גיוס לצבא, ובא אליו לשאול עצה מה לעשות, והוציא לו כוס יין ואמר לו שיברך עליו בורא פרי הגפן, ובזכות הברכה יסתדר הענין, וכך הוה, ולאחר זמן שוב קיבל צו גיוס, ושוב אמר לו לעשות כן, ונפתרה הבעיה, ומסתבר שאחר כך גם התפלל עליו, רק היה צריך זכות לתלות בה את תפילתו.

ושמעתי עוד עובדא מופלאה מבעל המעשה, שבא אליו לבקש ברכה, ורבי יעקב אמר לו יש לך בבית צלב, שתי וערב, ואי אפשר לברך אותך, ועליך קודם להוציא את הצלב מהבית, והתפלא אותו אדם ואמר, לא ידוע לי שיש אצלנו דבר כזה, ואמר לו תשאל את אשתך, ושאל אותה, וגם היא אמרה שלא ידוע לה דבר כזה, אמר לו רבי יעקב, תבדקו בארון היכן שמונחים צעצועי הילדים, יש שם קלפים, ובאחד הקלפים מצויר צורת שתי וערב, והלך ובדק ומצא כדבריו.

מהיכן ידע דברים אלו? זהו מה שנאמר (תהלים כה, יד) סוד ה' ליראיו. מהו הסוד, כיצד זה יכול להיות? כתוב בחובות הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג בחשבון העשירי) שיש מדרגה כזאת שאדם יכול לראות בלי עיניים ולשמוע בלי אוזניים **"ויהיה במדרגה העליונה ממדרגות החסידים וכו' ויראה מאין עין וישמע מבלי אוזן וידבר בלי לשון וירגיש בעניינים מבלתי חושים"**, זוהי מדרגה גבוהה מאד, שרואה ושומע ברוח הקודש מה שמדברים רחוק רחוק.

ובבית האבלים הוסיף על כך רבינו שליט"א:

כיצד מגיעים למדרגות אלו? יש תרי"ג מצוות, במעשים, בדיבורים, וגם במחשבות – יש חובות הלבבות.

ועל זה אנו מבקשים בהנני מכוון בהנחת תפילין שיהיו לנו מחשבות קדושות. אדם חושב כל הזמן, כמו שכתב רבי ישראל סלנטר באיגרת המוסר שהאדם חפשי בדמיונו, בראש עוברות כל הזמן מחשבות ודמיונות, בכוונה ושלא בכוונה, וצריך לשלוט על המחשבות שיהיו מחשבות קדושות.

קדושת המחשבה, לחשוב מה שחייבים לחשוב, תורה, או עבודה, או חסד, אין לשער מה שזוכים במחשבה אחת! גם מרן הגרא"מ שך זצ"ל ביקש בצוואתו 'מחשבה אחת של מוסר' לעילוי נשמתו, כל מחשבה של מצוה מקדשת את האדם.

זהו הסוד, שבזה זכה לכל המדרגות, על ידי שהיה עסוק כל הזמן בתורה, או בתפילה, או בחסד, **במשך כל היום לא היה אצלו היסח הדעת ממעשים או דיבורים או מחשבות של קדושה, עם מיעוט שינה, ומיעוט תענוג, ואהבת הבריות למעלה מן הטבע!**

היה עובדא באחד שהציק לו הרבה, והוא נזהר מאד שהמציק לא ייפגע ממנו, והיה טורח ומשתדל לעשות את כל מה שביקש ממנו, למרות שהיו אלו בקשות קשות מאד, התאמץ בכל כוחו למלא בקשותיו, ולא השתמט ממנו. והסוף היה שאותו המציק עזב את המקום וברח משם, מבלי שתהיה שום סיבה מובנת לזה, רק מן השמים, בסייעתא דשמיא, בזכות המידות הטובות האלו שהשתדל כל כך שלא ייפגע ממנו, ואף על פי שלא היו מחויב לו כלום, ויכול היה לסרב ולא לתת לו את מה שהוא רוצה, אף על פי כן השתדל וטרח עבורו, עם כל הקשיים שבזה, עד כלות הכוחות.

אלו הם הזכויות, שבזה מגיעים למדרגות כאלה שלמעלה מן הטבע, יש הרבה מדרגות במידות טובות, ובאמונה, עד אמונה בחוש, **אמונה בהירה כל כך! זוהי המדרגה שהייתה לו, באמונה, ובמידות טובות, ובתלמוד תורה כנגד כולם, דבקות בתורה בלי היסח הדעת**, כמו שכתב הרמב"ם (הלכות ת"ת ג, ו) כי חיוב תלמוד תורה הוא שלא יסיח דעתו לדברים אחרים, כמו שכתוב (תהלים א, ב) ובתורתו יהגה, והגית בו יומם ולילה (יהושע א, ח), והגיון היינו במחשבה, לחשוב בדברי תורה, עם כל הכוחות, ועם כל הלב, בלי להסיח דעת מזה.

רבינו יונה בשערי תשובה (ג, יז) כתב שהמעלות העליונות נמסרו במצוות עשה, ומביא שם עשר מעלות [ולחלק מהגירסאות אחת עשרה מעלות] שיש בהם הרבה מדרגות, אין סוף למדרגות של שקיעות בתורה, ואין סוף למדרגות של אמונה ומידות טובות.

הנחמה - בהמשך המעשים הטובים

והנה בגמרא מובא (מו"ק כא, ב) שרבי עקיבא היו לו שני בנים שנפטרו בחייו, וכל ישראל הגיעו ללוותם, וכשראה רבי עקיבא את הציבור הגדול שבאו להלווה, עמד על ספסל גבוה ואמר, אחינו בני ישראל בשביל מה באתם, וכי בשביל עקיבא, הרי יש עוד רבים בשוק ששם עקיבא, אלא כך אמרתם "תורת אלוקיו בלבו" (תהלים לו, לא), היינו שהלב של רבי עקיבא מלא תורה, שלמד ויודע את כל התורה כולה, ובאתם לכבד את התורה שיש בו.

"תורת אלוקיו בלבו" – לא סתם לימוד תורה, אלא תורה שמשנה את הלב, שהלב נעשה לב של תורה, **לב של תורה הוא לב אחר! לב עם תרי"ג מצוות, לב עם אהבת הבריות**, ואהבת לרעך כמוך אמר רבי עקיבא זה כלל גדול בתורה (ירושלמי נדרים ט, ד), ובדאי רבי עקיבא שאמר זאת קיים את מה שהוא אמר, שהיה לו לב מלא באהבת הבריות, שזה כלל גדול בתורה, וכמו שכתב בשערי קדושה כי שלמות כל התורה תלויה במידות הטובות, מי שחסר אהבת הבריות חסר גם בכוח התורה שלו, ואף אם הוא חריף ובעל כישרון, מכל מקום תורתו היא תורה אחרת, ואינה כמו התורה של מי שיש לו לב טוב.

ועל זה אמר רבי עקיבא, כיון שתורת אלוקיו בלבו, ובאתם לכבוד התורה, הנני מנוחם בזה, אף על פי שאסור לנחם בשעת ההלווה, כמו שאמרו (אבות ד, יח) אל תנחמו בשעה שמתו מוטל לפניו, היינו אחרים לא מנחמים אותו, אבל הוא יכול לנחם את עצמו, ורבי עקיבא אמר 'מנוחם אני', היינו שהוא עצמו מתנחם בזה.

והענין בזה ביארנו במקום אחר על פי מה שמבאר יותר באריכות במסכת שמחות (פרק ח') וכן בילקוט פרשת יתרו, שרבי עקיבא הוסיף ואמר: ולא שאדם רוצה לקבור את בנו, אלא יודע אני שבני בן העולם הבא הוא, שזיכה את הרבים, וכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו וכו', משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו וכו', ולא עוד אלא שישב עליו ודרש מגלגלן זכות על ידי זכאי וכו'.

היינו שמאחר שהוא רואה שהבנים שלו במיתתם גרמו כבוד התורה גדול כל כך, סימן שיש להם זכויות קודמות, כי לזכות את הרבים צריכים זכויות קודמות, ואם זכו במיתתם לגרום כבוד התורה כזה, בהכרח שיש להם עוד זכויות רבות שאינן ידועות, שהם הביאו לזכויות האלו של כבוד התורה שנתגלגל על ידם, ובה הייתה נחמתו, שהוא רואה שיש להם זכויות כאלה, שהם באים לעולם האמת עם הרבה זכויות, וזכויות והשפעה של כבוד התורה, שזוהי השפעה הנמשכת לתורה ולמעשים טובים ולכל התרי"ג מצוות.

וכתוב בספרים שכל המעשים הטובים שעושים המושפעים, נזקפים לזכותו של המשפיע, אפילו שהוא כבר מת ואינו יכול לעשות עוד מעשים טובים כמו שכתוב במתים חפשי, מכל מקום השפעתו נמשכת עד סוף כל הדורות, וכל הזמן נוספות לו עוד זכויות, על ידי המעשים הטובים הנעשים בהשפעתו, ונחשב כמו שהוא עושה אותם.

ובזה התנחם רבי עקיבא, שבניו ממשיכים במעשים טובים גם לאחר פטירתם, מה שאחרים מתעוררים לעשות מכוחם ומחמתם. אלו הם התנחומין הגדולים שיכולים להיות.

וכך אפשר לומר גם על אחי הגאון רבי יעקב זצ"ל, שהשפיע בחייו השפעה גדולה מאד, עד כדי כך שבפטירתו היו אנשים רבים שבכו בדמעות ממש, מי יעזור להם ומי ידריך אותם! הייתה להם השפעה, ועכשיו חסר להם המשפיע, אבל **ההשפעה נמשכת לדורי דורות, על ידי שיש הרבה מושפעים שממשיכים את ההשפעה שלו**, ובה הוא זוכה גם לאחר פטירתו לתוספת מעשים טובים כל הזמן עם תוספת עולם הבא וגן עדן, וזוהי נחמה לכל המשפחה.

הזכרנו רק חלק מהדברים אודות הנפטר זצ"ל, והנני מבקש מחילה על השאר מה שיש עוד לומר ולא אמרנו. יהי רצון שנוזכה להתחזק, וזו תהיה זכות גדולה בשביל הנפטר וגם בשבילנו, ונוזכה שיקום בנו ובלע המוות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים.

ב

עצרת בבית מדרשו נאות יוסף בני ברק

יום חמישי ד' אדר תשע"ז

פותחין בכבוד אכסניה, שכונת 'נאות יוסף' שזכו להשפעתו של אחי הגאון רבי יעקב זצ"ל, שהיה מרא דאתרא כאן, ואחר כך כשנחלש מינה את בנו ממלא מקומו יבלחט"א הגאון רבי מרדכי שליט"א. בסייעתא דשמיא יזכה להצלחה בזיכוי הרבים בכל העניינים, בזכות הרבים ובזכות זכויותיו המרובות שלו. זהו הנוגע לכבוד אכסניה.

ועוד דבר ברצוני לומר, אנחנו חושבים כולנו כי נתאספנו בזה לזכות במצוה, מצוה של כבוד המת וכבוד התורה, ובאמת זוהי מצוה גדולה מאד, שאנחנו זוכים ומרוויחים בזה, אבל יש כאן עוד ענין, שלא רק אנחנו בעצמנו זוכים בזה, אלא גם מזכים אנו את הנפטר, ונותנים לו זכויות גדולות מאד, שכל הזכויות שלנו שאנחנו מתעוררים עכשיו ועושים מחמתו, הרי זה נחשב כמו שהוא עושה אותם, אף על פי שהוא כבר מת ואינו יכול לעשות עוד מעשים טובים כמו שכתוב במתים חפשי (עין שבת ל, א), מכל מקום מה שבגללו עושים מעשים טובים נחשב כמו שהוא עושה בעצמו, ויש הרבה ראיות לזה.

מצינו במצות שכחה, שאם אדם שוכח עומר בשדה, ובא עני ונהנה ממנו, הרי הוא זוכה בברכת התורה (דברים כד, יט) "למען יברכך ה' אלוקיך בכל מעשה ידיך", ופירש רש"י שם "אף על פי שבאת לידו שלא במתכוון, קל וחומר לעושה במתכוון", היינו למרות שלא נתכוון כלל לשכוח, וגם עכשיו אינו יודע מזה, מכל מקום כיון שבדיעבד הרי זה ניחא ליה, וגם אם ייזכר לא יתחרט, והעני נהנה מהשכחה, זוהי מצוה ששייכת לו, ומתברר על ידה.

והברכה הזאת איננה ברכה גשמית, כי הנאות גשמיות אינן טובות לאדם, וכמו שכתב באגרת הגר"א שכל ההנאות ייהפכו בקבר למרה, וידוע שכל מה שאדם נהנה מהעולם הזה שלא לשם העולם הבא הרי הוא מפסיד בזה מחלקו בעולם הבא, ועדיף שלא יהיו הנאות גשמיות, ומה שכתוב "למען יברכך" הכוונה לברכה של עולם הבא, שיזכה לעולם הבא בשכר מה ששכח, וכאמור זהו למרות שהשכחה הייתה שלא בכוונה, ובשעה ששכח לא היה דעתו לכך, ולא רצה כלל לשכוח, מכל מקום כיון שבסופו של דבר על ידי שכחתו נגרמה תועלת הצדקה לעני, הרי הוא בעל צדקה, וזוכה בזה לעולם הבא.

וכיצד יהיה הדין אם האדם ששכח מת מיד לאחר השכחה, קודם שנטלה העני, ורק לאחר מיתתו זכה העני בשכחה, פשוט שאין שום הבדל בזה, וגם אז זוכה לברכה בעולם הבא כיון שהעני נהנה ממנו.

ומבואר שגם לאחר פטירתו, שכבר לא שייך שיעשה מעשים טובים בעצמו, עדיין שייך להוסיף מעשים טובים, מה שנגרם על ידו אפילו שלא בכוונה, וזה נזקף לזכותו ומוסיף עולם הבא.

וברש"י שם כתב "אמור מעתה, נפלה סלע מידו ומצאה עני ונתפרנס בה, הרי הוא מתברך עליה" ונכל זה מובא גם ברש"י סוף פרשת ויקרא ה, יז והיינו גם כן כנ"ל, שאם נאבד לו כסף ונתייאש ממנו, והעני מצאו ונהנה ממנו, הרי הוא זוכה בזה לברכה ומקבל שכר עולם הבא כמו בשכחה, אף על פי שלא נתכוון כלל לאבד את הכסף, וזה היה בעל כורחו ושלא מרצונו, מכל מקום כיון שבדיעבד אינו מתחרט, הרי זו זכות בשבילו, שזוכה בה לברכה בעולם הבא.

נמצינו למדים שמי שמחמתו יצא איזה דבר טוב, אפילו שלא בכוונה, זוכה בזה לעולם הבא, קל וחומר מי שבפטירתו זוכה שהציבור מתעורר לעשות הרבה מעשים טובים, מכיוון שהוא גרם לזה, הרי זה נחשב שהוא בעצמו קיים את כל המעשים הטובים האלה, ונזקפים לזכותו בעולם הבא. יש עוד ראיות לזה ואין כאן מקום להאריך.

ממילא יוצא כי בזה שאנחנו כולנו עוסקים כאן בכבוד המת וכבוד התורה, ומתעוררים לעשות הרבה מעשים טובים, יש בזה מצוות רבות הנזקפות לזכותו של הנפטר, שמחמתו התעוררנו לכל זה, והוא זוכה עכשיו לעוד עולם הבא וגן עדן שאין לשער.

אין סוף לתענוגי העולם הבא, שעליהם נאמר (ישעי' סד, ג) עין לא ראתה אלוקים זולתך, אין לנו מושג כמה ומה הם התענוגים של העולם הבא, וגם הנביאים לא ידעו ולא השיגו זאת כדאיתא בברכות דף ל"ד, ויש הרבה מדרגות בעולם הבא, כמו שאמרו (ב"ב עה, א) שכל אחד נכוון מחופתו של חברו, עיין מסילת ישרים פרק ד', הרבה מדרגות יש בזה, וכל מדרגה היא מדרגה עצומה שאין לשער.

וגם מי שהוא צדיק מופלג שיש לו עולם הבא גדול מאד, עדיין יש מקום לתוספת עולם הבא, כמו שמצינו (אבות ה, יח) משה זכה וזיכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו, היינו שמשו רבינו, עם כל העולם הבא העצום שיש לו, עדיין הוא זוכה שנוספים לו כל הזמן עוד ועוד תענוגי העולם הבא, על ידי מה שכלל ישראל עושים מכוחו ובהשפעתו, וזה "תלוי בו" – נזקף לזכותו, אין סוף לתענוגי העולם הבא שמתחדשים ונוספים כל הזמן עוד תענוגים ועוד תענוגים עד אין קץ.

ממילא הרי אנו מזכים עכשיו את רבי יעקב זצ"ל בעולם הבא, על ידי שאנחנו מתעוררים ומתחזקים מכוחו.

כל חיזוק שיימשך ויחזיק מעמד, כל רגע ורגע של חיזוק זה לזכותו, אפילו במחשבה, או בשב ואל תעשה, כל חיזוק והתגברות על היצר, קל וחומר אם זה חיזוק הנמשך עד שההרגל נעשה טבע, הרי אלו זכויות גדולות מאד הנזקפות לזכותו של רבי יעקב זצ"ל.

קבלה - להתרגל בשמירת הלשון

ונזכיר דבר אחד, שהוא דבר קשה מאד אבל דבר גדול מאד, ובאמת הקושי הוא רק בהתחלה, וכשמתרגלים כבר לא קשה. ענין שמירת הלשון, נצור לשונך מרע (תהלים לד, יד), לא לדבר לשון הרע, ולהימנע מכל ביקורת על אחרים, זה דבר קשה מאד, אבל הקושי הוא רק בהתחלה, וכמאמרם (מובא ברש"י שמות יט, ה) שכל ההתחלות קשות אבל אחר כך יערב לכם. **כל דבר טוב, בתחילתו יש קשיים, אבל אחר כך הוא נעים מאד, ויש בו תענוג והנאה גדולה.**

וכבר סיפרתי לאחרונה העובדא באחד שהיה כועס ומתרגז בביתו ביום ששי אחר הצהריים, ולאחר מכן היה מצטער ואכפת לו מאד למה כעסתי ולמה צעקתי, מפני שהבין שהכעס היא מידה רעה ומגונה, ובא לשאול עצמה מה לעשות וכיצד להתגבר על הכעס.

ויעצו לו שבשעה שהוא כועס ישתוק ולא יצעק, והתחיל שבוע אחד לעשות ככה, אבל היה קשה לו מאד, ואמר כי זה ייסורים איומים בשבילו, וכיצד יוכל להחזיק מעמד בכל שבוע עם ייסורים כאלו? ואמרו לו שבכל זאת ינסה להמשיך ויראה מה יהיה, וניסה עוד שבוע אחד וראה שכבר אין זה קשה כל כך, וכעבור עוד שבוע הוקל לו יותר, וכך המשיך עוד כמה שבועות עד שהכעס נפסק לגמרי.

וההסבר לזה הוא כנ"ל, שההרגל נעשה טבע, וגם אם בתחילה יש קושי, אחר כך כבר לא קשה, והבא ליטהר מסייעין אותו.

גם יש לדעת שהכעס הוא נגד האמונה, אם אדם כועס על מישהו מפני שצער אותו, או שלא עשה את מה שהוא רוצה, והצער הזה גורם לו לכעוס, הרי לפי האמונה **מי גרם את הצער, וכי זה לא מגיע מן השמים? האם לא היה פסק בבית דין של מעלה שיצטער? ודאי שהכל בידי שמים, ובית דין של מעלה פסקו שמגיע לו צער.**

ואם כן מה ראוי לאדם לחשוב, כשהוא רואה שבשמים נותנים לו צער, הוא לא יודע את הסיבה אבל בודאי שזה מן השמים, ואמנם פלוני הוא המצער אותו, אבל הצער היה גם בלעדיו, כיון שהצער מגיע לו, ובודאי שהיה מתקיים הצער שנפסק עליו, אם לא על ידי אותו פלוני היו שולחים מן השמים שליח אחר שיצער אותו.

נמצא שאין זה משנה לו מה שפלוני צער אותו, כי בלאו הכי היה לו צער, ומה אכפת לו אם מצער אותו פלוני זה או פלוני אחר, רק צריך לרחם על המצער ולבקש רחמים עליו שיהיו לו מידות טובות, אבל במה שנוגע אליו הרי מן השמים מצערים אותו.

וצריך להתבונן למה מגיע לי הצער, ומה הסיבה שפסקו עלי צער בבית דין של מעלה? בפשטות זה לכפרת עוונות, שהייסורים ממרקים, וכבר אמרו (שבת נה, א) אין ייסורים בלא עוון, אין מיתה בלא 'חטא' אפילו בשוגג [ועיין בתוס' שם מה שכתבו בזה] ואין ייסורים בלא 'עוון' היינו מזיד, אם יש לאדם צער וייסורים, סימן שיש איזה עוון במזיד, שעל זה מגיע לו הצער, וצריך לדעת מה המזיד ולתקנו מכאן ולהבא, והלואי שבייסורים אלו כבר יכופר לו העוון.

לכן צריך לעשות חשבון הנפש ולהתבונן מה עוונתי ומה חטאתי, מהו העוון במזיד שאני צריך לתקן, אם יעשה חשבון מיום עמדו על דעתו מגיל בר מצוה, מה עשה ומה לא עשה, ובאלו דברים נכשל, מי יכול לומר על עצמו שלא היה אצלו שום ביטול תורה, בשוגג או אפילו במזיד, בודאי זה דבר נדיר מאד, ויש רק יחידי סגולה, ל"ו צדיקים נסתרים, צדיקים מעיקרם, אבל בדרך כלל כל אחד יש לו מה לתקן ולחזור בתשובה, והייסורים מגיעים לו לכפרת עוונות.

ממילא ודאי שצריך לשמוח בייסורים האלו, **ולפלא הדבר שבמקום לשמוח, אדם כועס על מי שצער אותו, הרי הצער בין כך היה מגיע לו, והצער הזה הוא רווח גדול בשבילו, שזוכה בו לכפרת עוונות, וצריך לשמוח בצער, ולחשוב מה הם החטאים והעוונות שאני צריך לתקן, והאם הכפרה כבר נגמרה בזה או שעדיין לא.**

הכפרה היא במקום גיהנום, ועדיף לסבול כל צער וייסורים בעולם הזה במקום גיהנום, שהגיהנום הוא איום ונורא, כמו שכתב הרמב"ן (בהקדמה לספר איוב) שכל ייסורי איוב הם פחות מהגיהנום, והגיהנום הוא הרבה יותר מזה, ובגמרא אמרו (ברכות נז, ב) שהאש של גיהנום היא פי ששים מהאש שלנו.

לכן ודאי שצריך לשמוח בצער ובייסורים, שחוסכים ממנו ייסורי גיהנום, ולא להקפיד ולכעוס על מי שמצער אותו.

כל אחד יראה לקחת לעצמו איזה התעוררות לתקן משהו, וכפי שהזכרנו דבר אחד להיזהר מלשון הרע, שזה כמו כעס, שבתחילה קשה להתגבר, אבל אחר כך כבר לא קשה, ומתרגלים בשב ואל תעשה שלא לכעוס ולא לדבר לשון הרע, ואחרי שמתחילים ומשתדלים בזה זוכים לסייעתא דשמיא (יומא לה, ב) הבא ליטהר מסייעין אותו, ובאמת לא צריכים לזה ניסים מיוחדים, אלא כך הוא טבע האדם שההרגל נעשה טבע, ולאחר שמתרגלים לא קשה.

וזו זכות גדולה בשבילו וגם זכות גדולה לנפטר שבזכותו נקבל על עצמנו חיזוק בשמירת הלשון, ובזה אנחנו זוכים בעצמנו וגם מזכים אותו בזכויות נוספות מה שהוא לא יכול לקיים כעת.

יהי רצון שנזכה להתחזק בכל הדברים הצריכים חיזוק, לא רק בשמירת הלשון, יש הרבה דברים שצריכים חיזוק, ונשתדל להתחזק לכל הפחות בפרט הזה, שהוא דבר עיקרי, להיזהר בשב ואל תעשה מלשון הרע, ובזה יהיה מליץ יושר בשבילו, ונזכה שיקוים בנו ובלע המוות לנצח ומחיה ה' דמעה מעל כל פנים.

עצרת בבית הכנסת המרכזי רמת השרון

יום ראשון ז' אדר תשע"ז

על יעקב אבינו נאמר (בראשית כח, י) ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, ורש"י שם מביא מדברי המדרש, מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רושם, שבזמן שהצדיק בעיר, הוא הודה הוא זיוה הודה, יצא משם, פנה הודה פנה זיוה פנה הודה, ע"כ.

יעקב אבינו השפיע על באר שבע הוד זיו והדר, והם כל מיני השפעות של דברים גדולים מאד [עיי' במפרשים בזה], הרבה מעלות וקדושה של הודה זיוה והדרה, אף על פי שעדיין נשארו בבאר שבע יצחק ורביקה, וגם הם השפיעו, אבל כשהיה גם יעקב הייתה השפעה יותר גדולה, וכשיצא יעקב מבאר שבע פסקה אותה ההשפעה.

זה כתוב על יעקב אבינו, וכך גם אנו נאמר על רבי-יעקב רבינו, שהוא יצא מרמת השרון, ועימו פנו הודה זיוה והדרה, ההשפעה הגדולה של הרבה דברים גדולים מאד שהיו, ועכשיו הם חסרים.

ולא רק ברמת השרון, יעקב אבינו השפיע במיוחד בבאר שבע, אבל גם בכל העולם, אמנם אז לא היו יהודים, ואילו בזמנינו ב"ה יש ציבור גדול של יהודים בכל הארץ, ורבי יעקב זצ"ל השפיע עליהם, לא רק ברמת השרון, אלא בכל הארץ, היה מגיע להרבה מקומות, וגם שמעו עליו, וקראו את הדברים שהיה מדבר וכותב, דברי חיזוק חשובים מאד שהתפרסמו והשפיעו בכל העולם, וכעת חסרה בכל העולם ההשפעה הזאת של הודה זיוה והדרה של רבינו זצ"ל.

מה זה מחייב אותנו? אם אין אני לי מי לי (אבות א, יד), זה מחייב אותנו שאנחנו, כל אחד ואחד, נתחזק בהנהגה בדיבור במעשה ובמחשבה, בדיבורים קדושים במעשים קדושים ובמחשבות קדושות, כל אחד לפי כוחו כמה שהוא יכול. ובעצם זהו חיוב תמיד, כל אדם חייב בתרי"ג מצוות, מצוות שבגוף, במעשה, בדיבור, ובלב, יש חובות הלבבות, שיש על זה ספר שלם 'חובות הלבבות', תמיד זה חיוב, אך בפרט עכשיו, זהו זמן שמרגישים יותר את החיוב, כיון שחסרה ההשפעה, חייבים למלא את החסר, כל אחד בכוחותיו.

ומי שמתחזק בעצמו, משפיע גם על אחרים, כמו שכתב החזו"א באיגרת (קו"א ח"ג סב) "ואם היו בני אדם עמלים בתורה לאמיתתה, היו מצילים ילדים הרבה ואנשים רבים, מהרהורי עבירה וכפירה וכיוצא בזה – בשפע קדשם, בהשתפך רוח טהרה בעולם. ובסיבות בעל תורה אמיתי, הדבר ניכר לעינינו השפעה מרובה על אנשים הרבה, מה שכל השתדלות מעשית לא תשיגנה. וכמו כן יש רשמים על הרוחקים שאין עין הרואה מרגשת בהם לדקותם".

החזו"א לא הזכיר בדבריו 'גאון' או 'צדיק' אלא 'בעל תורה אמיתי', היינו מי שעוסק בתורה וכל הנהגתו לפי התורה, ובמסילת ישרים בסוף הספר כתב "יכול להיות חסיד גמור איש שמפני צרכו הוא בעל מלאכה פחותה כמו מי אשר לא יפסוק מפיו הלימוד", היינו שגם אדם שאין תורתו אומנותו, שמוכרח לעסוק בפרנסה להחיות נפשו ונפשות ביתו, גם הוא יכול לזכות ולהגיע לכל הדרגות הגבוהות של המסילת ישרים, זהירות וזריזות וכל המעלות עד לרוח הקודש! כל אחד ואחד יכול להגיע לזה אם ישתדל ויעשה כל מה שהוא יכול לפי כוחותיו.

וזה מה שאנחנו צריכים להתעורר כעת, בזמן הזה של התעוררות, להשתדל ולהתאמץ כל אחד לפי כוחו, כמה שכוון מגיע, בכל דבר שהוא מבין שזה מצוה, אם בתורה, או בחסד ובמעשים טובים, יש תרי"ג מצוות, והזמן מעורר עכשיו, להתחזק לקיים את כל המצוות יותר

בשלמות, וזו בודאי תהיה זכות גדולה לנפטר הגדול זצ"ל, והוא יהיה מליץ יושר על כל מי שמתחזק בגללו.

אם נתבונן מהו סוד כוח ההשפעה שהיה לרבי יעקב זצ"ל, מהיכן בא הכוח להשפיע? – זה בא מעצמו, מתוך המדרגה שלו, שהוא היה בעל מדרגה גבוהה מאד, ובמה? בזה **שהיה דבוק בתורה, ובתפילה, במעשים טובים ובדיבורים טובים ובמחשבות טובות בלי הפסק זמן, כל הזמנים שלו, וכל הכוחות שלו, כולו היה מסור לתרי"ג מצוות, לתורה ולחסד ולאהבת הבריות ולמעשים טובים, לעזור לכל אחד בעצה, ובברכה, ובתפילה, היה מבקש רחמים בתפילות מעומק הלב, והתפילות עזרו כידוע, ברכותיו ותפילותיו היו מתקיימות, כי כשאדם מבקש מעומק הלב יש סייענא דשמיא, ותפילותיו עוזרות ומתקבלות.**

זה מה שהיה רבי יעקב זצ"ל, וכל אלו הם דברים שכל אחד מאיתנו יכול גם כן לקיים אותם, כל אחד לפי כוחו שייך בזה.

המשך ההשפעה וקיום המוסדות

הנה אמרו (ב"מ פה, א) כל שהוא תלמיד חכם ובנו תלמיד חכם ובן בנו תלמיד חכם שוב אין תורה פוסקת מזרעו לעולם שנאמר ואני זאת בריתי וגו' לא ימוש מפיק ומפי זרע ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם וכו' מכאן ואילך תורה מחזרת על אכסניה שלה.

זכתה רמת השרון לכמה דורות של השפעה, קודם היה פה אבינו הגאון רבי צבי יהודה זצ"ל, שהיה הרב ברמת השרון והשפיע הרבה, ואחריו היה אחי, הבן הקדוש, הגאון רבי יעקב זצ"ל, שהשפיע גם כן הרבה, ועכשיו יש המשך לזה, כל הזמן יש ברמת השרון הרבה מקומות שיש השפעה של תורה והשפעה של קדושה מן הצאצאים שלו, וכעת הגיע הזמן שגם אלו שלא היו פה בקביעות, **הגאון רבי צבי יהודה שליט"א והגאון רבי שאול שליט"א, שניהם גם כן יבואו וימשיכו להשפיע פה את ההשפעה של קדושה**, וזה מובטח, שהתורה מחזרת על אכסניה שלה, כפי שהשפיעו אבא זצ"ל ורבי יעקב זצ"ל, כך יבלחט"א גם הם ישפיעו, ותימשך ההשפעה בעזרת השם.

וההשפעה לא רק נמשכת אלא גם מוסיפה והולכת, כמו שמצינו באבות הקדושים, שאברהם אבינו השפיע, ואחריו יצחק אבינו, ואחריו יעקב אבינו היה בחיר שבאבות (בראשית רבה עו, א), והשפיע יותר, מפני שהיו בו צירוף כל ההשפעות, של אברהם ויצחק אבותיו, יצחק קיבל מאברהם והוסיף על זה, ויעקב קיבל את המעלות של אברהם ויצחק והוסיף עליהם, וזוהי עוד השפעה כפולה, וביעקב כבר נשלם כלל ישראל, שממנו יצאו שבטי קה, וצורתו חקוקה בכיסא הכבוד, פני אדם במרכבה זה יעקב אבינו.

וכך גם כאן, הבנים ימשיכו להשפיע את ההשפעה שהייתה עד עכשיו ביתר כוח וביתר השפעה בעזרת השם.

וברצוני להזכיר בזה דבר חשוב מאד, **יש הרבה מוסדות, שרבי יעקב זצ"ל העמיד ברמת השרון, הרבה מוסדות תורה וחסד, מוסדות חשובים מאד, ויש צורך באמצעים כספיים להמשיך את החזקת המוסדות, וזכות גדולה היא לכל מי שיעזור להמשך קיום המוסדות, זכות גדולה מאד! בודאי שרבי יעקב זצ"ל יהיה מליץ יושר עבור כל מי שיתרום ויעזור לחיזוק המוסדות והמשך קיומם.**

אלו הם הדברים העיקריים. שנתחזק להמשך ללכת בדרכו, בכל מה שצריך להוסיף חיזוק, כל אחד יודע במה צריך להתחזק, וזו תהיה זכות גדולה בשבילו שמתחזקים בזכותו, והוא יהיה מליץ יושר על כל אלו העוזרים לקיום המוסדות וכל אלו הממשיכים את דרכו הקדושה בהמשך המעשים הטובים שהוא היה עושה.

לאור קריאתו וברכתו של רבינו שליט"א לכל העוזרים להחזקת המוסדות

לתרומות עבור **המרכז התורני ברמת השרון** מייסודו של מרן זצלה"ה, חייגו: **077-314-1010**

המוסדות כוללים מוסדות תורה חינוך וחסד: רשת כוללים • רשת שיעורי תורה • רשת מדרשות לקירוב • תלמוד תורה לבנים • בית יעקב לבנות • תמיכה לנזקקים • מעונות יום וגני ילדים •

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת הרב **ישראל אפרים** בן הר"ר **צבי שמענא** זצ"ל

נלב"ע י"ג אדר תשס"ז - תנצב"ה

ולעילוי נשמת הבה"ח **מיכאל** ז"ל בן הר"ר **פנחס דוד שמענא** שליט"א

נלב"ע שושן פורים תש"ע - תנצב"ה

דברי אמת

מאמרי חיזוק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים
מרן הגר"ד יפה שליט"א

גיליון מס' 24 ■ כי תשא

אמרו על אחד שהיה לו יד בידיעת ש"ס אך לא היה לו שייכות לידיעת תנ"ך, שהוא צורבא מדרבנן ועם הארץ בדאורייתא...

ה'חפץ חיים' היה אומר, שאדם צריך להיות בקי בתנ"ך מצוות, שאם לא כן, איך יקיים את האמור במצוות ציצית "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות ה'", בשעה שהוא אינו יודע מה הם המצוות שעליו לזכור... אחד מחכמי צפת בתקופת הבית יוסף, רבי אליעזר אזכרי, חיבר את 'ספר חרדים' ובו הוא מונה את תנ"ך מצוות על פי סדר האברים: מצוות התלויות בפה, בלב וכו'. ה'חפץ חיים' אף חיבר 'קיצור ספר חרדים'.

כתוב במדרש שוחר טוב על משלי (פרק י'): "בא וראה כמה קשה יום הדין שעתידי הקב"ה לדון את כל העולם כלו. בא מי שיש בידו מקרא ואין בידו משנה, הקב"ה הופך את פניו ממנו ומצירי גהינום מתגברין בו... בא מי שיש בידו שני סדרים או שלשה, הקב"ה אומר לו, בני למה כל ההלכות לא שנית אותם... בא מי שיש בידו הגדה, הקב"ה אומר לו, תלמוד למה לא למדת...". מדרש זה הוא אחת הראיות שמביא 'נפש החיים' לכך, שיש מצווה לעסוק בכל התורה כולה, ולא רק במקצתה.

כידוע, מרן הגר"מ שך זצ"ל, היה מרבה לעורר על הצורך ב'הספק', והיה חוזר ואומר שאי אפשר לגדול בתורה ללא ידיעה רחבה בש"ס. לפיכך הוא ביקר בחריפות את קצב הלימוד האיטי של רבים מבני הישיבות, ודרש בתוקף להגדיל את ההספק. פשוט שלא הייתה כוונתו של הרב שך שילמדו בשטחיות, אלא שיעלו את הלימוד. לדוגמא: כשנתקלים במהלך הלימוד בקושיא, אין טעם לדוש בקושיא ללא גבול, אלא יש לחשוב זמן-מה, ואם לא עולה תירוץ הגון, צריך להמשיך את הלימוד, וכאשר יגיע לעניין זה פעם נוספת, יתבונן בזה שוב, ואפשר שימצא אז ישוב.

על הגאון ר' אלחנן וסרמן הי"ד מסופר, שסדר לימודו היה, שכאשר היה מתקשה במהלך לימודו בדבר-מה, התבונן מעט בשאלה, ואם לא מצא לה ישוב הגון, רשם את השאלה וכאשר למד את העניין פעם נוספת עיין בזה שוב, ולעיתים קרובות מצא אז ישוב לשאלתו.

כמו כן, ישנם רבדים שהם עמוקים מידי או דקים מידי עבור הרוב המכריע של בחורים צעירים, ועיסוק מופרז בהם לא זו בלבד שאינו מפתח אותם בכיוון הרצוי, אלא אדרבה, הוא עלול להרגילם לומר סברות שהם עצמם אינם מבינים כהוגן, וכתוצאה מכך באים לידי בלבול, ואף לגרוע מכך – לעיקום השכל, שהוא הגרוע שבחסרונות.

מורנו הגאון ר' אורי קלרמן זצ"ל, שהיה למדן נפלא ובעל הבנה זכה במיוחד, אמר לי כמה פעמים, שבגיל מבוגר הוא זכה לרדת לעומקם של דברים רבים שבגיל צעיר לא הייתה לו בהם בהירות כדבעי. משום כך הוא הגיע למסקנא, שלגיל יש משקל גדול ביכולת להבין דברים עמוקים ולהבחין הבחנות דקות בבהירות מספקת.

כשהיה הגאון ר' אליעזר יהודה פינקל צעיר לימים, הציגוהו בפני הגר"ד זונדל, ואמרו לו שהבחור הזה יודע כבר יודע ש"ס. שאל ר' זונדל מה גילו, וכשהשיבו לו שהוא בן שבע עשרה הייתה תגובתו, שבגיל זה אמנם כבר ראוי לדעת את הש"ס...

"לעשות את השבת" - להוסיף מן החול אל הקודש

"ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם" (לא, טז). אחד הדברים שנכללים ב"ושמרו... את השבת", לצפות לשבת, מלשון "ואביו שמר את הדבר", שהיה מומתין ומצפה מתי יבא (אוה"ח).

עוד אומר אור החיים שנכלל בזה מצוה לקבל על עצמו תוספת שבת. ויש להוסיף, שבקבלת תוספת שבת הוא מקיים את הכתוב בהמשך הפסוק "לעשות את השבת", כי בקבלת התוספת הוא עושה שבת כפשוטו, שכן הוא לוקח זמן של חולין ויוצא בו קדושת שבת.

ישנם אנשי מעשה שמשתדלים להרבות בתוספת שבת, כדי לזכות לכמה שיותר זמן שיש בו קדושת שבת. מלבד הרווח שמתווסף לו עוד קדושת שבת, יש בקבלת תוספת שבת מעלה נוספת שהוא מגלה בזה שהשבת לא חלה עליו בעל כרחו, אלא אדרבה, הוא חפץ בשבת, מייחל אליה ואף מרחיב את זמנה. ובזה שמראה שחפץ בקדושת שבת, הוא זוכה לתוספת השפעות מקדושת השבת.

עוד ראיתי, שששת ימי השבוע הם כנגד ששת אלפים שנה שהעולם קיים, ויום השבת הוא כנגד האלף השביעי. וכשם ששבת מתחילה מבעוד יום, כך גם האלף השביעי יתחיל מבעוד יום, ואם ישראל יהיו מזדריזים לקבל השבת מוקדם, יקדים לבוא האלף השביעי. ואף שאין בידנו לתקן את הדברים אצל כל ישראל, עכ"פ מצידנו עלינו לנהוג באופן שיוסיף זכות להקדמת האלף השביעי.

אנו עדים לתופעת פלא, שלעיתים תכופות מאד צצים לפתע, ברגע האחרון, מפריעים ממפריעים שונים לקבלת השבת בשעה מוקדמת. אין ספק שזה אינו מקרי אלא מעשה ידי של היצר, אשר יודע את החשיבות העצומה שבקבלת שבת מוקדמת ולכן עושה השתדלות מיוחדת להפריע לזה.

"ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם". בפשטות, הן הצייון ושמרו... את השבת, והן הצייון 'לעשות את השבת', נסוב על שבת קודש. אך האור החיים הקדוש מפרש, ש'ושמרו... את השבת' נסוב על שמירת שבת, בעוד ש'לעשות את השבת' נסוב על העולם הבא שמכונה 'יום שכולו שבת'. וביאור הדברים, שבאמצעות קיום 'ושמרו בני ישראל את השבת', אנו יוצרים את חלקינו לעולם הבא. וזהו: 'לדורותם ברית עולם' – שעל ידי שמירת השבת יזכו להיות בעולם הבא לדורי דורות, כי 'ברית כרותה לשומר שבת שינחל עולם עליון'.

להיות בקי בכתבי הקדש ובתנ"ך מצוות

ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני וגו' (לא, יח) "מאי ככלתו (חסר ו'), מה כלה זו מקושטת בכ"ד תכשיטים, כך תלמיד חכם צריך שיהיה בקי בכ"ד ספרים" (רש"י). הגר"א הזהיר לתלמידיו, שיהיו בקיאים בעשרים וארבעה ספרים, עם הניקוד והטעמים. בעל ה'נתיבות', כתב בצוואתו לבניו, שילמדו פרק תנ"ך בכל יום. והוסיף, שאף שבניו לא ראו אותו לומד תנ"ך, זה רק בזקנותו, אבל בצעירותו הוא הקפיד על כך.

חשיבות החזרה על הלימוד

רגיל לחזור על תלמודו [תלמודו' - משמע שכבר למד]. ואת זה גופא מחדש המדרש, שבכדי להחכים לא מספיק להתמיד אלא צריך גם לחזור על תלמודו, וזו הסיבה שלא רבים מחכימים, משום שלא רבים חוזרים על תלמודם כראוי.

יוצא מהסבר המהר"ל, שבנוסף לתועלת הזכרון, החזרה גם מחכימה את האדם. ובאמת החוש מעיד, שהחזרה איננה רק אמצעי לזכרון, אלא שכל שחוזרים יותר, מתווספת בהירות בהבנת הדברים, ולעיתים קרובות גם מבחינים בדברים חדשים, או מתעוררים להשוות לדברים דומים. הנסיון גם מלמד, שהבהירות וההבנה שמתווספים על ידי החזרה, מגדילים מאד את גם תחושת הסיפוק של הלומדים.

והנה, את דברי המשנה באבות: "הוי עז כנמר קל כנשר" - מפרש התשב"ץ: היה עז כנמר לחזור על תלמודו, ואז - תתנשא על חבריך כנשר... כדברים הללו ממש מספרים על הגר' צבי פסח פרנק זצ"ל, שבצעירותו היה קשור עם חבורת לומדים שהיו נחשבים מוכשרים ממנו, ולבסוף הוא עלה עליהם, מחמת שהרבה לחזור על תלמודו. והנה, המשנה במסכת אבות (פרק ו') מונה את הקנין הראשון במ"ח דברים שהתורה נקנית בהם הוא "בתלמוד". וכבר תהו רבים בכוונת המשנה בזה. ומפרש ה'עבץ', שלימוד הוא לשון הרגל, וכונת המשנה, שאחד מקניני התורה הוא שיהא רגיל לחזור על תלמודו עד שיהא שגור בפיו.

כשהתגוררתי בירושלים, זכיתי להכנס מידי פעם למעונו של הגאון ר' צבי פסח פרנק זצ"ל ולשטוח בפניו את ספקותי. פעם שאלתי, מדוע עסק החזרה כה רפוי, הרי מעלת החזרה ידועה ללומדי התורה? השיב לי הרב פרנק: "היצר הרע הוא 'מבין', וגם הוא מודע למעלה העצומה של 'חזרה', לפיכך הוא משקיע מאמצים מיוחדים להרפות את עניין החזרה אצל הלומדים".

ישנם שמתרפים לחזור על לימודם, משום שעיקר הנאתם ונטיית ליבם היא מלימוד דברים חדשים, ומשום כך החזרה אינה עריבה להם. להם יש לומר, שללימוד מתוך התגברות על הטבע יש מעלה מיוחדת, שהוא נכנס לגדר עמל התורה, וכפי שאנחנו רגילים לומר שעמל התורה אין עניינו רק בלימוד מתוך מיצוי הכוחות, אלא כל לימוד שיש בו משום התגברות על כוחות הנפש ונטיית הטבע, גם הוא בכלל עמל התורה, ולימוד זה הוא בכלל ההבטחה: "יגעת ומצאת תאמין". הסטיפלר זצ"ל יעץ, לאחד שביקש סדר כפרה על חטאיו, שיקבל על עצמו את הקושי הכרוך בחזרה, וזה יועיל לו לכפרה.

דברי חיזוק לקראת 'סוף הזמן'

לצערנו היצ"ר מתגבר מאד בסוף ה'זמן', תפקידנו לדאוג שהזמן לא יסתיים מתוך חולשה ורפיון חלילה, אדרבה, נדאג שיסתיים מתוך חיזוק והתעלות מיוחדת! והנה מלבד מה שחבל על כל רגע ורגע של חיים - שקובע נצח - שלא ילך לב טלה... צריך לדעת שעל ידי הלימוד בסוף הזמן אפשר להרוויח רווחים גדולים, היות ולדאבוננו בהרבה מקומות יש רפיון בסוף הזמן ואמרו חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה) אם 'ראית דור [זמן] שמתאשין מן התורה עמוד והתחזק בה - ואתה נוטל שכר כולם!' כך נאמר אנו: אם ראית 'סוף זמן' שמתרפים בו עמוד והתחזק ואתה נוטל שכר כולם!

כידוע גם שבבין הזמנים אורבות לנו הרבה סכנות, ויש חשיבות מיוחדת לסיים את הזמן מתוך חיזוק ורוממות שעי"כ בודאי זה ישפיע שגם הבין הזמנים יעבור בשלום כרצון ה', ואם ח"ו מסיימים את הזמן עם חולשה יש לחשוש שחולשה תגרור עוד חולשה ח"ו... ואמנם באמת יש קושי מיוחד, ועל כגון זה אמרו רבותינו ז"ל (אדר"נ פ"ג) "טובה אחת בצער ממאה שלא בצער", ההבדל באיכות המצוה היא עד כדי כך שהיא כפולה במאה ממצוה שלא בצער... וזה עצמו סיבה להתחזק ביתר שאת וביתר עוז לעמוד בתורת ד' בסוף הזמן. ובאמת זה גם עניין של קידוש ה' שעד סוף הזמן לומדים טוב ולא מתרפים מן הלימוד!

יש עוד נקודה חשובה שיש לתן לב אליה: לכל אחד יש אחריות על הכלל, כשאחד מתחזק בסוף הזמן הרי הוא משפיע גם על אחרים, ונמצא שיהי' לו אף את הזכות שזיכה את הרבים, ובמיוחד גדולה מעלתו אם מתכוון להועיל בזה לאחרים. ומאידך אם מתרפה ח"ו ואחרים לומדים ממנו, הרי הוא בסכנה של "חוטא ומחטיא" וזה אפי' שאינו מתכוון כלל להחטיא, אעפ"כ חבר הוא לאיש משחית... על כן על כחו"א לדעת את האחריות העצומה שיש עליו. כאמור כשיש רפיון זו סיבה מיוחדת להתחזק, ועל ידי החיזוק שלנו אנחנו מרוויחים הרבה ועושים נחת רוח מיוחד לקב"ה, ויה"ר שנשכיל לנצל זאת.

ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני (לא, יח). "כל ארבעים יום שעשה משה למעלה, היה לומד תורה ושוכח, אמר לו, רבון העולם יש לי ארבעים יום ואיני יודע דבר, מה עשה הקב"ה, משהשלים ארבעים יום נתן לו הקב"ה את התורה מתנה, שנאמר "ויתן אל משה" (תנחומא מא, ו). בירושלמי (הוריות פ"ג) הוסיף על דברי התנחומא: "במשך ארבעים יום היה משה לומד התורה ומשכחה... וכל כך למה, כדי להחזיר את הטיפשים". מפרש ה'פני משה' את דברי הירושלמי, שהסיבה שהקב"ה עשה שמשה ישכח במשך ארבעים יום את מה שלמד, כדי להוציא מליבם של אותם טיפשים, שלאחר ששוכחים את שלמדו הם מגיעים למסקנה שאין טעם ללימוד היות שממילא הם שוכחים את אשר למדים. משום כך עשה הקב"ה שמשה ישכח את התורה במשך ארבעים יום, ורק אחר כך תינתן לו במתנה, ללמדנו שעל ידי שינון ועמל אפשר להתגבר על טבע השכחה.

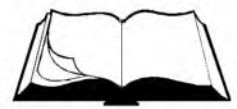
יש שמוסיפים, ששאלתו של הירושלמי "מפני מה היה משה לומד את התורה ומשכחה" - הייתה, שלפי כשרונותיו ודרגת קדושתו של משה הוא לא היה צריך לשכוח את מה שלמד, ותרצו של הירושלמי הוא, שבאמת הקב"ה עשה במיוחד שהוא ישכח, בכדי ללמד את הדורות הבאים שלאחר שעמלים זוכים לזכור. נמצא, שכבר באותם ארבעים יום שבהם למד משה רבנו את התורה בהר סיני נקבע, שעל ידי שינון ועמל אפשר להתגבר על טבע השכחה. הגר' זונדל מסלנט כותב במכתבו, שלפי איך שאנו לומדים אין סיבה שנזכור...

ישנם שיודעים שאם לא יחזרו כראוי על תלמודם הוא עתיד להישכח מהם, אך בגלל הקושי הטבעי לחזור הם 'מוותרים' על חזרה, ומתנחמים בכך, שלמרות שכחתם סוף סוף הם 'יודעים' ללמוד. והנה, אף אם מעלתה היחידה של החזרה היא בכך שמסייעת לזכרון, גם כן טעות היא בידם של המתנחמים בכך שיודעים ללמוד, כי המהר"ל (בדרוש על התורה) אומר, שאדם הלומד ושוכח תלמודו, אף שיועד לפלפל, אינו נקרא 'בעל תורה', כי על כל פנים אינה נמצאת אצלו, שהרי אינו זוכרה.

אלא שלא זו בלבד! בספר איוב (פרק ל"ב) נאמר: "לא רבים יחכמו". מפרש ה'לקוט שמעוני': "לא כל מי שעוסק בתורה מתחכם, אלא נותן בו הקב"ה רוח כדי שיהא רגיל בתלמודו". כלומר, שכדי להחכים לא מספיק לעסוק בתורה אלא צריך להיות רגיל בתלמודו. המהר"ל מדייק, שאין כונת הילקוט שהקב"ה נותן בו רוח להתמיד, שא"כ היה צריך לכתוב שהקב"ה נותן בו רוח כדי שיהיה רגיל ללמוד, ולא - "רגיל בתלמודו". לפיכך מפרש המהר"ל, שכונת המדרש היא שהקב"ה נותן בו רוח שיהיה

מִי יֵרֵם הָיִם

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

אדר תשע"ז

שאלות המצויות

גליון 309

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א - רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

לרפ"ש בריינדל בת אסנת בתושח"י

טלית לכולל ערב

◀ **שאלה:** נדבן קנה טלית לכולל ערב כדי שישתמשו בה לתפילה מעריב, האם חייב במצות ציצית?

תשובה: מכיון שהטלית מיוחדת רק ללבישה בערב לשם התפילה, הרי"ז כמו בגד לילה ופטור לגמרי מציצית, ולכן אפילו אם פעם ילבישנה, א"א לברך עליה, מכיון שמעיקר הדין הוא פטור מציצית.

ותיקין או שליח ציבור

◀ **שאלה:** אָבֵל בתוך שנה רגיל להתפלל ותיקין, ואין לו מניין להיות בו ש"ץ (בגלל האבילות), אלא מאוחר יותר. האם עדיף להתפלל ותיקין ורק לומר 'קדישים' או להתפלל מאוחר יותר ולהיות ש"ץ?

תשובה: עדיף להתפלל ותיקין, אפילו בלי להיות ש"ץ, שזו זכות גדולה יותר עבור אביו (הגרא"ל שטיינמן שליט"א והגר"ח קניבסקי שליט"א).

להוציא חולה בתפילה (הוספה לגליון 304)

◀ **שאלה:** חולה שאינו יכול לדבר מחמת שיתוק בפה, האם אפשר להוציאו בתפילה ובברכות?

תשובה: הכלל הוא ד"כל ישראל ערבים זה לזה", ומכיון שהוא בעצמו לא יכול לברך, ממילא יכול השני להוציאו בברכות ובשמו"ע מדין ערבות אע"פ שהוא בעצמו כבר התפלל, וכן אלו שיש להם כל מיני מכשירים המונסים דרך הפה או הגרון ואינם יכולים בעצמם להתפלל, יכול אחר להוציאם, אע"פ שהאחר כבר התפלל בעצמו (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

ודוקא בברכות הנהנין א"א להוציאו אם המוציא בעצמו לא אוכל, שאין זה חיוב (וע"ע שו"ע יו"ד סי' א' סעיף ז' ובש"ך ובט"ז שם).

וכל זה להוציא בן אשכנז, אבל בן ספרד אפשר להוציאו רק בברכות אבל לא בתפילה כיון דרחמי ניהו צריך להתפלל לבד ולא מועיל שומע כעונה (ע"י שו"ע סי' תקצ"ד ורמ"א שם, וספר זכרון "שיח תפילה" בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל, ומש"כ המשנ"ב סי' קכ"ד ס"ק א' שא"א להוציאו, זוהי לשיטת השו"ע, וכ"כ בספר "אשי ישראל" פרק כ"ד הערה י"ד בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א).

הוחלפו יריעות בספר תורה

◀ **שאלה:** מעשה בספר תורה חדש, שבשעת קריאת התורה ראו שהוחלפו סדר היריעות, כגון יריעה של פרשת בא נמצא באמצע פרשת בשלח, האם אפשר לגלול ולגמור את הקריאה באותו ספר תורה?

תשובה: אע"פ שבכתיבת ספר תורה אין דין כסדרן, ויכול לכתוב פרשת בשלח לפני בפרשת בא, אבל סדר תפירת היריעות חייב להיות לפי הסדר (כמבואר בשו"ע), ולכן כיון שפרשת בא אינה במקומה, הרי זה כספר תורה שחסרה בו יריעה ופסול לקרוא בו, וצריך להוציא ספר תורה אחר ולהמשיך לקרוא בספר השני (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

השכרת ספר תורה

◀ **שאלה:** ביהכ"נ שרגיל להשאיל ספר תורה לאחרים, האם מותר להשכיר את ספר התורה?

תשובה: אסור להשכיר ספר תורה שיש בזה ביזיון (הגר"ח קניבסקי שליט"א), וכמו שמצינו שאסור למכור ספר תורה (ע"י שו"ע יו"ד סי' ע"ר סעיף א'), כמו כן שכירות, וכמבואר בגמרא ששכירות ליומו ממכר הוא (וכן משמע בברטנורא ביכורים פ"ג משנה י"ב).

אכל "המוציא" ופירות, או מזונות ושתיה, ויצא למקום אחר

◀ **שאלה:** בליל שבת מתחילים את הסעודה ואוכלים פירות וממשיכים אצל ההורים במקום אחר (או אצל האדמו"ר ב"טיש"י), האם צריך לברך פעם נוספת על הפירות שיאכל שם?

יסוד השאלה לגבי ברכת "המוציא" ושאר מאכלי הסעודה לדעת הרמ"א (סי' קע"ח) כיון שטעון ואין צריך לחזור ולברך לחזור ולברך ברכה אחרונה במקומו, נחשב המשך הקביעות, האם גם לגבי פירות זה מועיל, או שמא כיון שזה רק מחמת הסעודה ולא מחמת הפירות צריך לברך.

וכן יש להסתפק באחד שאכל מזונות ושתה קולה, ויצא לחצר וחזר, האם זה מהני גם לגבי הקולה או לא.

תשובה: כתב ה"ביאור הלכה" (סי' קע"ח ב' ד"ה ואכל) בשם המג"א שאם אכל דברים הטעונים ברכה במקומם, ובירך שם על היין או על מים (ובמג"א כתוב אפילו פירות), ואח"כ עובר למקום אחר, כיון שצריך לחזור לקביעותו מחמת הפת, אין צריך לברך על הפירות ועל היין, ע"י שם, עכתי"ד "ביאור הלכה".

לפ"ז יש שהורו שה"ה אם אכל מזונות ושתה קולה, כיון שחוזר למקומו מחמת המזונות, גם לגבי השתייה אין צריך לחזור ולברך (הגר"ח שיינברג זצ"ל והגר"ח קניבסקי שליט"א).

אולם דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל שיש לחלק, דדוקא בפת, כיון שברכת המזון פוטרת גם את הפירות והמים, לכן גם לגבי זה נחשב טעון חזרה למקומו, משא"כ במזונות שברכת "על המחיה" לא פוטרת את השתייה, לא נחשב לגבי השתייה או פירות שלא עקר את מקומו, וצריך לחזור ולברך עליהם.

זימון בשלושה

◀ **שאלה:** שניים שהתחילו לאכול ביחד, ובא שלישי וגם הוא אוכל עמם, ועכשיו השניים רוצים לברך והשלישי ממשיך לאכול, האם יכולים לעשות זימון ביניהם, או כיון שלא התחילו שלושתם ביחד, וכן לא סיימו לאכול ביחד, א"א לזמן (ע"י משנ"ב סי' קצ"ג ס"ק י"ט).

תשובה: אפילו שלא התחילו לאכול ביחד וגם לא סיימו ביחד, העיקר שיש שניים שהתחילו או סיימו ביחד, והשלישי גם בהמשך אוכל ביחד, אפשר לזמן (ע"י משנ"ב סי' ר' ס"ק ט', ומשנ"ב סי' ר"א ס"ק ב'), אבל אין "חיוב" זימון אא"כ התחילו ג' ביחד או גמרו ביחד, וכמבואר במשנ"ב (סי' קצ"ג ס"ק י"ט).

ומצוי לגבי בחורי ישיבה, שאחד יושב ואוכל ובינתיים באים עוד שני בחורים ואוכלים עמו, והם רוצים לברך, והשלישי ממשיך לאכול הגם שלא התחיל עמם ולא סיים עמם יכולים לעשות זימון.

טענה ובירכה קודם ההדלקה

◀ **שאלה:** אשה שרגילה לברך לאחר הדלקה, ולקבל שבת עם הברכה, שכחה פעם אחת ובירכה, ושמה לב שהגפרורים עדיין בידה ועדיין לא הדליקה, האם היא יכולה להדליק עכשיו?

תשובה: מכיון שעדיין לא הדליקה והגפרור בידה, הרי יש כאן כאילו התניה שלא רוצה לקבל שבת עד לאחר ההדלקה (ותנאי זה מהני אפילו בלב, וכמבואר ברמ"א סי' רס"ג סעיף י'), ויכולה עדיין להדליק כל נרותיה ולקבל שבת אח"כ (שו"ת "באר משה" חלק ח' סי' ס"ג, ו"שולחן שלמה" סי' רס"ג בשם הגר"ש איועב"ד זצ"ל).

חילוני הדליק אור לפני שהגוי הגיע

◀ **שאלה:** בליל שבת נכבה האור בבית שיש בו ילדים, עד שהלך להביא גוי, בא שכן חילוני והדליק את האור, ה' ירחם, מה עליו לעשות?

יסוד השאלה, דמעשה שבת שנעשה ע"י ישראל אסור בהנאה מאידך י"ל שהיות שאינו משתמש באור, רק נמצא בבית שיש שם אור, אינו חייב לדאוג לכבות, כמו שאינו חייב לצאת מביתו, או שמא יש לחשוש משום חילול ד', שהחילוני יראה שמשתמשים באור שהדליק, וגם יש לחוש שילמד מזה להדליק בכל פעם שנכבה למישהו מהשכונה.

תשובה: אין ליהנות כלל מהדלקה של החילוני, ויאמר לגוי לכבות ולחזור ולהדליק (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

ברז חד ידית

◀ **שאלה:** האם מותר להשתמש בשבת בברז שיש לו ידית אחת למים חמים למים קרים?

תשובה: יש להזהר מאוד שהידית תיטה לצד ימין (מים קרים), משום שאם הברז נוטה אפילו מעט לכיוון שמאל, גם אם לא מרגיש חמימות, בכל זאת יוצאים קצת מים חמים שמתערבים במים הצוננים, ובינתיים נכנסים לדוד מים קרים ומתבשלים בתוכו, ויש להזהר את בני הבית בכללי זהירות אלה, שתמיד יהיה הברז מוטה 'לגמרי' לצד ימין, וגם בשבת עצמו מותר להטות את הברז ימינה (וע"י "פסקי תשובות" סי' שי"ח ס"ק נ').

ברך בשבת לשתי סעודות (הוספה לגליון 305)

שאלה: לפני סעודת הבוקר קילף ביצים עבור סעודת הבוקר וגם עבור סעודה שלישית, נמצא שהכמות של הביצים לצורך סעודת שלישית יש בזה בורר דאורייתא, האם כל הביצים אסורים לאכילה? יסוד השאלה, כיון שאת הביצים שצריך לעכשו מותר, ואת הביצים שצריך לאחר זמן אסור לאכול משום מעשה שבת והכל מעורב יחד, וכיון שהוא דבר שיש לו מתירין (למוצש"ק), האם הכל נאסר אפילו מה שצריך לסעודה עכשו (ע"י משנ"ב סי' ש"ח ס"ק ה').

תשובה: כיון שהאיסור להשתמש במעשה שבת הוא רק איסור מדרבנן (ע"י משנ"ב סי' ש"ח ס"ק ב'), והרי קי"ל בדרבנן יש ברירה, יכול להוציא ולברר ולומר את זה אני צריך לסעודה הראשונה שהוא סומך לו ומותר לאכול ביצים אלה (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

ודוקא באופן שמתחילה קילף את כל הכמות לשתי הסעודות ולא יחד חלק לסעודה ראשונה וחלק לסעודה שנייה, אבל אם מתחילה קילף עשר ביצים לסעודה ראשונה, וקילף עוד עשר ביצים לסעודה שנייה, ונתערבו, בזה אמרין כיון שכבר חל איסור שוב לא נתבטל, משום דהוי דבר שיש לו מתירין, וכמבואר במשנ"ב (סי' ש"ח ס"ק ה').

קידוש לבנה במראה

שאלה: חולה המרותק למיטה ולא יכול לראות את הלבנה אלא ע"י מראה, האם יכול לברך ולקדש את הלבנה?

תשובה: לכתחילה אין לקדש על הלבנה ע"י ראייה במראה, או דרך חלון וזכוכית, דיש לחוש שאין זו הלבנה רק משוה אחר דומה, אבל אם יודעים באופן ברור שזו לבנה, כגון שמשוה אחר עומד בחוץ ואומר לו שזו הלבנה יכול לקדש ע"י שרואה את הלבנה דרך זכוכית ("באר היטב" ו"שערי תשובה" ריש סימן תכ"ו).

עדות במראה

לענין עדות זה מבואר ב"הלכות קטנות" (ח"ב סי' פ"ב) שעדים שראו איש עובר עבירה, א"א להעיד עי"ז ומוכיח מגמרא (ראש השנה כ"ד). הני"ל שראיית הלבנה במים לא מהני, וגרע מראייה ע"י זכוכית, ע"י שם. וע"ע שו"ת "עין יצחק" (אה"ע ח"א סי' ל"א אות ג') שאין ראייה מקידוש החודש, דכתיב שם "כזה ראה וקדש", ולכן בעינן דוקא ראייה ולא ע"י מראה (וע"ע ברכ"י חו"מ סי' ל"ה אות י"א).

ברכה על חכם, מלך ואילן

וכתב בשו"ת "בצל החכמה" (ח"ב סי' י"ח) שאפילו אם לענין עדות מהני ע"י ראייה במראה, משום דס"ס יודע את המציאות, אבל לענין ברכה על חכם, מלך או אילנות צריך ראיית עצם הדבר, ע"י שם.

מתנה למפקיד בגמ"ח

שאלה: בעיר מסוימת יש גמ"ח גדול ובעליו רצה לפרסמו ופירסם שכל מי שיפקיד כסף בגמ"ח יקבל מתנה מסוימת, האם מותר לעשות כן או יש בזה חשש רבית?

תשובה: מכיון שמראש מתנה של כל מי שיפקיד כסף יקבל מתנה, הדעת נוטה שיש בזה איסור רבית קצוצה (ואפילו אם יתן את המתנה לכל המפקידים, בין אם מפקיד מעט כסף ובין אם מפקיד הרבה כסף) ואסור לעשות כן.

ומה שיש בנקים שעושים כן, מותר להם לעשות כן רק באופן שיש היתר עיסקא, ונמצא שהמתנה נכללת בתשלום של העיסקא.

מכר חוב של הכולל בזול (תיקון לגליון 305)

שאלה: אברך עוב כולל, ועדיין חייבים לו עשרים אלף שקלים, ומכר החוב לחברו עבור שש עשרה אלף שקל, האם יש בזה משום רבית?

יסוד השאלה, שחברו נותן לו עכשו שש עשרה אלף שקלים ע"מ לקבל אח"כ עשרים אלף שקל, האם יש בו משום רבית.

תשובה: כמו שכל מכירת שטרות, שאם כתוב בשטר אלף שקל מוכרים אותו ב-950 שקלים, ואין בזה רבית, מכיון שלא מקבל תוספת תשלום משום 'אגר נטר', רק משום שיש צד שיפסיד את הממון, אולי הלווה לא ישלם לכן נמכר ובהוזה, וכמו כן בנד"ד, מה שמשלם פחות מהחוב הוא משום שיש בו "סיכון" שמא לא ישלם כלל, ואין זה רבית, ומותר לעשות כן (שו"ע יו"ד סי' קע"ג ד').

וכל זה אם באמת מקנה לו את החוב, וכמשי"כ בש"ך (שם) ע"י מעמד שלשון ומסתבר שגם קנין אודיתא מועיל, דכל שיש בה קנין שייך אודיתא. ובנד"ד שזהו מלווה על פה, לא מהני שום קנין, לא כסף, לא שטר ולא סודר (ע"י קצה"ח סי' קצ"ד ס"ק ג') א"כ הוא לא קיבל כלום, והוא רק מעות הלוואה ויש בזה חשש רבית. ועוד, אי נמצא שאין כאן חיוב 'ממון' מראש הכולל ללווים, א"כ לא שייך להקנות אפילו ע"י מעמד שלשון, וא"כ יש בזה חשש רבית. ועדיין ילי"ע בזה.

מלווה צ"ק על מנת להחזיר מזומן (הוספה לגליון 305)

שאלה: יש גמ"ח שמלווים כסף, ובשעת הלוואה נותנים צ'קים, ומתנים שצריך להחזיר רק בכסף מזומן ולא בצ'קים, האם יש בזה חשש רבית?

תשובה: אסור לבקש שום הטבה מהלווה, ורק באופן שעושה כן לטובת הלווה עצמו, וכגון שאומר לו לך לירושלים להביא את הכסף משם, ותיקח לעצמך להלוואה, זה נחשב שעושה כן לעצמו, ומותר (ט"ז יו"ד סי' קע"ג ס"ק כ"ב), "נתיבות המשפט" סי' קכ"ב ס"ק ז', וכן כשהלווה הולך להוציא הכסף מהבנק כדי להשתמש בו (הגם שחוסך טרחה זו מהמלווה), אבל כשמתנה על הפירעון שלא יחזיר בצ'ק רק במזומן, זהו רק לטובת המלווה, ואסור.

וכל זה אם כוונתו היתה רק לחסוך הטרחה להחליף הצ'ק למזומן, אבל אם הטעם משם שלא סומך על הצ'ק, כיון שלפעמים זה חוזר, וזה יפריע לו, מותר לבקש שישלם במזומן.

נזל מים מצינור והוזק המקלט

שאלה: היתה נזילת מים מצינור השייך לדיירים בצד אחד של הבנין וכל המקלט הוצף במים, מי צריך לשלם על התיקונים, האם רק הדיירים המשתמשים בצינור או כל דיירי הבנין?

תשובה: הכלל הוא שממון המזיק חייב לשלם עליו, רק אם הוא פושע, אבל אם נאנס – פטור. ולכן בנד"ד מכיון שמתחילה לא ידעו שיש נזילה, ומיד שידעו תיקנוהו, הר"ז אונס, גם אותו צד פטורים מלשלם, וממילא חל התשלום על כל דיירי הבנין.

הזמין מונית ולא נסע בו

שאלה: ראובן הזמין מונית, הגיעה מונית וראובן נכנס ונסע, אח"כ התברר שמונית זו הוזמנה לשם ע"י שמעון. נמצא שהמונית שראובן הזמין הגיעה לחינם, האם חייב לשלם למונית שהוא הזמין?

תשובה: כשמונית מגיעה למקום בחינם, נחשב לפעולה שמחייבת תשלום (ויש מחיר קבוע לזה), כיון שעושה נסיעה זו בשביל המזמין, לכן צריך לברר מיהו בעל המונית ולשלם לו. ואם זה כבר בלתי אפשרי יזכה הכסף לבעל המונית ויתן לצרכי רבים או לצדקה עבורו.

שאל רכב ועשה תאונה

שאלה: ראובן שאל רכב משמעון, בשעה ששמעון אמר שיעור בדף היומי, ומסר לו את המפתח של הרכב, ראובן יצא באמצע השיעור ונסע, ובדרך היתה תאונה, האם ראובן חייב לשלם על הרכב?

תשובה: קי"ל ששואל חייב לשלם אפילו באונסין, אולם מכיון ששמעון מסר לו את המפתח בשעת השיעור נמצא שבאותו זמן שהתחילה ההשאלה, שמעון שהוא המשאיל עבד עבור השואל, וכמבואר בגמרא (ב"מ צ"ג), שאפילו אם המשאיל רק הביא לו כוס מים נחשב "בעליו עמו", ופטור השואל מלשלם, וא"כ ה"נ מכיון שהמשאיל אמר את השיעור הוא כ"בעליו עמו" ופטור מלשלם (ע"י שו"ע חו"מ סי' שמ"ו).

ויש להוסיף, דאיתא בגמרא ובשו"ע (שם סעיף י"ג), שאם הרב משועבד ללמוד דבר מסוים, נחשב משועבד לתלמיד, ואם הרב יכול ללמוד מה שהוא רוצה, נחשב שהתלמידים משועבדים לו, ע"י שם, ולפ"ז מכיון שכאן הוא מוסר שיעור בדף היומי נחשב שהמשאיל עובד עבור השואל ופטור מלשלם.

קניית תרופות לגמ"ח

שאלה: יש גמ"ח תרופות בישיבה שמחלקת או מוכרת תרופות לבחורי ישיבה, האחראי של הגמ"ח שייך לקופת חולים מסוימת, האם מותר לו לקנות תרופות מקופת החולים אליה הוא שייך (שזה זול יותר עבור אלו ששייכים לו) לצורך הגמ"ח?

תשובה: כל קופות החולים מסבסדים את מחיר התרופות עבור החברים של אותה הקופה, וזה מיועד רק לחברים של אותה קופ"ח, ולכן אין לקנות תרופות עבור אחרים שלא שייך לקופ"ח, אלא א"כ מבקש מהם רשות.

כתיבת פרטים על תלמידי כיתה

שאלה: האם מותר למחנך של השנה הקודמת, למסור פרטים למחנך של השנה הבאה, או יש בזה משום לשון הרע?

תשובה: מותר למחנך לכתוב כיון שיש בזה תועלת שידע איך להתנהג אתם, וכמו שאמרה התורה על ישמעאל (בראשית ט"ז י"ב): "והוא יהיה פרא אדם", כדי שידעו איך להתנהג אליו (הגר"ח קניבסקי שליט"א), וכמובן צריך לשקול בכובד ראש איזה פרטים יש בהם תועלת, דלפעמים מדביקים תווית שלילית על תלמיד, ועי"ז המחנך של השנה הבאה יתנהג עמו שלא כדין.

לספר לגבאי מי הזיק בביהכ"נ

שאלה: קטן שהזיק לריהוט בביהכ"נ, והגבאי תובע שיאמרו לו מי הוא הקטן שהזיק, כדי שיוכל לתבוע מאביו שישלם לו על נזק בנו, האם מותר לספר לו?

תשובה: אין גלגות זאת לגבאי כיון שהקטן יתבייש בכך, אלא יספר לאביו של הקטן מה אירע עם בנו כדי שאם שירצה האב ישלם לגבאי (הגר"ח קרליץ שליט"א, "חוט שני" שמירת הלשון עמ' שני"ד), וע"י במשנ"ב (סי' שמ"ג ס"ק ט') שאף מצד הדין קטן שהזיק פטור מלשלם, מ"מ לפנים משורת הדין צריך לשלם כשיגדיל.

דעת תורה

שבת קודש זמן התקרבות להשי"ת

הבורא יתברך ברוב רחמיו וברוב חסדיו הוא מהדברים שנבראו קודם בריאת העולם. והנה קדושת השבת המשפיעה על האדם היא זו הנותנת לו את כוחות הנפש להתעורר ולהגיע לידי מעלתה העוצמה של תשובה שלימה.

ומעתה נוכל לגשת ולהבין הבן היטב את דברי הרמב"ם (הל' שבת פרק ל' הלכה ט"ו) וזה לשונו - "וכל השומר שבת כהלכתה ומכבדה ומענגה כפי כוחו, כבר מפורש בקבלה שכרו בעוה"ז יתר על השכר הצפון לעוה"ב שנאמר אז תתענג על ד' והרכבתך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ד' דבר".

רואים אנו בדברי הרמב"ם דבר חידוש עצום אשר אין אנו מוצאים אותו בשאר המצוות. הנה בכלל המצוות יודעים אנו כי אוכלים אנו את פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא. פירושם של דברים הוא שכל המקיים מצוה בעולם הזה הרי שזוכה הוא בשכר המצווה בעולם הבא. כל אשר זוכה לו האדם בעולם הזה הינם פירות המצוה, אשר אף הם הטבתם רבה עד לאין שיעור. לעומת זאת כאשר למדים אנו את דברי הרמב"ם הרי נוכחים אנו לראות כי בשבת אין פני הדברים כך. בכל הנוגע למצוות שבת, כותב הרמב"ם הרי שהשומר שבת זוכה בגוף השכר עצמו ולא רק בפירותיהן.

והתענג על ה'

והנה הבה ונשים לב להבין הדברים בעמקות ככל שניתן. הן ודאי הוא כי שכר השבת הינו שכר רוחני אשר אין לשערו ואין לתארו. ובשכר זה, אותו שכר רוחני, זוכה האדם בעודו נמצא בעולם הזה, העולם הגשמי. שכר רוחני זה ניתן על שני החלקים של שמירת השבת - הן על שמירת השבת בחלק הגשמי, וכלשון הרמב"ם - "ומכבדה ומענגה כפי כוחו", וודאי וודאי שעל החלק הרוחני, תפילות השבת ולימוד התורה בשבת קודש. אומנם חלקה הרוחני של השבת הינה מצד עצמה דבר שבקדושה, אולם בשבת נוסף למקיים דברים אלו קדושה יתירה, קדושת השבת.

השכר הרוחני הניתן בעולם הזה, עולם הגשמיות, מרומם את האדם לדרגות רוחניות גבוהות ביותר עדי מעלת שלימות האדם המתענג על ה' עד כי השבת אצלו הינה בבחינת מעין עולם הבא כפשוטו ממש ללא כחל ושרק.

ונבין נא עתה זאת, כי האדם אשר אכן זוכה לרוב טוב בשכר שמירת השבת הרי שאך טבעי הוא כי מכח

בפרשת השבוע לומדים אנו אודות המתנה מיוחדת אשר נתן בורא עולם לעמו עם סגולה - מתנת השבת. למדים אנו בפרשתנו - "ויאמר יהוה אל משה לאמר. ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדרתים לדעת כי אני יהוה מקדשכם. ושמרתם את השבת כי קדש הוא לכם מחלליה מות יומת כי כל העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא מקרב עמיה. ששת ימים יעשה מלאכה וביום השביעי שבת שבתון קדש ליהוה כל העשה מלאכה ביום השבת מות יומת. ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדרתם ברית עולם. ביני ובין בני ישראל אות הוא לעולם כי ששת ימים עשה יהוה את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש".

כמה וכמה עניינים גדולים רמוזים בפסוקים אלו אודות מעלת השבת. למדים אנו אודות היותה

של השבת אות בין עם ישראל לבין בורא עולם. עוד למדים אנו אודות מעלת שמירת השבת (כי קדש היא לכם),

ומנגד אודות חומרת חילול שבת (מחלליה מות יומת, ונכרת

הנפש). בסופם של דברים נוכחים אנו להבין אודות

השבת כי היא "ברית עולם".

נבוא בס"ד לעסוק בגליון זה

באחד ממעלותיה המיוחדות של

השבת להם זוכה זה אשר זכה להיות

נמנה על שומרי השבת כדת וכדין.

"מזמור

שיר ליום השבת"

שיר מיוחד יש ביום השבת,

ועל מה ולמה - כי "טוב להודות לה'"

כח יש ביום השבת להביא את האדם

להתוודות ולשוב בתשובה

שלימה לפני הבורא

יתברך.

מזמור שיר ליום השבת

אודות הפסוק "מזמור שיר ליום השבת טוב להודות לד' מוצאים אנו במדרש (בראשית סופכ"ב),

שפרק זה נאמר על ידי אדם הראשון בשעה שפוגש הוא את קין. באותה שעה אומר אדם הראשון לקין - "מה נעשה בדינך, אמר לו (קין) עשיתי תשובה, ונתפשרתי, אמר לו (אדם הראשון) כך היא כוחה של תשובה ואני לא הייתי יודע, מיד עמד אדם הראשון ואמר מזמור שיר ליום השבת". אודות דברי המדרש הללו מוסיף במדרש תהילים (פרק ק') וזה לשונו - "הוסיף טוב להודות לד' כתבו המפ' טוב להתוודות לד'".

הנה נמצאים אנו למדים משני המדרשים דלעיל כי כבר מתחילת הבריאה הוטבע כח מיוחד בקדושת השבת - כח התשובה. כח זה המסוגל לעורר את האדם לידי הרהורי תשובה, כח זה הגורם לכך שיוכל האדם מכח השבת להגיע לידי תשובה שלימה הוא כח המוטבע בעיצומו של יום השבת עוד מראשית הבריאה.

אחר שהבנו יכולים אנו להבין את דברי הגמ' בפסחים (נ"ד) המלמדת אותנו כי חסד התשובה אשר גמל איתנו

יש ביום השבת, ועל מה ולמה - כי "טוב להודות לה'" - כח יש ביום השבת להביא את האדם להתוודות ולשוב בתשובה שלימה לפני הבורא יתברך. יהי רצון שנזכה לשמר שבת כהלכתה ובזכות זאת נזכה לשוב בתשובה שלימה ולהתענג על ה'.

המעלות הרוחניות הנשגבות אליהם הוא מגיע בזכות השבת, מכח ה"והתענג על ה'" לו הוא זוכה בזכות שמירת השבת, בזכות כל אלו אך טבעי הוא כי יתעורר ליבו לעבודת הבורא ולתשובה שלימה. הדא הוא דכתיב - "מזמור שיר ליום השבת" - שיר מיוחד

למען דעת

שבת קודש

מעניינו של גליון, מביאים אנו בזה הנהגות ועובדות שנשמעו מפי רבינו אודות שבת קודש.

על ההפרעות, וכל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול דרך ארץ. כפי גודל קבלת עול תורה, כך מעבירים ממנו עול דרך ארץ.

תיקון לבעל תשובה

שאלה: יש לי שכן שהיה עובר על כל העבירות שבתורה, הוא אדם זקן ורוצה עתה לעשות תשובה, במה עליו להשתדל לשמור במיוחד? תשובה: בשמירת השבת - השקולה כנגד כל המצוות, ובמאכלות אסורות - המטמטמים לבו של אדם.

כשיבור שומר שבת

דיבר פעם מו"ר זללה"ה על אורת השבת בב"ב, ואמר שזה כלול במאמרם ז"ל (ויקרא רבה י"ג, ג'): לא ניתנו המצוות לישראל אלא כדי לצרף בהם את הבריות. המצוות מצרפות ומזככות את הבריות. כשיש ציבור שלם שומר שבת, הכל נראה מיוחד וך וצרוף.

הגהה בשבת

סיפר רבינו - מו"ר מרן הגרא"ז מלצר זצ"ל, בעת שהגיה את חידושי הרמב"ן, למד בו כסדר ובמקום הטעון תיקון היה מגיה, וגם בשבת המשיך ללמוד בחידושי הרמב"ן כסדר וכדעתו היה כשיראה טעות - יתקן לאחר השבת, והתחיל לחלום שמחלל שבת, והפסיק ללמוד בחי' הרמב"ן בשבת ופסקו החלומות. לאחר מכן מצא שבאמת יש בזה חשש דחילול שבת, דה"שערי תשובה" ריש סי' ש"ו הביא מהברכי יוסף בשם הרדב"ז שאסור לקרות בספר בשבת כדי להכיר מקום הצריך הגהה להגיה אותו למחר מחשש שמא יכתוב.

להזכיר את השבת

שמעתי על אחד המשכילים שהיו בעם ישראל, שגילו את מהותו היות ואמר פעם אודות יום ש"ק א' שאכל ארוחת צהריים, ולא אמר שאכל סעודת שבת! גם אני נוהג לומר ביום א' על דבר שנתחדש ביום השבת, "דבר זה נתחדש ביום השבת", ולא "אתמול".

שבת בשדה המלחמה

פ"א נשלח גדוד חיילים להילחם באויבים באחד מגבולות הארץ, ומחמת היותם בשדה המלחמה נשכח מהם זמן השבת. א' החיילים סיפר אח"כ שבערב ש"ק עמד בשדה בשעת שקיעה"ח, ולפתע נעשו שערותיו כמסמרות. הוא הרגיש שמחה גדולה והבין ונוכר לחשב את זמן כניסת השבת ואכן נתברר שבדיוק בשעה זו נכנסה שבת המלכה.

שולחן השבת

סיפר בן רבינו הגרמ"ד שליט"א - כשילדיי היו קטנים, אמר לי כי מאד חשוב בשולחן השבת, מלבד משירת "זמירות", לספר לילדים מעשיות על צדיקים, לספר מתוך רגש והתפעלות. כשהנכדים אוכלים אצלו סעודה שלישית, שואלם: מה אבא דיבר בשולחן השבת, מה סיפר...

זמירות השבת

זמירות שבת מוסיף הרבה בחינוך הילדים. הביטויים שיש בזמירות, הוא נורא נוראות. ואפילו אם הם לא מבינים, אבל שיראו את ההתרגשות שיש בזמירות, גם זה נותן הרבה, ושישתתפו ביחד עם האבא בשירת הזמירות. ונכון לראות לפרש גם לילדים את פירוש הפיוטים של זמירות שבת.

אושר השבת

כל החן והיופי של האדם הוא כשהוא קשור לתורה ולקיום מצוותיה. כשמגיע יום שבת קודש ויושבים כל המשפחה סביב לשולחן ושרים זמירות שבת ומכבדים את יום השבת במאכל ובמשתה כפי ציווי התורה, כמה אושר ונחת יש בזה הלא זהו החיים שלנו, אם ח"ו יהיה חסר לנו את לימוד התורה ואת חיי התורה אז יהיה חסר לנו הכל, את כל החיים.

עונג שבת בלימוד התורה

בא' השבתות הגיד מו"ר זללה"ה דבר תורה מרבו הגאון רבי שלמה היימן זצ"ל, מתוך הספר "חידושי רבי שלמה", והוסיף: כשאנחנו שמענו ד"ת זה מפיו בזמנו ביום ש"ק - היה זה לנו ממש עונג שבת!

להיכנס לשבת מתוך לימוד התורה

הנה בעוה"ר בדורינו נפרץ ענין לימוד התורה בימי שישי ושבת, הלא הוא בזבוז של שליש מחיי האדם. חיוב התורה בימים אלו אינו פחות מחיוב לימוד התורה בשאר ימי השבוע. יצא לי לשוחח עם אברך ת"ח על נושא זה שיש להנהיג בכוללים סדרים גם בימי ערב ש"ק וש"ק, אמר לי שלא מומן הוא בא מאמריקה ויודע שבאמת בישיבת לייקווד הנהיג ראש הישיבה הגאון רבי שניאור קוטלר זצ"ל שיחזיקו סדרים גם בזמנים אלו, וזהו מפני שחי בהכרה שהעיקר הוא שלא תתבטל תורה בישראל. והנה אם יכנס האדם לשבת מתוך לימוד התורה, הלא יום השבת יהיה אצלו באופן אחר. וזהו יסוד גדול לחינוך עצמו, ולחינוך הבנים. יתחזקו כל אחד ואחד להחזיר עטרה ליושנה להקים סדרי לימוד בימים אלו, להתגבר

לע"נ מרן הגאון הגדול רבי
יעקב אדלשטיין זללה"ה

גליון קכ"ז, א' פ' כי תשא –
פרה – כ' אדר התשע"ז
רמת – השרון

מסיחותיו של מו"ר הגאון הגדול רבי יעקב אדלשטיין זללה"ה

הסגולה הבדוקה של מרן זללה"ה

רבים מבקשים סגולות ממרן זללה"ה
שהיה נוהג ליתן למשחרי פתחו, הנה אחת
מהן:

הרב ראה שחתנו מתעניין בענייני
סגולות, ורצה לרמוז לו שלא זו הדרך,

ואמר שהחיד"א בספרו עבודת הקודש
(המקור מהס' 'דבש לפי' מערכת א'
אלול) כותב שהסגולה הטובה מכל
הסגולות: עז"ת ה' היא תקום

עז"ת ר"ת ענוה צדקה תורה (או)
תשובה עפ"י ס' לב דוד], דהיינו - כל
יום לעבוד במידת ענוה, לתת צדקה,
וללמוד תורה, וזו הסגולה הטובה
ביותר. (בשם חתנו רי"ר)

מי שיש בידו סיפורים או הנהגות ממרן
זללה"ה **מכלי ראשון בלבד!** וכן תמונות או
הקלטות, מכתבים או ד"ת בכל נושא, נודה
לו אם ישלחם לכתובתנו
geonyaakov@gmail.com
או בפקס: 077-3179681
ניתן גם להשאיר הודעות מוקלטות או בקשה שנושב
אליכם בטל' 03-5400059

בפרה אדומה, יש דבר שלכאורה הוא תמוה.
כי יש להבין בפרה אדומה, מה הכח שלה
לטהר ולטמא? הרי מים, מעין או מקוה, ידוע
שהם מטהרים ומי שטובל בהם נטהר מטומאה
של שרץ, עכבר ולטאה וכד', שהם דברים
שמטמאים. אבל פרה אדומה, שורפים אותה,
ואת האפר מערבבים עם מים חיים - מי מעיין,
והמים האלה שהתקדשו באפר של הפרה, הם
מטהרים את הטומאה החמורה ביותר -
טומאת מת.

בכל הטומאות, הטהרה היא בטבילה
במקוה, יש טומאה של יום אחד, יש של
שבעה ימים, יש טמאים כאלה, שכדי שיהיה
מותר להם להיכנס לבית המקדש, הם צריכים
גם להביא קרבן, כמו יולדת. אבל להיטהר
מטומאת מת - כל הדברים האלה לא
מספיקים. רק אם זורקים על הטמא מים
שהתקדשו באפר הפרה, זה מטהר מטומאת
מת. אבל המים האלה, אותם המים שיש להם

ויגע, בא למסקנה, שזוהי רק חוק שגזר
השי"ת, ולא זכה שיתגלה הטעם.

ועל זה אמר את הפסוק בספר קהלת: "אמרתי
אחכמה - והיא רחוקה ממני". כונתו, שמצוה
זו נשארה רחוקה מהבנתנו ואומות העולם וכן
השטן, היו לועגים עלינו, איך אתם יכולים
לקיים חוקים, בלי להבין טעמיהם; כמו
למשל, למה צריך דוקא שתהיה בצבע אדום
ולמה פסולה אם עלה עליה עול, ואיך נהפך
הטמא לטהור - כשמתזים עליו מן האפר של
הפרה, ואיך זה יכול להיות שאותה פרה
שמהרת את הטמאים, היא מטמאה את
הטהורים שמתעסקים בכל עבודותיה. ועל זה
אמרו חז"ל: 'חוקה חקקתי, גזירה גזרתי,
כגזירת מלך, ואין לכם רשות להרהר אחריה'.
כי שמירת החוקים, היא יסוד עיקרי באמונתנו,
שבזה אנו כמו שמצהירים, שהקב"ה הוא
המלך שלנו, ואנו נכנעים לפקודתו.

ואף על פי שמצאנו הרבה פעמים שחז"ל
אומרים טעמים על כמה וכמה מצוות זה
באמת מותר למצוא טעמים נאים, ולקח מוסר
וחכמה במצוות, אך לא להחליט שזו המהות
היחידה של המצוה, כי אפילו מצוות שנתגלה
לנו טעמים, עדיין יש בהם כמה טעמים נעלמים
וסודות עליונים.

וכן בפרה אדומה עצמה, אפשר ללמוד לקח
של חכמה ומוסר, מזה שצריך לקבל את הדם,
ולזרוקו, ממקום שהוא עומד (בהר הזיתים)
מחוץ למחנה - אל כלפי המקדש, והרעיון
בזה, שאדם הבא לטהר את נשמתו, צריך
להטות את כל שאיפותיו ורצונותיו, אל הכיוון
של התקרבות אל ה'.

וכן קוראים בשבת שלאחר כך את פרשת
החודש, אשר, ההתחדשות התמידית של
שאיפותיו להתעלות ורוחנית תביא להתקרב,
אל הגאולה השלימה בביאת המשיח, וכמו
שאמרו חז"ל 'בניסן נגאלו - בניסן עתידים
להגאל', במהרה בימינו אמן סלה.

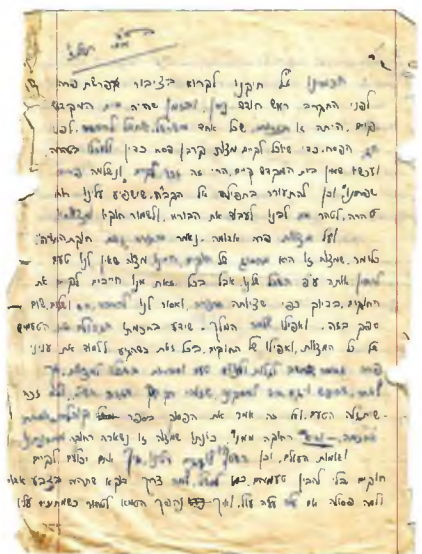
פרה

[חלק משיחה שנאמרה ברח"ת אדר

תשע"ג]

חקה

[מתוך כתי"ק של מרן זללה"ה, אדר
תשל"ז]

בס"ד, אדר תשל"ז

חכמינו ז"ל תיקנו לקרוא בציבור פרשת פרה
לפני התקרב ראש חודש ניסן, ובזמן שהיה
בית המקדש קיים, הייתה זו תזכורת, שכל
אחד מישראל ישתדל להיטהר לפני חג הפסח,
כדי שיוכל לקיים מצות קרבן פסח כדין
ולאכלו בטהרה.

ועכשיו שאין בהמ"ק קיים, הרי זה זכר לקיים
"ונשלמה פרים שפתינו", וכן להתעורר
בתפילה אל הקב"ה, שישפיע עלינו רוח
טהרה, לטהר את לבנו לעבוד את הבורא,
ולשמור חוקיו ומצוותיו.

ועל מצוות פרה אדומה, נאמר בתורה, "זאת
חוקת התורה", כלומר, שמצוה זו היא מהסוג
של חוקים. היינו, מצוה שאין לנו טעם להבין
אותה ע"פ השכל שלנו. אבל בכל זאת אנו
חייבים לקיים את החוקים, בדיוק כפי שציוותה
התורה, ואסור לנו להרהר - חס ושלום - שום
ספק בזה ואפילו שלמה המלך, שידע בחכמתו
הגדולה את הטעמים של כל המצוות, ואפילו
של החוקים, בכל זאת כשהגיע ללמוד את
ענייני פרה אדומה, חשב לגלות ולמצוא טעם
וסברות בשכלו למצוות. אך לאחר שחיפש

לעילוי נשמת: יעל בת משה אלפרד ביי ברטה בת בנימין, משה מוריס בן יצחק, דוד בן נסים, אבנר בן רפאל, הילדה בת זרעדה, עובדיה בן גורג'יה, ברטין בת רחל, בן ציון בן בנימין, שרה בת מנחם, סימה שמחה בת משה, שמעון בן ר' אברהם, שמואל דני בן נח משה, יהודה בן אליס, נעמי בת רומיה, חי בן יעקב בובה מימון, ניסים סופר, לאומה סופר, יעקב בן בובה, אסתר בת לאומה, שמאי בן צבי, איטה בת רחל, עובדיה בן חיים, דליה בת אסתר ז"ל

אליהו ושיח יצחק בתפילת יהי כבוד על פסוק 'ה' שמך לעולם' ועוד מקומות), דהחילוק בין לעולם לבין דור ודור הוא דלשון 'לעולם' הוא לעולם ממש גם לעתיד לבוא. ולשון 'לדור ודור' הוא למשך זמן עולם הזה, שבו יש ענין של דורות. כי לאחר עוה"ז אין ריבוי דורות עוד. וזהו ביאור של 'זה שמי לעולם' היינו שם הוי"ה הוא גם לעתיד לבוא. וזה זכר' היינו כמו שהוא נקרא באלף ד', רק לדור ודור.

ולפי"ז גם בענין השבת, הרי ידוע מה שאמר חז"ל ואיתא בנביאים דלימות המשיח לא יזכירו בתורת עיקר את נסי יציאת מצרים, אלא יזכירו את נסי הגאולה השלמה העתידה שיהיו ביתרון גילוי שכינה, וממילא הרי אז כבר לא תהיה חשיבות לענין של זכר ליציאת מצרים באות דשבת, ולכן גבי אות זו כתיב לשון לדורותיכם גרידא. מה שאין כן בענין האות דזכר למעשה בראשית, זה ישאר באותה דרגה גם לעתיד לבוא, ומשו"ה כתיב בה, אות היא לעולם, כי ששת ימים וכו' שזה לא ישתנה גם לעתיד לבוא, ונתבאר היטב שינוי הלשונות.

המהדורה הראשונה אולה, מתכוננים להדפסה נוספת!
כל קב"ג הגליונות, כ- 300 עמודים מלאים בכריכה רכה,
במהדורה מסובסדת לזיכוי הרבים הזמנות מרוכזות במייל בלבד
geonyaakov@gmail.com

זכר למעשה בראשית, עי"ש עוד בדבריו הנעימים.

והנה קיצר רבינו זצ"ל, ולא ביאר טעם השינויים הנוספים בין קרא קמא לבתרא, היינו דבבאר קמא כתיב "ביני וביניכם", ובבאר בתרא כתיב "ביני ובין בני ישראל", דלכאורה היינו הך, ומ"ט שינה הכתוב בלשוננו.

וכן דבבאר קמא כתיב "לדורותיכם", ובאידך קרא כתיב "אות היא לעולם", דלכאורה ג"כ הוי היינו הך, וצריך טעם לשינוי הלשון.

והנראה, דע"פ דברי מרן הגרי"ז זצוק"ל, מתבארים הדברים היטב. דהנה מציאות זו, דשבת הוי אות למעשה בראשית, הרי כבר הוקבע מימי בראשית. אולם דין קיומה, ניתן לישראל, אשר ע"י שמירתם מקיימים אות זו, וא"כ אין שום יתרון לדור הזה של יוצאי מצרים לגבי דורות אחרים דבני ישראל, דהרי לא אז בדור המדבר, נתחדש ענין שבת דבראשית, ולכן שפיר כתיב בקרא תנינא "ביני ובין בני ישראל", כלומר דהוי אות בין הקב"ה

לכלל ישראל שבכל הדורות, משא"כ בבאר קמא, דאשמעינן ענין האות דיצ"מ - שקדשנו הקב"ה אז וקידשם להיות עמו, הרי עצם מציאות דבר זה - שהשבת תהיה אות לכך - נתחדש אז עם יוצאי מצרים. ולכן, שפיר כתיב "אות היא ביני וביניכם", היינו שעתה עם דור זה נהיתה השבת לדבר של אות וזכר ליציאת מצרים ושפיר נתבאר שינוי הלשון.

וענין השינוי הלשון

"לדורותיכם" "לעולם" ג"כ מתבאר לפי דברי מרן זצ"ל. בהקדם הידוע בשם הגר"א (עי' אבני

עוצמה כ"כ חזקה לטהר, אם אדם נוגע בהם שלא לצורך הזיה על הטמא-מת, כשסתם אדם נוגע בהם, על זה כתוב בפסוק: "והנוגע במי הנידה, יטמא עד הערב", מי שנוגע בהם, נהיה טמא. פרה אדומה, שכל המטרה שלה היא לטהר את הטמאים, כל העוסקים בה נטמאים - מי שאוסף את אפר הפרה, מי ששורף את הפרה, ומי שזורק למדורה של הפרה את המקל מעץ ארז והתולעת - שהשליך לתוך השריפה, כל אלו נהיים טמאים.

והמוכן בשבילנו בענין הזה הוא, שאותו

דבר עצמו שיכול לעשות רע מאוד, יכול מצד שני לעשות טוב מאוד. אנחנו לא יודעים את הטעמים של פרה אדומה, אפילו שלמה המלך לא ידע, אבל דבר אחד רואים, שהפרה חייבת להיות בצבע אדום, אדום זה עשוי, המלאך של עשוי הוא אָדום, המלאך שהוא היצר הרע והוא הס"מ, היצר הרע שהוא כל כך רע, הוא גם כל כך טוב. כל כך רע למי שהולך אחריו, מי שעושה את החטא, אבל הוא כל כך טוב למי שהתגבר עליו ולא חטא, הרבה יותר טוב ממי שאין לו יצר הרע. לכן, צדיקים הם בדרגה גבוהה יותר ממלאכי השרת. למלאך אין יצר הרע, צדיקים יש להם יצר הרע, והם לא שומעים בקול היצר הרע, אז היצר הרע הטמא הזה הוא עושה אותם ל"טהור" - שורפים את הפרה שהיא אדומה, וזה מטהר, ששורפים את היצה"ר.

בפרשת כי תשא כתוב, "אך את שבתותי תשמורו" כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני ה' וגו'.

ושם להלן איתא עוד בתורה "ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים" וגו'.

ובספר חידושי מרן רי"ז הלי על התורה, ביאר היטב בטוב טעם ודעת, ענין כפילות זו, דשבת היא אות על שני דברים: א' - זכר ליציאת מצרים, שהיתה יסוד לקדושת ישראל ובחירתו לעם. ב' - זכר למעשה בראשית. ולכן בבאר קמא כתיב שבתותי, לשון רבים דכולל גם ימים טובים, שהם ג"כ אות ליצ"מ, ובבאר בתרא כתיב שבת לשון יחיד, דרק שבת הוי

נפשו גחלים תלהט

גליון 133 כי תשא תשע"ז

shneiderav1@gmail.com

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרוביץ זצוק"ל
לתרומות והנצחות, הוספת מנויים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל

דבר המערכת

המאמר הראשון עוסק בסוגית טבע והשגחה ומקורה מדברים ששמע רבנו מר' יוסף ל"ז צ"ל [שהיה מגדולי תלמידי ר' ירוחם והגרי"ז ושמענו שרבינו קיבל ממנו הרבה].

בגליונות הבאים נכנס לסוגית פסח אשר תפסה מקום גדול במשנת רבינו ז"ל. ודורשת הכנה מרובה. מפאת אריכות המאמרים חילקנו אותם לכמה חלקים. המאמר הראשון עוסק בהבנת מהות הרגלים בכלל ואח"כ נכנס למהות חג הפסח. ראינו להביא כאן מכתב רבינו בנחיצות ההכנה למועדים [נדפס אגרות דעת קס"ה].

דבר שקיבל ערך בעיני האדם אז תהיה תגובת הנפש אליו במקביל. הערכה של הדברים שבקדושה הוא כפי מה שהכיר והשיג אותם דוקא. ההתבוננות היא הפתח להכנס להערכה. כדאי להשקיע בכל יום שעה לכה"פ ללמוד מאמרים בענינא דפסח המגביהים ערך הימים בעיני האדם, ולהתבונן בהם. ואז כשיבא שעת הסדר שהוא הלמעשה מזה תגיב הנפש לכל מה שספגה באופן ספונטני. ינסו זה ויראו האמת בזה.

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שוה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" ש"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך. נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

מ"ט, א"ל אמשול לך משל למה"ד לאדם נאמן שהיה בעיר וכל בני עירו היו מפקידים אצלו שלא בעדים, ובא א' והפקיד לו בעדים. פעם א' שכח והפקיד אצלו שלא בעדים. א"ל אשתו בא ונכפרנו. א"ל וכי מפני ששטטה זה עשה שלא כהוגן אנו נאבד אמונתנו, אף כך, יסורים בשעה שמשגרין אותם על האדם משביעין אותם שלא תלכו אלא ביום פלוני ולא תצאו אלא ביום פלוני ובשעה פלונית ועל ידי פלוני וע"י סם פלוני, כיון שהגיע זמנם לצאת הלך זה לבית עבו"ז. אמרו יסורים דין הוא שלא נצא, וחוזרים ואומרים וכי מפני ששטטה זה עשה שלא כהוגן אנו נאבד שבועתנו וכו'.

המובן מזה שהגם שאין שייכות כלל לעבו"ז עם רפואת האדם מ"מ יש כאן למראית עין ציור שאכן יש ממש בעבו"ז. כי אכן לפי העין הרי נראה קשר בין החולה וכניסתו לבית העבו"ז ויציאתו משם בריא. אבל צריך להסביר הבסיס למראה רעה הזו, אשר ר"ע היה רואה במראה זו רק השגחת היסורים שרעים בעצמם ונאמנים בשליחותם. אבל לשאר בני"א נראה כיש בו ממש.

אמנם יעו"ש עוד א"ל רבא בר רב יצחק לר' יודה האיכא בית ע"א באתרין דכי מצטריך עלמא למיטרא מתחזי להו בחלמא ואמר להו שחטו לי גברא ואייתי מטרא. שחטו גברא ואיתי מטרא. א"ל השתא אי הוי שכיבנא לא אמרי לכו הא מילתא דאמר רב מאי דכתיב אשר חלק ה' אלקיך אותם לכל העמים, מלמד שהחליקן בדברים כדי לטורדן מן העולם. היינו שאמר ר"ל אם ללצים הוא יליץ ולענוים יתן חן בא לטמא פותחין לו בא לטהר מסייעין אותו, ע"כ. מבואר שההשגחה מתיחסת לליץ בצורת "החליקן בדברים". וכ"כ למה, כדי לטורדו מן העולם. וכפירש"י (יומא דף ל"ח) כיון שבא אדם לטמא ולהיות רשע פותחין לו פתח הטומאה ליכנס בה, כלומר מספיקין בידו ואין מונעים ממנו מן השמים לעכבו, עכ"ל. כי אכן ניתן מקום טעות בתוך הבריאה מעת יצירת כח הבחירה באדם. וכפי פני האדם אליו ית' באותה מידה היא ברירות השגחתו ית' אליו. עד שללץ יתראה לו מראה בברירות כזו שאכן אמר עבו"ז שחטו גברא ואייתי מטרא. והרי אין לך ראייה גדולה מזו שיש ממש בעבו"ז. ובאמת מראה זו הוא רק

ענני ה' ענני (עיני ישראל ח"א מהגר"ר יוסף ל"ז צ"ל)

מציאות הכשפים

אמר רבי חלבו אמר ר"ה לעולם יהא אדם זהיר בתפלת המנחה שהרי אליהו לא נענה אלא בתפלת המנחה שנאמר ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו הנביא ויאמר וגו' ענני ה' ענני ענני שתרד אש מן השמים, ענני שלא יאמרו מעשה כשפים הוא, ע"כ [ברכות דף ו' ע"ב]. כללות מציאות הכשפים הוא מ"ש רז"ל (חולין דף ז' ע"ב) למה נקרא שמן כשפים שמכישים פמליא של מעלה, ע"כ. היינו שניתן בתוך הבריאה לכשפים כח הכחשה על דרכי ההשגחה. והגם שאמרו שם שר' חנינא לא חש לזה ואמר אין עוד מלבדו כתיב ופירש"י וז"ל: אינם מלבדו, כלומר שלא מדעתו, שאם אין גזירה מלפניו אין מריעין לו לאדם, עכ"ל. וא"כ איזה הכחשה יש כאן, הרי יצא כבר הגזירה. התשובה שאין תפיסה זו של המציאות נוהגת בכל אדם אלא רק באדם כר' חנינא וכמו שאמרו עליו שם "שאני ר"ח דנפיש זכותיה". כלומר שאם "נפיש זכותיה" אז מתנהגים עמו במדה זו שבאמת אין עוד מלבדו, ובאם לא נגזרה עליו גזירה לא יוכלו להזיקו. אמנם אם לא נפיש זכותיה אז אין מדת ההשגחה אליו במדה זו רק בדרך שיתכן הכחשה עליה. וכך הם שיעורי מדותיו ית' להשגיח על כל אחד כפי ערך המגיע לו. מי בדרך של "אין עוד מלבדו" אשר בעצם השגחתו נראה מראה זו, וכמו שאצל ר"ח שלא שלטו עליו כשפים, ומי בדרך שאמיתות זו נסתרת מעיניו ומראים לו שיתכן הכחשה על דרכי ההשגחה. והגם שאף בזה גופא אין עוד מלבדו, שהרי זה גופא שנעשה מראה של הכחשה הוא רק משום שכל אשר חפץ ה' עשה (ועיין ברמב"ם פ"ה מהל' תשובה שכתב "ואל תתמה ותאמר האריך יהיה האדם עושה כל מה שיחפוץ והיו מעשיו מסורים לו, וכי יעשה בעולם דבר שלא ברשות קונו. דע שהכל כחפצו יעשה ואע"פ שמעשינו מסורין לנו. כיצד, כשם שהיוצר חפץ להיות האש והרוח עולים למעלה וכו' וכן שאר בריות העולם להיות כמנהגן שחפץ בו, ככה חפץ להיות האדם רשותו בידו וכל מעשיו מסורין לו ולא יהיה לו לא כופה ולא מושך אלא הוא מעצמו ובדעתו שנתן לו הא-ל עושה כל שהאדם יכול לעשות, עכ"ל), מ"מ אצל האדם יכול להיוולד מזה דעה שאכן יש באמת הכחשה כנגד פמליא של מעלה. וכביכול תש כחו כנקבה, מבלתי יכולת ה' ח"ו.

תפילת אליהו בהר הכרמל

וזו היתה תפלת אליהו בהר הכרמל ענני ה' שתרד אש מן השמים, זו הפעולה שממנה צריך שיצמח קידוש שמו ית', שאכן אליהו הוא נביא אמת לה', ושעל ידו תתגלה אמיתות השגחתו ית'. ומכיון דעל ידי נביאי הבעל לא נתגלה שום כח ההשגחה מהכח שעבדו לה, בע"כ שאין ממש בעבו"ז. אכן היה צריך לעוד תפלה שיחס השגחה זו לכלל ישראל תהיה מופקעת מדרך ההסתר הנ"ל שניתן כח הכחשה בכשפים כנגדה, כי אל"כ לא יתברר כלום. ואדרבה הרי יצא מזה כבוד להכחשה זו. ואכן נענה ע"ז ואמרו אז כלל ישראל "ה' הוא האלקים". שאין לשום כח מציאות לעצמו מלבד כחו ית', וכל מה שנמצא הם רצונותיו וכחותיו לבד. כ"ז זוכים בזמן שהאמצעי בין ישראל לאביהם שבשמים הוא כאלהו הנביא. ואז ע"י מעשה ניסים מתבררת האמת דאין עוד מלבדו.

בעבו"ז (דף נ"ה ע"א) א"ל זונין לר"ע לבי ולברך ידע דעבו"ז לית בה ממשא. והא קחזינן גברי דאזלי כי מתברי ואתי כי מצמדי

פרי שיבוש דעתו שכבר בא לטמא. ולמי שלא בא לטמא אינו רואה זה כלל, ולדידיה יורדים אותם גשמים גופא רק מהמפתח של גשמים שנמסר בידו ית"ש, עיין תענית דף ב'. נמצא, שאכן אין יחס בין העבו"ז לגשמים, רק שיצירת דמיון זו שאמר עבו"ז שחטו גברא ואייתי מיטרא הוא פרי מעשיו של האדם. וטוב לפני אלקים ימלט ממנה וחוטא ילכד בה.

והכלל ישראל בדורו של אליהו היו דבקים ביצרא דעבו"ז והיה ראוי להתנהג עמהם בהנהגה זו דבא לטמא פותחין לו. וגם על אש היורדת מן השמים מפני תפלת נביא אמת חשש שיתראה להם מראה של מעשה כשפים הוא. וע"ז הועילה תפלתו ענני, שלא יאמרו מעשה כשפים הוא.

המורם מכל זה דהגם שהכל הוא בהשגחת רצונו ית', ובחשבון מדוקדק לתכלית שקבע לו ית', מ"מ תפיסת ראית האדם בזה בברירות הוא רק בא' מב' אופנים, או שע"י שהשליח הוא ראוי שיתגלה על ידו האמת לאמיתו, או דלמי שהתייחס אליו ההשגחה מופקע הוא מהמקום טעות. ואכן אז מתברר בכל השגחה דמלבד רצונו ית' אין עוד.

דוגמא לזה, כתיב כי אני ה' רופאך, וכתיב ורפוא ירפא מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות. אם זכה האדם להיות מעושי רצונו ית' אז אני ה' רופאך, "ומה לרופא בבית עושי רצונו" (לשון הרמב"ן ריש בחוקותי). כי מקבל הוא השגחתו ית' בדרך אין עוד מלבדו ממש. ולאדם כזה כך הוא דרך השגחת רפואתו ית'. אמנם למי שלא זכה למדה זו ביחס ההשגחה אז מחויב הוא להשתדל אצל רופא, כי אכן זהו דרך ההשגחה ליתן לו רפואה באמצעות בשר ודם. וזה הפירוש "מכאן שניתן רשות לרופא לרפאות" כלומר הגם שעצם הרפואה היא עדיין רק מאתו ית' מ"מ זה עובר דרך לבוש כזה כאילו ניתן לרופא הכח והרשות על ענין זה. ניתן "רשות" לרופא לרפאות. וכאן הוא מקום סכנה, שכיון שיש כאן מראה של רשותו של הרופא (למראית העין, הגם שכבר נגזרה דוקא ע"י רופא פלוני וסם פלוני וכו') יש מקום לטעות ולהחליף שבח הקב"ה לשבחיו של הרופא, במקום להסתכל על הרופא רק כשליח שמלבד עשית שליחותו אין בו ממש, ואפשרות קיום השליחות היא רק משום כח המשלח המבצע הכל, וממילא "כל הכבוד" צריך להגיע למשלחו, מסתכלים על הרופא כאילו החיים והיפוכו נמסרו בידו וכאילו הכל בידי שמים חוץ מהרשות לרפאות שנמסר לרופא.

מאיפה הגיעה טעות זו לדעתו של האדם, זהו רק משום שכבר הוכנה אצלו נקודה של "בא לטמא", פ"י ליתן ממש לאמצעים ולשתף אותם כמסייע שיש בו ממש לדרכי ההשגחה, ומזה הגיע מראה כוזב זה לדמיונו המשובש. דאכן כאן עזב הוא ית' רשותו לרופא.

וכשזכו ישראל וניצולו במעשה ניסים כגון ביצ"מ נעשה מזה חיוב הלל והודאה לו ית', כי אכן אחרי שבאה להם השגחתו ית' הכירו כי אין עוד מלבדו ית', והגם שהיה כאן אמצעי של בשר ודם אבל זה לא חצץ בפני אמיתת האמת בזה. ומקריית ים סוף, הגם שהיה משרע"ה שליח מ"מ לא חצץ משום שמשער"ה הוא נביא נאמן לה' ואינו תופס כאן ענין לעצמו מלבד קיום שליחותו, ועל כן אחרי ה"ויאמינו בה" וגם במשה עבדו" (עיין בת"א), הגיעו לידי שירת ה' ימלוך לעולם ועד, כי אכן זוהי התוצאה הטבעית מהכרת האין עוד מלבדו, לשלול כל אמצעי ולהחזיר "כל הכבוד" אליו ית'. וזהו בעת שהכלל ישראל עומדים ברום מעלתם עד כדי שראתה אפילו שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי.

ואכן בדורינו שרחקנו מאד מצור מחצבתנו, ומהמעמד שבו נבחרנו לעם סגולה מכל העמים, אשר מטרתה היתה לגלות בנו הממלכת כהנים וגוי קדוש, זאת אומרת שמתוך ההשגחה הנעשית בהכלל ישראל יתברר כי אין עוד מלבדו ית'. וכל מעשי האדם הוא רק השירות למלך הקדוש ולעצמם אין להם שום כח ורצון. והוחלף לגמרי חזיון זה לקצה השני ח"ו ע"י שנמסרה הנהגת הכלל לבני אדם השואפים לעשות אותנו לעם ככל העמים בכל המובן הגרוע שיש בהגדרה זו והם נעשו האמצעים

והלבוש להשגחתו ית' בכלל, פ"י שעניני ההשגחה בשביל כללות הציבור ניתנת מתוך צורתם ואז בודאי יש סכנה עצומה שלא להגרר אחרי הלבוש לגמרי. ונסביר הדברים.

מפורסם המעשה שהיה אצל הבית הלוי ז"ל שאחד מבניו קיבל נדוניא גדולה וזחה דעתו עליו. אמר לו אביו: "לך נתנו, בשבילי נתנו ומה שלא נתנו יותר זהו משום שאתה כאן, אלמלא אתה, היו נותנין לי יותר" (נשמע מפי הרב ז"ל מבריסק). היינו שהאמצעי שבו מתגלה ההשגחה נעשה גם לקו המדה שלה ג"כ. והאמת מתרחקת או מתכווצת לפי ענין לבושה שהיא מתלבשת בה. וברועה נאמן כמשרע"ה ותלמידיו מתבררת האמת דאין עוד מלבדו, וגם מגיעה ההשגחה לכלל ישראל באופן שמתברר כבודו ית' (כי זהו תכליתו של המנהיג להיות עומד בין הקב"ה ועם ישראל "אנכי עומד ביניכם ובין ה' אלקיכם". וכן כתיב אצל מלך ונביא). אמנם כשעוברת ההשגחה במי שהם היפוכם של תלמידי משרע"ה יוצא מכיוון הפכי לגמרי מתוך מראה ההשגחה. ואז מתהפכת ונתנת האין עוד מלבדו להנהגה הגרועה של מנהיגים הללו בכל עניניהם. ונראה לעינינו כאילו הכל תלויה בהם, וא"א בלעדם שום ענין בכלל, משום שכבר התרחקנו מצור מחצבינו והגענו ח"ו בדעתנו ליתן ממש באמצעים, ואז הבא לטמא כבר פותחין לו. ויתכן לראות מראה דעבו"ז אמרה שחטו לי גברא ואייתי מטרא. כן נעשה אצלינו כאילו כביכול הופנה לגמרי מכאן האין עוד מלבדו ית' שאינו תלוי כלל בדעת זולתו, וכאילו הוכרח להיות נעזר על ידיהם, וכאילו א"א כבר בדרך אחרת. כביכול אין בעה"ב יכול להוציא כליו מביתו ולבוש בהשגחה מתאמת לגמרי בעניני הציבור.

כתיב הנה בטחת על משענת קנה הרצוץ הזה על מצרים, אשר יסמך איש עליו ובא בכפו ונקבה. כן פרעה מלך מצרים לכל הבוטחים עליו (ישעיה ל"ו), ופירש"י אשר יסמך איש על הקנה הרצוץ הנשבר והקרומויות באים בכפו ונוקבים אותה, כן פרעה לבוטחים בו סופן להיות עזרתו לרעתו, עכ"ל. וכתיב תיסרך רעתך ומשובותיך תוכיחך (ירמיה ב'), מבואר מזה שהרעה עצמה נעשית המוסר למי שיצרו. וכן היא המדה למי שנשען על משענת קנה רצוץ שמוכרח לצאת מזה שהקרומויות יבואו בכפו ונוקבים אותה. כן דברנו, ע"י שעשינו הלבוש הרע הזה לאמצעי העוזר לו ית' כביכול, ועי"ז בטחנו עליו דכאילו בלתו א"א שיגיע לנו השגחת עינו הטובה ית', על כן במדה שאדם מודד בה מודדים לו. מעת ששמחנו ביצירת לבוש זה, וחזרנו ושלשנו ברעה עד שנעשה כהיתר וכמצוה ג"כ לא ידעה כנס"י מנוח לכף רגלה. נתנו על ראשינו גזירות משונות זו אחר זו בין בעניני נפש, ובין בעניני גוף, ומלבד זה דוקא כי כן היא המדה שהמשענת קנה הרצוץ תנקב הכף והקרומים הנשברים יכנסו בה. והננו עומדים עדיין ותמהים על מה זה, ולמה זה הגיעה הרעה בימינו דוקא מה שלא ידעו מזה אבותינו ואבות אבותינו מיום היותם לגוי. אמנם כן כי כך הוא פיתוח החטא, מתחיל הוא מפעם הראשונה עד שהאדם דש אותה בעקביו ונעשית היתר גמור אצלו, ומשם מתפתח הלאה עד אפשרותו להיות למצוה. כי הרי ניתוסף אח"כ ק"נ טעמים לטהר השרץ הזה לחזקו ולאמצו כדי שחלילה לא ימעד אשוריו, וממילא מכיון שנגמר בישול החטא אז מתחיל להראות תוצאותיו, תיסרך רעתך ומשובותיך תוכיחך. [א.ה.ה. המאמר נכתב בתקופה בה היו שנהרו ויחסו ממש לשלטון הערב רב שהתקדם כאן. אך גם בזמננו שכל אותו חזון תעתועים קורס עדיין יש לקח מבירור סוגיא זו בתחומים רבים בחיינו ואכמ"ל]

אילו היינו תולין עינינו לגמרי לאבינו שבשמים, מבלי לשתף עמו כח אחר אז היה מתקיים בנו "והאלילים כליל יחלוק" (ישעיה ב' י"ח) וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד" (דברים ב' ל"ט), היה מתקיים בנו העל כן נקוה לך וכו' לראות מהרה בתפארת עוזך להעביר גילולים מן הארץ וכו' לתקן עולם במלכות ש"ד וכו' כי לך תכרע כל ברך.

רוממות הנפש שניתן להשיג בליל הסדר [אגרות דעת קפ"א]

ידוע שיטת הראשונים שמצה שלנו היא זכר לעבדות ושעבוד, אך שיטת המהר"ל ז"ל בגבורות ה' שהיא זכר וסמל לחירות. פירוש שיטתו, כי עבד הוא אדם שאין לו את העצמיות שלו רק הוא מצורף אל אדון, זאת אומרת שאין כאן מציאות פשוט רק מורכב. לאידך גיסא בן חורין הוא מי שיש לו את העצם שלו בלי הרכבה זרה בו. וכן עצם ופשיטות הלחם הוא רק במצה. כי פחות מקמח ומים אין בהתהוות הלחם, ובלי זה אין לחם כלל. משא"כ חימוץ המצטרף אל הלחם הוא אינו מוכרח להישם לחם רק נחשב הרכבה ואז הלחם הוא לא פשוט רק מורכב. לפי הוי המצה זכר לגאולה שאז קנינו עצמיותנו ויצאנו מכלל הרכבה לפרעה, וחמץ – המורכב – הוא זכר זמן העבדות ושעבוד. עוד כתב בספרו כי ענין השימור של מצה מחמץ פי' הוא, כי חימוץ נעשה ע"י התפתחות העיסה ע"י הזמן השייך לטבע המפתחו לאט עד שיתחמץ. שמירתו מחימוץ הוא ע"י הדילוג על גבי כח הזמן של הטבע ולא מניחים הזמן לשלוט על התפתחות העיסה. וענין זה יתפרש עד"ז, גמר יציאת מצרים הוא כמ"ש (שמות ג, יב) בהוציאך העם ממצרים תעבדון האלוקים על ההר הזה. מתן תורה היה גמר ותכלית הפקעת השעבוד. תורה קדמה לעולם כמ"ש רז"ל (ב"ר פ"ח פ"ב) כמה מקומות ז"א שהיא למעלה מסדר זמנים ששולט בו הטבע דהאי עלמא, מהנצח הוא דוקא.

על כן בעצם היציאה צריך שיהיה כבר הכשרה וגילוי הנקודה בנפש שתשתייך אל הנצח ההוא. זוהי המצה הפותחת בנפש את נקודת הנצח המושרשת בה. ולכן יש בעשייתה דילוג ע"ג סדר זמנים של הטבע וקישורה לעולם הנצח. ובזה פותחת המצה – קיום מצותה – נקודה זו, ועל כן נקראת מיכלא דמהימנותא. האמונה שלנו היא שהקב"ה חי החיים למעלה מכל גדר זמן. והיא משקפת על כל הנעשה בעוה"ז תחת השמש איך הכל דעביד רחמנא היא לטב. זה נובע בעצם מאחיותה בעולם שכולו טוב. נקודת אמונה זו נתלהבה כאש בוערת עם מכת בכורות שאז בלי שום מהלך של חשבונות בני עוה"ז לקחו משארותם צרורות בשמלותם על שכמם ויצאו אל מדבר שממה אחרי ה', וע"ז כתיב קדש ישראל לה' ראשית תבואתו כמ"ש רש"י פ' בא (יב, לט), והוא החסד נעוריק אהבת כלולותיך. שזוהו הדביקות הגמור והפשוט בחי החיים ב"ה. כ"ז בסגולת המצה שלנו. ותראה כי כשנערך הסדר בליל פסח כהוגן אז מתלהטת הנשמה בחלק הב' של הסדר יותר מן הראשון כי הוא אחרי אכילת המצה, והבן.

ענין עבודת המועדים

[בסוד ישרים ז' פסח תשנ"ח]

לצורת אדם. נמשיך הלאה. הזמן כידוע הוא בריה מחודשת ממש [א.ה. עיין בראשונים ריש פ' בראשית], והוא חפצא החובק את הכל מסוף העולם עד סופו. וחז"ל בכמה מקומות במדרש לימדונו כי הכלל הנ"ל שכל מה שיש באדם יש בעולם קיים גם במהלך הזמן, וכל מה שיש באדם יש בזמן, וכן להיפך. אך יש לשים לב שיש באדם ב' רובדים, הרובד הטבעי של גופו והרובד הפנימי של נשמתו שהוא על טבעי. מה שדובר באבות דר"נ הנ"ל הוא על ההקבלה מצד גופו של האדם לטבעיות העולם, וכן יש הקבלה בזמן בין טבעיות הזמן לגופו של האדם, וכאילו שנחלק הזמן למהלך של אברים וגידים כהאדם.

קדושת הזמנים — מעבר לגדר הטבע

המועדים הם זמנים מקודשים. פירוש ענין קידוש הזמן הוא מה שהזמן מתרומם מהחול אל ה"למעלה מן הטבע". וזה מתאפשר בהיות שהזמן הוא חפצא ובריה כזו שיכול לחול בו דין קדושה כמו על שאר חפצים (ועיין מד"ר בא בזה). וברור, שגם בחלק זה של סדר הזמנים המקודשים, יש את הכלל הנ"ל שכל מה שיש בזמן יש באדם. נחזור לכונת הטור הנ"ל (ונדבר רק על רגלים) שהמקביל לקדושת הזמן של

יום שכולו טוב

במאמר זה ננסה לבאר מהות ענין המועדים בכלל, ובשבוע הבא את מועד הפסח בפרט. מאמר זה פותח צוהר להבנת עומק השפעת המועדים על האדם בהיותם מקבילים זה לזה במהותם הפנימית, ומכיון שהדברים חדשים יש לעבור עליהם מספר פעמים כדי לקלוט את תורף הענין. נקדים הערה. בתפלת מוסף דרגלים אומרים שמפני חרבן המקדש אין אנו יכולים לעלות וליראות ולהשתחוות לפניך וכו'. ובשלמא ענין עליה וראיה הם מחובת הרגל עצמו. אבל לכאורה דין השתחוואה הוא חיוב בכל השנה לכל מי שנכנס לעזרה, ואם כן אינו מחובת הרגל דוקא ומדוע יוחדה הבקשה על כך בהקשר לרגלים.

רגלים כנגד קדושת אבות — קומת הזמן

בטור או"ח ריש הל' ר"ח כתב שהרגלים הם כנגד האבות (פסח כנגד אברהם, שבועות כנגד יצחק, וסוכות כנגד יעקב עי"ש) וצריך להבין מהו ענין הקבלת קדושת המועדים לאבות. להבנת הענין נקדים מ"ש באבות דר"נ פ"ל שכל מה שיש באדם יש בעולם ונתנו שם דוגמאות אחדות עי"ש. ביאורו הוא שהבריאה בכללותה מסוף העולם עד סופו מקבילה

חפצא דמצוה, ובזה מתקיים החזון ד"כולו טוב" בקומת האדם.

השתחואה — ראש ורגל שוים — ביטול מוחלט כלפי מעלה

ומעתה נמשיך הלאה לבאר בעז"ה מה שהערנו לעיל על מטבע התפילה "ואין אנו יכולים עתה להשתחות לפניך", מדוע נתיחדה בקשה זו למטבע התפילה שלה הרגל. אמרו חז"ל שהאבות הן המרכבה. פירוש שכל פרטי הקומת האדם שלהם היו בטלים אל רצונו ית"ש בקביעות. וכאשר רצו חז"ל להגדיר שיעבוד המוחלט אליו ית' השתמשו בבטוי [סנהדרין צ"ו] שרצו לפניו כסוסים על בצעי המים. היינו שהדגישו את הריצה הנעשית ברגלים במיוחד, עד כדי כך שאפילו בבצעי המים ששם א"ל לרוץ, גם כן היו מרכבה בגדר ריצתם, עבודתם. רצונם בזה לבטא שהרגלים של קומתם אף הם נכללו בקדושת מרכבתם. אם כן מעתה יבואר ויורגש לנו בעומק יותר ענין הקבלת האבות אל מהלך הרגלים כי הלא נתבאר ששם מתבררת קדושת הרגלים. אך עדיין יש לתמוה כיצד יתכן זה שהרי בהיות שאין ברגלים כלי להשכנת השכל בהם כנ"ל, כיצד הדעת מגעת עד שם על אף התכללותם במהלך מרכבה.

ביאור הענין הוא שדווקא בהגדרה של "מרכבה" נמצאת התשובה (וכאן הוא השפיץ של גדר המושג "מרכבה" וכמשי"ת). ענינה של המרכבה הוא ביטול מוחלט ופשוט אל כללות רצונו ית"ש, החובק את כל קומתו (מראש ועד כף רגל) **בבת אחת** דוקא (דאלא"ה אין כאן ביטול). במהלך זה של "בבת אחת" אין שום חילוק בין השכל הלב או הרגלים, כולם בטלים אליו ית' בשוה. בטוי מוחשי לכך התקיים בהשתחואה בעזרה, שנעשית באופן שכיבה גמורה על הרצפה בפישוט ידים ורגלים מול הדרת כבוד השכינה השוכנת שם. בפעולה זו לא מוגבהים הראש והלב מעל הרגלים, שהרי הופקעה זקיפת קומתו של המשתחווה. כאן הוא ביטוי התפשטות הדעת גם ברגלים. ותחת חזון אפסיות הכל מול כבוד השכינה, אז אין מעלה בראש על גבי הרגלים ואז חבוקים גם הרגלים תוך עבודה זו. ואז ישראל נעשים מרכבה אליו ית"ש. זהו ענין ההשתחואה המיוחד לרגל בפרט. כי אחרי המצוה המיוחדת אל הרגלים להביאו ולהעלותו לעזרה, אז מגיע חזון הביטול הכללי אל מול השכינה בעת ההשתחואה, שחובקת את כל הקומה בגדר בבת אחת דוקא, והבן מאד.

דין שמחה וששון — "ולישרי לב שמחה"

עפ"י האמור יובן עוד ענין שיש במועד ורגל. והוא הדין של שמחה וששון. יעויין בעבודה זרה עה"פ הלא היא כתובה על ספר הישר (יהושע) ושאלו מה זה ספר הישר, ופי' זה ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים (ספר בראשית) שנאמר תמות נפשי מות ישרים יעו"ש. וכתב אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה. מבואר בזה שהשמחה נעשה מהישרת הלב. והאבות שישרו לבם היו שייכים אל עולם השמחה. וכתב ישמח ה' במעשיו, לשון עתיד, וקאי על תקופת אחרית הימים וכמ"ש חז"ל כ"מ. וכבר התבאר שהאבות היו שייכים אל חזון התקופה ההיא, שהרי הם היו מרכבה, ומרכבה היא גדר "כולו טוב" (היינו שאף הרגליים בכללה), על כן בזמן המקביל לקדושתם נהיה זמן של שמחה וששון. ובבא מועד ומתישרים לבבות בני ישראל ונכללים במהלך של עולם שבו שולטים השמחה וששון.

הרגלים הם האבות כי קדושת האבות היתה מה שהם היו מובדלים ומופרשים מטבעיות העולם וכבר טעמו כאן את העולם הבא וכמבואר בסוף פ"א דב"ב שג' הטעין הקב"ה מעין עולם הבא בחייהו, והן האבות.

עולם ש"כולו" טוב (התכללות הרע בהטוב)

בנוסח הרחמן בסוף ברכת המזון קבעו מטבע מיוחד למועדים, **הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו טוב**. ויש להבין מה הפי' "כולו טוב". מטבע הבקשה של שבת "שינחילנו ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי עולמים" מובן משום ששבת היא מעין עולם הבא. אבל מהו אותו "יום שכולו טוב" שעדיין אינו עולם הבא. צריך לדעת שהמועדים נעוצים בשלב האחרון של העולם הזה. ונרמז בפסוק האחרון דמעשה בראשית [א.ה. שכן סוף זמן עולם הזה הוא סוף זמן קיום מעשה בראשית בצורה שלפניו] שהוא סיכום כל המע"ב. והוא מ"ש וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. היינו שבסוף מעשה בראשית המסקנא מראית כל אשר עשה היא שזה "טוב מאד". ובילקוט שם פי' "טוב" - יצר הטוב, "מאד" - יצר הרע, יעו"ש. כשם שבמעשה בראשית היתה המסקנא שהנה טוב מאוד כך גם בתקופת אחרית הימים הרע יכנע ויחזור להיות משמש אל הטוב וממילא יתווסף עליו, וזהו "מאד". זהו דיוק לשונם יום "שכולו" טוב כי גם החלקים שלא היו טובים יצטרפו להיות "טוב". במועדים טועמים מעין אותו יום שכולו טוב. בגלל השייכות שיש בנפש לאותה תקופה נעשה קשר והקבלה בין קדושת הזמן של המועדים לאדם. זהו בכללות המועדים. אבל אנו באנו לעסוק בענין הרגלים המקבילים לקדושת אבות דוקא, ונדבר מזה.

עליה לרגל

דבר מחודש מצאנו ברגלים. אנו רגילים להתייחס אל הרגלים שלנו כמשמשים לדבר מצוה ומסייעים אבל לא מצאנו מצוה מיוחדת להם בדרך כלל. ברגלים התחדשה מצוה מיוחדת, הלא היא מצות עליה לרגל להיראות בעזרה. מצוה זו מיוחדת לרגלים שהרי מי שאינו יכול לעלות ברגליו מהר הבית או מירושלים לעזרה פטור מהראיה בעזרה. וכן חיגר פטור כי חסר לו גדר רגל אע"פ שיכול להגיע לעזרה. ויש לנו להבין יחוד מצוה לרגלים ברגלים דווקא.

התפשטות הקדושה עד סוף הקומה (רגלים)

עומק ענין זה יובן על פי הפסוק במשלי "גם בלא דעת נפש לא טוב". היינו שבמקום "חוסר דעת" שם נאחז ה"לא טוב". המקום המיוחד אל הדעת הוא בראש, במערכת השכל. אמנם גם כשנרד לגוף נמצא שיש שם לדעת כלי ביטוי. מקום הדעת בגוף הוא בלב וכמ"ש **וידעת** היום והשבות אל לבבך וכו'. היינו הבאת הדעת לתוך הבנת הלב. אבל כשנרד אל הרגלים לא נמצא שם שום כלי בטוי לדעת. אם כן באופן טבעי, בהיות שהרגלים הם מקום של "בלא דעת", יש אפשרות שיתאחז בהם ה"לא טוב". לכן אין התייחסות מצוה באופן כללי אל הרגלים עצמם [א.ה. כי רק מצוה מאפשרת אחיזת הטוב באיבר בו מתקיימת]. אמנם בבא זמן הרגלים, שנתקדשו להתעלות לתקופת "יום שכולו טוב" כמו שאומרים "ינחילנו יום שכולו טוב" (וכנ"ל שפירשו הוא שגם הרע נכלל בטוב לשמש אליו), אם כן צריך להיראות ביו"ט מעין מהלך זה של כניעת הרע לטוב והחזרתו לשמש אותו. לכן נהיו הרגלים עצמם [שהם בדרך כלל חפצא של "בלא דעת"]

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל - פרשת כי תשא תשע"ז -

לקרבנות ציבור.

משח שלא כדין

על בשר אדם לא ייסך וגו' (ל' ל"ב)
איתא בקרא שהסך בשמן המשחה על זר, במזיד חייב כרת ובשוגג חייב חטאת.

ויש לדון כשלא עלתה לו המשיחה, כגון שמשח בלילה, או סבר שלא משחוהו ובאמת כבר משחוהו, האם חייבין עליו:

א. לילה

הנה כתב במנחת חינוך (מצוה ק"ז, ק"ח) דאין מושחין כהן גדול בשמן המשחה אלא ביום. נודיע כן ברמב"ם פ"ד מהל' כלי המקדש ה"ג. וכתב במנחת חינוך (מצוה ק"ח) דאם עבר ונתן שמן המשחה על כהן גדול בלילה, כיון דלא עלתה לו המשיחה, נמצא דלא משחו אותו למצוה, אם כן קא עבר על הלאו דאסור ליתן שמן המשחה על זר, ויהא חייב כרת וחטאת.

ב. סבר שלא משחוהו הוה מתעסק

נראה דאם סבר שלא משחוהו ובאמת כבר משחוהו, יהא פטור דהוה ליה מתעסק, ודקא בהך דלילה דאין לו טעות במציאות אלא יש לו טעות בדיון, ואם כן אינו מתעסק דהרי ידע מה רוצה לעשות.

ג. לא חשיב מתעסק

יש לעיין עוד, דנימא דאף בגוונא הנ"ל שיש לו טעות במציאות לא חשיב מתעסק, דהרי אמרינן בגמרא כריתות (נ"ט ב') במי שהיו לו שני תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול אחר השבת, ושכח ומל את של אחר השבת בשבת, דחייב חטאת, ולכולי עלמא לא חשיב מתעסק, וביאר בשיטה מקובצת (שם השמטות אות ט') דהיינו משום דבאמת יש חילול שבת אלא דהתורה התיירה, נמצא דמכיון דהתכוין למול, אם כן התכוין למלאכת שבת.

מעתה יש לעיין בנתינה לשם משיחה, וסבר שעדיין לא משחוהו, אם נמי מדמינן לה למילה בשבת, דנימא דהוה אותו משיחה רק לא הוה משיחה שהתיירה התורה, ואם כן לא חשיב מתעסק, או דילמא לא הוה כלל משיחה דאסורא, דלא קרינן ביה על זר, ואם כן שפיר מיפטר משום מתעסק.

טומטום במחצית השקל

הנה אמרינן במשנה בשקלים (פ"א מ"ג) דנשים פטורות ממחצית השקל. ויש לדון מהו בטומטום ואנדרוגינוס שהם ספק אשה:

א. דעת המנחת חינוך דאין כופין

הנה מסתפק בזה במנחת חינוך (מצוה ק"ה), וצדדי הספק, מי אמרינן דחייבים מספק כמו כל המצות דחייבים מספק, או דילמא אפשר דאמרינן בזה ספק ממון ולקולא. נוציין לר"ן בנדרים (ז' א') בסוגיא דיש יד לצדקה שמביא דיעות אם בצדקה הוי ספק איסור לחומרא או ספק ממון לקולא. ועיין בש"ך יו"ד סי' רנ"ט סק"ד.

וכתב דיש לומר כהצד דחייב, דלא הוה ספק ממון אלא הוה ספק מצות עשה, וכי תימא דהא להצד דהוה אשה אם כן אינו מחצית השקל, ונמצא דאי אפשר להקריב הקרבנות שהרי יבואו גם ממועות חולין, אלא משום הכי חייב למסור המחצית השקל לציבור, נמצא דהוה מחצית השקל גם להצד דהוה אשה.

אמנם מוסיף במנחת חינוך, דלענין כפיה, אע"פ דכופין על ספק מצות עשה, ונימא דהא הוה ליה ספק מצות עשה ולחומרא, מכל מקום הכא אנו לא נוכל לכפותו דהרי אצל הצבור הוא להיפך ספק לחומרא שלא לקבל, דהרי דילמא הוה אשה ואז אינו יכול לשמש

ב. אמאי לא כפינן

צריך עיון אמאי לא יהא בזה כפייה, דהרי אם נימא דבלא הך טעמא דאי אפשר לשמש לקרבנות ציבור, הוה כפינן על הספק, כגון בספק אם נטל לולב כפינן ליה ליטל לולב, אם כן מאי לן בזה דאינו יכול לשמש לקרבנות, כשם שאיהו בדידיה מחוייב לתת מחצית השקל ולמסורה לציבור להצד דהוה אשה, נדאם לא כן אף אם הוא איש לא יצא, הכי נמי נכפינו לטומטום שימסרנו לציבור.

וכמו שמי שחייב מספק במצות עשה דכפינן ליה, ואם אי אפשר לו לקיים רק אם יפסיד הוצאת אחרות, נכפינו על הני הוצאות נמי.

ג. שעבוד נכסים

הנה איתא במשנה בשקלים (פ"א מ"ג) ממשכנין על השקלים. ודן במנחת חינוך אם זה ככל חוב ויש עליו גם כן שיעבוד נכסים, ונפקא מינה דאם שעובדא דאורייתא נחתין לנכסיה, או במלוה הכתוב בתורה שלהרבה פוסקים שעובדא דאורייתא אף שלא בפניו, או אם נשתטה או מת לאחר שהגיע זמן החיוב והניח אחריות נכסים דגובין מנכסים.

או דילמא הוה רק חיוב מצוה, ואין עליו שעבוד נכסים, ואם כן רק בפניו נחתין לנכסיה לא מתורת שעבוד אלא בתורת כפיה. וזהו כמ"ד רבית, עיין בשולחן ערוך (יו"ד סי' קס"א סעי' ה'), ועוד עיין במחנה אפרים (הל' רבית סי' א') וקצות החושן (סי' ל"ט סק"א).

ונקט במנחת חינוך דנהי דלאחר מיתה ליכא שעבוד נכסים, דאין כפרה למתים, אבל בחיים יש לומר דאיתא שעבוד נכסים לענין לגבות שלא בפניו.

מעתה לענין נידון דידן דטומטום, בזה שפיר יש לומר דאע"פ דבאמת כפינן ליה לתת מחצית השקל, אבל הכא לא יהא שעבוד נכסים, דהרי שעבוד ליכא מספק, [וגם אם איכא מספק הא לא יוכלו להקריב, דהרי לא ימסרנו לציבור, וזה לא שייך לומר שמצד שעבוד יגבו גם להצד דהוה אשה]. אך כל זה שלא בפניו דהוה מדין שעבוד נכסים, אבל בפניו דהוה מדין כפייה מאי איכא למימר.

קטנים במחצית השקל

אמרינן למצות מחצית השקל. והנה תנן במשנה בשקלים (פ"א מ"ה) נשים ועבדים וקטנים פטורים ממחצית השקל, אבל אם נתנו מקבלים מידם.

ופליגי קמאי באיזה קטנים איירי, דעת החינוך (מצוה ק"ה) והרע"ב (שם) דקטנים היינו יותר מ"ג אבל פחות מגיל עשרים, וכן הוא בפסיקתא דרב כהנא (פיסקא ב').

אבל דעת הרמב"ם (פ"א מהל' שקלים ה"ז, וכן בפירושו למשניות), ותוספות יום טוב (שם) דקטנים היינו ככל התורה כולה, דהיינו בפחותים מ"ג. ולפי זה אף קטנים ממש שנתנו מחצית השקל מקבלים מידם.

והקשו בשער המלך (פ"א מהל' שקלים) ובקצות החושן (סי' רל"ה סק"ד) ובאבני מילואים (סי' כ"ח ס"ק ל"ג) הא קטן לא מצי מקדיש ולמסור שקלם לציבור, דהרי פעוטות אין מתנתן מתנה אלא מדברי סופרים אבל מן התורה אין כאן מתנה לציבור, ואם כן נמצא קרבן צבור קרב משל יחיד.

ובשלמא אם איירי בקטן מעל י"ג שנה הא ביאר ברע"ב דאיירי שימסרום לציבור לגמרי כי היכי דלא להוי קרבן ציבור קרב משל

יחיד, אמנם בקטן ממש מאי איכא למימר.

[וכתב בשער המלך דאין לומר משום ביטול ברוב, דהא ממנא לא בטיל. והקשה עליו באבני מילואים].

ויש לדון ליישב בכמה אנפי:

א. קנין דרבנן מהני לדאורייתא

כתב בקצות החושן (שם) דקנין דרבנן מהני לדאורייתא, וכדדנו הפוסקים דמהני משיכה באתרוג. ובמשנה ברורה (סי' תרנ"ח סק"י) כתב דטוב לחוש לדבריו. ואם כן נימא דמכיון דלפעוטות יש קנין מדרבנן, מהני להדאורייתא שיחשב ממון הקדש.

אבל הא חזינן דדעת הפוסקים [ענין שו"ע סי' תרנ"ח סעי' ו'] דאם הקטן זוכה מן התורה לא מהני הא דפעוטות מקנים מדרבנן, דזה גרע, ואם כן הדרא קושיא. [ענין מה שכתבנו בזה בגליון חג הסוכות תשע"ה סי' ה'].

ב. רוב כל מטבע מגדולים

עוד יש ליישב, דאיתא ברמ"א (חו"מ סי' רצ"ב י' בשם תרומת הדשן) דבאופן דהפקידו מטבעות אצל בעל הבית, והבעל הבית עירבבם עם המטבעות שלו ונאבדו מקצת המעות, מכיון דלא איכפת לכל אחד איזה מטבעות יקבל, שניהם חשובים כשותפים בכל המעות, ויתחלקו לפי האחוזים שיש לכל אחד במעות.

[ובשו"ת הרי בשמים פוסק כך לענין אחד שקנה ארבע כרטיסי הגרלה ובטעות המוכר נתן לו חמש, ואחד מהכרטיסים זכה בהגרלה, דבכהאי גוונא מתחלקים לפי האחוזים, דהרי בשעת המכירה לא היה איכפת לו איזה כרטיס יקבל].

ולפי"ז יש לומר שאין מטבע אחד שחוששין בו דאינו קדוש, שהרי המטבעות של הקטנים נתערבו במטבעות של הגדולים, ובכהאי גוונא חשיבי כולם שותפים בכל מטבע ומטבע, וזה מתחלק לפי האחוזים, שרוב דכל מטבע שייך לגדולים שהם הרוב, ורק מיעוט מהמטבע שייך למיעוט הקטנים, ומשום הכי כשהציבור קונה קרבן חלה קדושה על הקרבן מכח הרוב של כל מטבע דשייך לגדולים שהקנו שקליהם להקדש.

ג. כל דפריש

תו יש לומר דלגבי כל קרבן אמרינן כל דפריש מרובא פריש והכסף אינו של הקטנים, וכי תימא דהוה קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, אך הרי הוה קבוע דלא מינכר ומן התורה לא חשיב קבוע. ויש לעיין בהאי תירוצא. [ההמשך יובא בעזה"י בגליון המלא לקראת שבי"ק].

* * * **לראות הלוחות**

וַיִּכְתֹּב עַל הַלֶּחֶת אֶת דְּבַר הַבְּרִית עֲשֶׂת הַדְּבָרִים (ל"ד כ"ח)

הנה אמרינן בגמרא מגילה (ב' ב') שהאותיות מנצפ"ך, צופים אמרום, והם נביאי הדורות. [מנצפ"ך היינו האותיות הכפולות שבא"ב, שיש להן שתי צורות, צורה אחת כשהאות באה באמצע מילה, וצורה אחרת כשבאה בסוף מילה].

ומסקינן בגמרא שהנביאים לא חידשו, אלא באמת האותיות מנצפ"ך פתוחות וסתומות, כבר היו ממתן תורה, אבל אחר כך ניכרו רק שיש פתוחות וסתומות, אבל שכחו איזו באמצע תיבה ואיזו בסוף תיבה, וחזרו הצופים ויסדו דפתוחין באמצע תיבה וסתומין בסוף תיבה.

והנה כתבו תוספות (שם ב' ב' ד"ה ועוד) דהצופים היו לאחר ששרף אמון את התורה, דאם לא כן הא יכלו להסתכל בספר תורה כדי לדעת.

והקשה בטורי אבן (שם) אכתי הרי יכלו להסתכל בלוחות ולראות הי באמצע והי בסוף, דהא כל פתוחות וסתומות דמנצפ"ך ישנם בעשרת הדברות הכתובים על הלוחות, והרי הארון טרם נגנז, דהרי

הארון עם הלוחות לא נגנזו עד בימי בנו יאשיהו.

[תו כתב בטורי אבן, דבימי יאשיהו מצא חלקיה את התורה בבית המקדש קודם שנגנזו ארון עם הלוחות כדכתיב בספר מלכים, ואם כן גם לבתר גניזת הלוחות הוה ליה למידע מן הספר תורה].

ולכאורה תיקשי דברי הטורי אבן, דהרי מי שנכנס לקדש הקדשים לא לשם עבודה חייב מיתה, ואם כן היאך יכנסו לראות הלוחות.

אך כמו כן תיקשי על תוספות שכתבו דלפני שריפת התורה יכלו לראות בספר תורה, הרי גם הספר תורה היה בקדש הקדשים.

א. דרך משופש

יש ליישב דיכלו לראות בלוחות על ידי שיכנסו דרך משופש, נפירש רש"י (מנחות כ"ז א') דהיינו שחתר תחת החומה של לפני ולפנים, ועשה פתח בדרום או בצפון ונכנס, ולא נכנס בפתח שבמזרח שהיה פניו למערב. ועיין שם עוד ברש"י ותוספות, וכדאמרינן בגמרא מנחות (שם) דבכהאי גוונא אינו חייב משום ביאה ריקנית דהרי נכנס שלא כדרך.

ב. אמאי ביומא לא מתרצינן הכי

וכי תימא דהא מקשינן בגמרא יומא (נ"ג א') אמאי אמרינן בקטורת שאם חיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה, תיפוק ליה משום דקא מעייל ביאה ריקנית. [ענין שם בגמרא ב' תירוצים]. ותיקשי דאם בנכנס דרך משופש אינו חייב, אמאי לא מתרצים דאיירי באופן דנכנס דרך משופש.

אלא באמת כך הקשה בגבורת אריה (יומא שם) ותירץ דהרי צריך להיכנס עם הקטורת בדרך ביאה, דהרי כתיב והביא אל מבית לפרוכת, ומכיון דבכהאי גוונא דמעיל דרך משופש לאו הבאה מקרי, אם כן הוא הדין נמי אי מעייל הקטורת לקדש הקדשים בדרך משופש, אפילו קטורת שלימה לאו כלום הוא ואינו מקיים בזה מצות קטורת, והוה כמו קטורת חסירה דחייב עליה מיתה. ואם כן מאי איריא דחייב משום שחיסר אחת מסמניה, תיפוק ליה דחייב כיון שהביא שלא כדרך הבאה ואין זה הקטרה כהלכתה.

ג. ליהנות מראית הקדש

הנה לכאורה יש לדון דלא היה אפשר להסתכל בלוחות כדי לדעת הי סתומות והי פתוחות, דהרי לוחות הברית הוי הקדש ואסור בהנאה, [ואולי הוה חולין].

אך הנה בחזון איש באהלות (סי' כ"ב ס"ק ל"ב ד"ה איברא, וע"ע בי"ד סי' ר"ח סק"י) הקשה בהא דמבואר בגמרא בכורות (מ"ה א') שלמדו ממת כמה אברים יש באדם, והרי מת אסור בהנאה. ויליף מזה דלימוד תכונות הדבר לא חשיבא הנאה.

ולענ"ד יש ראייה לזה, דהנה איתא במתניתין בפסחים (י"א ב') שהיו שתי חלות של תודה שנפסלו, מונחות על גב האיציטבא, וכל זמן שמונחות כל העם אוכלין, ניטלה אחת תולין לא אוכלין ולא שורפין, ניטלו שתיהן התחילו כל העם שורפין. ותיקשי הא נהנו מאיסור הנאה. אלא על כרחך חזינן דבכהאי גוונא לא מקרי הנאה.

אך באמת יש לעיין, דהרי לאידך גיסא חזינן דאסור ללמוד מאדם שמודר ממנו מהנאה או מספר שמודר הנאה ממנו (ושולחן ערוך י"ד סי' רכ"א סעי' מ"א), והרי מאי שנא לימוד תורה מרבו מללמוד לצורך ידיעת עניני רפואה.

אך יש לחלק, דלשון החזון איש דבמת אין כאן אלא ראייה בעלמא ואין ראייה זו נמכרת בשכר ואם כן לא מקרי הנאה, והלכך ללמוד מתוך ספר או מאדם, בזה הרי משלמים שכר, משא"כ על ראיית אברים של מת או על חלות תודות הרי אינם נמכרים בשכר, ואם כן לא חשיבא הנאה.

ולפי זה מלוחות הברית שפיר מצינן למילף לענין מנצפ"ך, דהרי אין ראייה זו נמכרת בשכר, ואם כן לא איכפת לן דאסורים בהנאה.

הגליון המלא יצא לאור בעזה"י לקראת שבת הבעל"ט

אנא תרום להפצת הגליון, בכל תרומה הגך זוכה לסייע להפצת תורת רבינו זצ"ל. וודאי רבינו זצוקלה"ה יהא מליץ יושר לכל המסייע בהפצת תורתו שיתברכו בכל משאלות לבם. אפשר לתרום דרך נדרים פלוס מס' קופה 9000893 (תורת חסד) או במערכת טלפונית 03-7630585 מס' 346 שלוחה 1
המערכת, סוקולוב 17 ב"ב L5703949@gmail.com

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשון של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל
פרשת כי תשא

נער לא ימיש מתוך האוהל

"ודבר ה' אל משה פנים אל פנים כאשר ידבר איש אל רעהו ושב אל המחנה ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האוהל". (פרק ל"ג פסוק י"א).

ברצון ובשאיפה האמיתית כמה רוצה באמת לעלות ולהתעלות. וכאשר יש רצון אמיתי לעלות בתורה וביראת שמים, זוכים לסיעתא דשמיא. ובמדרש כתוב "קוה אל ה' - הכל לפי הקיווי" שכפי כמה שאדם מקווה ומצפה להצלחה, כך הוא זוכה שיושפע שפע משמים שיצליח.

והנה במשנה באבות (פרק א' משנה ד') כתוב, "יוסי בן יועזר אומר יהי ביתך בית ועד לחכמים וכו' והוי שותה בצמא את דבריהם". וברבנו יונה באבות כותב, "הוי שותה בצמא את דבריהם, וזהו כמו שנאמר נפש שבעה תבוס נופת ונפש רעבה כל מר מתוק, מי שהוא שבע מדברי תורה ואין חפצו בהן, אפילו אומרים לו מרגליות בתורה תבוס אותם נפשו. והרעב מהם ומתאוה לשמעם, אפילו אומר לו דבר בלא טעם ימתק בפיהו וישמח בו, שהוא יודע שהוא אמת אחר שרבו אמרו". מבואר שכאשר יש אהבת תורה וצמאון לתורה, אז כל דבר ודבר מדברי תורה משמח את האדם עד מאוד, שזוכה להשיג בזה עוד ידיעה ועוד הבנה בתורה.

ויסי בן יועזר אומר את הדברים הללו בתור לימוד שזהו הדרך שבה אפשר להצליח ולהתעלות בתורה, שכאשר הלימוד יהא מתוך צמאון והשתוקקות לדעת עוד ועוד, אז זוכים להצלחה. וכל אחד ואחד לפי דרגתו כמה שיותר משתוקק לדעת באופן ברור את הסוגיא שעוסק בה, את הגמרא והמסכת, כך הוא זוכה להשיג ולהבין. אבל אם הלימוד הוא באופן קר ואדיש, בלא שום שאיפות, אז אין דברי התורה נקלטים בתוך ליבו, ואפילו אם יושב כל היום ולומד אין לו הצלחה בלימוד הזה.

הצעיר באלפי ישראל - הישיש התורני

והנה מצינו גדולי ישראל שכשהיו חותמים במכתביהם היו כותבים "הצעיר באלפי ישראל", ואפילו בעת היותם בגיל מבוגר עדיין כתבו על עצמם "הצעיר באלפי ישראל". ומצד שני ישנם כאלו שהם צעירים לימים ואפשר לכתוב עליהם "הישיש התורני". והפשט בזה שכאשר אדם לומד בחשק ובתשוקה, אז אפילו שבגילו הוא מבוגר מאוד, בכל זאת הלימוד הוא לימוד של "צעיר" שעולה ומתעלה בזה. אבל אם כל לימודו הוא בכבודות, בלא שאיפה ובלא רצון להצליח, אז אפילו שהוא יושב כל היום ולומד הלימוד הוא בבחינת "הישיש התורני...". ואפשר לומר שעל כך מתפללים "אל תשליכנו לעת זקנה", וי"ל שלא מדובר רק על זקנה בכוחות הגוף, אלא גם על זקנה בכוחות הנפש, שגם מי שעוברת עליו עת זקנה, ישתדל שלא ישאר בה לעד אלא יידע איך לצאת מזה ולחזור להתעלות במעלות העליונות.

והנה כדי להשיג השתוקקות להצליח בתורה, צריך שכשבים ללמוד בישיבה ובכולל ובכל מקום, שהמחשבה תהא מתוך תשוקה להבין ביום הזה את הגמרא והסוגיא שלומד כמו שצריך, שהלימוד לא יבוא מתוך ההרגל היומי בלא שום מחשבה. אלא להוסיף מחשבה של התכוננות מועטת של רצון לצאת בסוף הסדר עם ידיעה ברורה בגמרא שלמד היום, וזה יתן שהלימוד יהיה יותר בחשק ובתשוקה. וכל אחד באיזה מצב שעומד, יכול במחשבה הזו להוסיף הצלחה בתלמודו, ולקבל תשוקה אמיתית ללמוד ביתר שאת וביתר עז ולהתעלות מעלה מעלה.

ובתורתו יהגה יומם ולילה

והנה בפסוק בתהילים (פרק א') כתוב, "אשרי האיש אשר לא הלך בעצת

וכתב הנצי"ב בספרו "העמק דבר", "ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימיש מתוך האוהל, הודיע הכתוב דיהושע אע"ג שכבר היה גדול בשנים לערך חמישים שנה, וגם גדול בתורה ובחכמה, וא"כ היה מועיל הרבה למשה אם היה הולך עמו למחנה בעושי בני אדם. אבל הוא היה כנער, כמו שלא הגיע לפלגות ראובן בענינים אלו. והטעם לא ימיש מתוך האוהל, שהיו עסקיו לעמוד על תורה שבעל פה שהיה כמעין הנובע באוהל משה, ולא רצה להפנות משקידת למודו לשום דבר.

ובא זה הספור לדורות, ללמד כמה ראש הדור מחויב להטריח בעת הריסות העם ליישב דעתם, ולא יחוש אחר עזי פני שיהיו מפריעים מעשיו ומבזים אותו. וגם למדנו שהתלמיד הבא לקבל תורה מאתו גדול הדור, אין לו להפנות לשום דבר במצווה שאפשר ע"י אחרים וכו'. ולא מש מיבעי, אלא ללמד שכך ראוי שלא ימיש מתוך האוהל עד שיגיע עתו להנהיג את הדור".

מבואר בהנצי"ב שהסיבה שיהושע זכה לכל המעלות הנשגבות שלו היא משום שהיה "נער לא ימיש מתוך האוהל", שלא עזב את הלימוד אפילו לרגע אחד, וישב כל הזמן בתוך האוהל ושקד על התורה. ואפילו שהיו הרבה מצוות ועניינים מחוץ לאוהל שיהושע היה יכול לצאת אליהם, להתערב בהם ולסדר אותם, בכל זאת מאהבת התורה יהושע עזב את הכל ונשאר ללמוד בתוך האוהל, שכיון שכל הדברים הללו היו יכולים להתקיים על ידי אחרים, ממילא הרי זה בגדר מצווה שאפשר לעשותה על ידי אחרים שאינו מחוייב להפסיק מתלמודו לצורך זה. ומשום כן יהושע זכה להתעלות בכל המעלות העליונות עד שזכה להנהיג את כלל ישראל להיות מוסר התורה, ולהכניסם לארץ ישראל.

ישוב הדעת בעת בלבול הדעת

ונראה להוסיף בזה דהנה המקום שהתורה בחרה לכתוב בו את מעלת יהושע "נער לא ימיש מתוך האוהל", הוא דווקא בפרשת העגל, משום שבזמן העגל היתה מחוץ לאוהל סערת רוחות גדולה עד מאוד, שהשטן בא וערכב את העולם והראה דמות חושך, אפילה וערכוביא לומר ודאי מת משה, ולא נחה דעתו עד שהראה להם כמין דמות מיטתו של משה רבנו שפורחת באויר לראיה מוכחת שבאמת מת משה. וכל זה גרם בלבול עצום, עד שקמו מתוך העם ואמרו לאהרן הכהן "קום עשה לנו אלوهים אשר ילכו לפנינו". והנסיון היה כל כך גדול, עד כדי כך שכאשר חזר עמד וגער בהם, לא די שלא שמעו לו אלא עוד קמו והרגו אותו.

ובוודאי שבתוך בלבול כזה גדול היה נסיון גדול לצאת מחוץ לאוהל ולנסות להשפיע על כולם להאמין במשה רבנו שבא יבוא, ולא ללכת אחרי תעתועי השטן. ובכל זאת יהושע לא התפעל משום דבר ולא יצא מהאוהל אפילו לרגע קט, אלא המשיך לשבת בתוך האוהל לשקוד על התורה והעבודה, כאילו ואין שום דבר בחוץ.

וזהו הגדלות האמיתית, שלא ימיש מתוך האוהל גם בשעה שיש בחוץ פיתויים גדולים לצאת החוצה, והפיתויים לצאת החוצה הם בתור מצווה וקנאות וכדומה, ובכל זאת יהושע לא מתפעל מכל זה, ולא מאבד את המחשבה ומבין שחובתו היא להמשיך ולשקוד בתוך האוהל, זה מה שעמד ליהושע לזכות לכתור התורה ולכל המעלות העליונות שזכה בהם.

בדרך שאדם רוצה

והנה בכל זה הכלל הוא "בדרך שאדם רוצה לילך בה מולכין אותו", שכדי להצליח ללמוד ולהתעלות בתורה ובעבודה, זה תלוי בעיקר

חמה, פני יהושע כפני לבנה, אוי לה לאותה כושה אוי לה לאותה כלימה. ובספר "רות חיים" על פרקי אבות מרבי חיים מוואלז'ין, מובא (פרק א' משנה א') הגה"ה מבנו רבי יצחק, שפירש שהכושה והכלימה שהיו לאותם זקנים שבדור, הם ממה שהם ראו כמה אפשר לזכות על ידי מעט יותר עמל ויגיעה בתורה. שבעצם גם הם ישבו ועסקו בתורה יומם ולילה, אלא שיהושע עמל יותר מהם שהיה "נער לא ימיש מתוך האוהל", בכל המצבים והנסיבות לא עזב את האוהל והמשיך לעסוק בו בתורה ועבודה, ומתוך זה התעלה עד כדי כך שקיבל מהודו של משה רבנו ופניו כפני לבנה. וזה היה לזקנים כמוסר שהגיעו מכך לכושה ולכלימה, מדוע הם לא הוסיפו מעט יותר עמל ושקידה בתורה, ועל ידי כך יכלו להתרומם למדרגות גבוהות ועצומות.

רשעים וגו'. כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה". ומבארים שהדרך להגיע לידי "ובתורתו יהגה יומם ולילה" הוא על ידי "בתורת ה' חפצו", והיינו שכאשר יש לאדם חפץ ותשוקה ללמוד תורה, הרי התשוקה ואהבת תורה זו היא מביאה אותו לידי זה שיהגה בתורה יומם ולילה. וכפי גודל התשוקה לתורה, כך יגדלו אצלו הזמנים שבהם לומד תורה עד שיגיע לידי "בתורתו יהגה יומם ולילה". (ואי אפשר לומר כללים בזה, אלא זה מהדברים המסורים לפנימיות הלב, וכפי התשוקה האמיתית והפנימית לתורה, כך בפועל מוצאים עוד ועוד זמנים לעסוק בהם בתורה).

והנה בגמרא בבבא בתרא (דף ע"ה א') מובא על יהושע בן נון "ונתתה מהודך עליו, ולא כל הודך, זקנים שבאותו הדור אמרו פני משה כפני

תורה שבכתב ותורה שבעל פה

"ויאמר ה' אל משה כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל". (פרק ל"ד פסוק כ"ז).

קריאת שמע, צריך כוונה לצאת ידי חובה בקריאה הזו, ולכן אדם שהיה יושב ועוסק בתורה, ובדיוק קרא בתורה את פרשת קריאת שמע, הרי כדי שייצא בה ידי חובת מצוות קריאת שמע צריך שיכוון לבו לצאת בה ידי חובה. אבל אם אינו מכוון לצאת בה ידי חובה, הרי אפילו שקורא את כל פרשת קריאת שמע אינו יוצא בזה ידי חובת מצוות קריאת שמע. ובגמרא בברכות מקשים על זה, "שמע מינה מצוות צריכות כוונה (שהיא מתכוין לשם מצוות, ותקשה לרבה דאמר במסכת ראש השנה התוקע לשיר יצא, רש"י), מאי אם כוון לבו לקרות (אבל לצאת ידי מצווה לא בעינן שהיא מתכוין, אלא לקרות בתורה בעלמא, רש"י). לקרות, והא קא קרי (הא בקורא קא עסיק תנא ואתי, דקתני היה קורא בתורה, רש"י), בקורא להגיה (את הספר אם יש בו טעות, דאפילו לקריאה נמי לא מתכוין, רש"י)".

מבואר בגמרא שאם אדם קורא בתורה פרשת קריאת שמע, ומכוון לקוראה מדין קורא בתורה, כלומר שאינו קורא את הפרשה בתור לצאת ידי חובה במצוות קריאת שמע, אלא רק קורא את זה בדרך לימודו, הרי השאלה אם יצא בה ידי חובה או לא, תלוי בדין מצוות צריכות כוונה. לדעת הסוברים מצוות צריכות כוונה לא יצא בזה ידי חובה, ולדעת הסוברים מצוות אינן צריכות כוונה יצא ידי חובה בקריאה הזו.

ולכן הגמרא מקשה לפי מה שכתוב בפשטות במשנה שהקורא פרשת קריאת שמע בתורה, אם לא כיוון לבו לצאת ידי חובה לא יצא, שמוכח מזה שמצוות צריכות כוונה.

כוונה לשם מצווה אחרת

ולכאורה יש להבין מהי קושיית הגמרא שמוכח מדין זה שמצוות צריכות כוונה, הרי אפילו אם מצוות אינן צריכות כוונה כותב הר"ן בראש השנה (דף ל"ב ב') שכל זה דווקא כשאנו מכוון לשם מצווה אחרת, אלא מקיים את מעשה המצווה בלא לחשוב בזה לשם מצווה על זה אנו אומרים שהכוונה לשם מצווה אינה מעכבת, וכיון שלמעשה קיים את מעשה המצווה, די בה כדי לצאת ידי חובת המצווה. אבל אם כשמקיים את המצווה מכוון בה לשם מצווה אחרת, הרי הכוונה הזו מעכבת שלא יוכל לצאת בזה ידי חובת המצווה שצריך לקיים עכשיו.

ומעתה קשה הרי הקורא בתורה פרשת קריאת שמע, הקריאה הזו אינה סתם קריאה ללא שום כוונה, אלא יש בזה כוונה כדי לקיים מצוות תלמוד תורה, שהרי לכך הוא קורא בתורה משום מצוות תלמוד תורה. ואם כן איזה הוכחה יש מדברי המשנה שמצוות צריכות כוונה, הרי אפילו אם מצוות אינן צריכות כוונה בכל זאת באופן זה שקורא בתורה כדי לקיים מצוות תלמוד תורה, בכדי לצאת בזה ידי חובת מצוות קריאת שמע צריך כוונה. משום שהכוונה שמכוון בקריאה הזו לשם מצווה אחרת שהיא מצוות תלמוד תורה, היא מעכבת שלא יוכל לצאת בזה ידי חובת מצוות קריאת שמע.

מצוות קריאת שמע מדין תלמוד תורה

ושמעתי מהגרי"מ פיינשטיין זצ"ל ליישב, שיסוד מצוות קריאת שמע הוא מדין תלמוד תורה, שכאשר נאמרה בתורה מצוות קריאת שמע, גדר המצווה הוא שחייבה התורה לומר דברי תורה של פרשת קריאת שמע בכוקר ובערב. והיינו שהציווי לקרוא קריאת שמע אינו דין וחיוב חדש

ופרש"י, "כתב לך את הדברים האלה, ולא אתה רשאי לכתוב תורה שבעל פה". הנה דברי רש"י הללו הם מהגמרא בגיטין (דף ס' ב') שהגמרא מקשה סתירה בפסוק, "דרש רבי יהודה בר נחמני מתורגמניה דרבי שמעון בן לקיש, כתיב כתוב לך את הדברים האלה (אלמא נכתבה, רש"י), וכתיב כי על פי הדברים האלה (אלמא לא נכתבה, רש"י), הא כיצד דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומן על פה (דברים שאמרת לך בכתב אי אתה רשאי למוסרם לישראל על פה, רש"י), דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומן בכתב (מכאן אתה למד שהתלמוד לא ניתן לכתוב אלא מפני שהתורה משתכחת, רש"י). דבי רבי ישמעאל תנא, אלה, אלה אתה כותב ואי אתה כותב הלכות. א"ר יוחנן לא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא בשביל דברים שבעל פה, שנאמר כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית ואת ישראל".

מבואר בגמרא שיש חילוקי דינים בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה, תורה שבכתב דינה בכתיבה ואסור לאומרה בעל פה, אלא החובה לאומרה דווקא מתוך הכתב, (ועיין בשו"ע ובמש"ב סימן מ"ט פרטי הדינים בזה). ואילו תורה שבעל פה אסור לכותבה, והחובה ללמוד דווקא בעל פה, ומה שהותר לכתוב את התורה שבעל פה הוא משום שראו שהתורה משתכחת מישראל, ועת לעשות לה' הפרו תורתך.

למקרא צריך לברך

והנה בגמרא בברכות (דף י"א ב') מובאים עוד חילוקי דינים בין תורה שבכתב לתורה שבעל פה, ואפילו בתורה שבעל פה עצמה יש חילוקי דינים בין מדרש ומשנה, או משנה וגמרא. ובגמרא מדובר לענין ברכת התורה, ויש כמה דעות על מה צריך לברך ברכת התורה, האם רק על לימוד של מקרא שהוא תורה שבכתב, או גם על לימוד מדרש משנה וגמרא. ואיתא "אמר רב הונא, למקרא צריך לברך, ולמדרש (הוא קרוב למקרא, כגון מכילתא וספרא וספרי שהם מדרשי מקראות, רש"י) אינו צריך לברך. ורבי אלעזר אמר, למקרא ולמדרש צריך לברך, למשנה אינו צריך לברך. ורבי יוחנן אמר, אף למשנה נמי צריך לברך, אבל לתלמוד אינו צריך לברך. ורבא אמר, אף לתלמוד צריך לברך (שהוא עיקר התורה שממנו הוראה יוצאה, גמרא היינו סברת טעמי משנה, ותירוצי משניות הסותרות זו את זו, וחסורי מחסרה, רש"י) וכו'".

ולכאורה יש להבין הרי ברכת התורה היא ברכה על מצוות תלמוד תורה, ולגבי מצוות תלמוד תורה לכאורה פשוט שמקיים את המצווה בכל לימוד שלומד, ואין הבדל בין אם לומד מקרא או מדרש או משנה וגמרא, אלא כל לימוד שלומד באחד מחלקי התורה הללו, הרי זה לימוד תורת ה', ומקיים בזה מצוות תלמוד תורה. ומעתה קשה מה הסברא לחלק בברכת התורה בין מקרא למדרש או מדרש למשנה וגמרא, הרי אם בלימוד הזה שלומד יש קיום מצוות תלמוד תורה, צריך להיות שיצטרפו לברך על זה ברכת התורה שהיא ברכת המצוות. ולישוב הדברים נבאר עוד כמה ענינים בסוגיא זו.

*

אם כיוון לבו יצא

הנה במשנה בברכות (דף י"ג א') מובא לענין קריאת שמע "היה קורא בתורה (פרשת קריאת שמע, רש"י) והגיע זמן המקרא (זמן קריאת שמע, רש"י), אם כיוון לבו יצא". מבואר בזה שבכדי לצאת ידי חובה בפרשת

שחיבה התורה מדין זה לקרוא בבוקר ובערב את אותם הפרשיות, אלא עיקרו של דבר הוא חיוב לקרוא בבוקר ובערב דברי תורה וקבעה התורה שיקראו בדווקא את הפרשיות של קריאת שמע. ובשו"ת "שאגת אריה" (סימן א') האריך ביסוד זה בארוכה, והוכיח לזה מדברי הגמרא בברכות (דף כ"א א').

ומעתה לפי זה מובנים מאוד דברי הגמרא, שהקורא בתורה פרשת קריאת שמע ולא כיוון לבו לצאת בקריאה הזו ידי חובת מצוות קריאת שמע, אלא רק ידי מצוות תלמוד תורה, אם מצוות אינן צריכות כוונה צריך להיות שיצא בזה ידי חובה. משום שהכוונה לצאת בזה ידי חובת מצוות תלמוד תורה, אינה מוגדרת ככוונה לשם מצווה אחרת שמעכבת מלצאת בזה ידי חובת מצוות קריאת שמע. אלא כיון שכל מצוות קריאת שמע עיקרה הוא בגדר דין תלמוד תורה, ממילא הכוונה הזו אינה בגדר כוונה אחרת שמפקיעה מהקריאה הזו מצוות קריאת שמע.

כל הדין שכותב הר"ן שכאשר חושב בקיום המצווה כוונה לשם מצווה אחרת זה מעכב, ואפילו אם מצוות אינן צריכות כוונה, הרי הכוונה לשם מצווה אחרת מעכבת שלא יוכל לצאת בזה ידי חובה. כל זה דווקא במקום שהמצווה אחרת שחושב עליה אין לה שייכות למצווה שצריך לצאת בה ידי חובה, שבוזה אנו אומרים שמחשבה לשם מצווה אחרת מפקיעה את מעשה המצווה מהמצווה שצריך לצאת בה ידי חובה, ואי אפשר לייחס את המעשה הזה למצווה שצריך לצאת בה ידי חובה.

אבל אם חושב בעת הקריאת שמע לקיים בזה מצוות תלמוד תורה, ואינו חושב לקיים בזה מצוות קריאת שמע, כיון שישוד קריאת שמע הוא מדין תלמוד תורה, שהוא מצווה לקרוא דברי תורה של פרשת קריאת שמע, ממילא אי אפשר להחשיב את הכוונה לשם תלמוד תורה ככוונה שמפקיעה את הקריאה הזו ממצוות קריאת שמע. אלא כלפי מצוות קריאת שמע, זה מוגדר רק מצווה בלא כוונה ותו לא מיד.

וממילא אם מצוות אינן צריכות כוונה, צריך להיות שהקורא בתורה פרשת קריאת שמע ולא כיוון לצאת בזה ידי חובת קריאת שמע, יצא ידי חובתו. ולכן הגמרא מוכיחה מהמשנה שכתוב שלא יצא ידי חובתו, שמוכח מזה שמצוות צריכות כוונה, וכיון שלא כיוון לבו במפורש לשם מצוות קריאת שמע לא יצא ידי חובתו.

*

ברכת אהבה רבה פוטרת ברכת התורה

אמנם קשה דהנה בשו"ע (סימן מ"ז סעיף ז') כותב "ברכת אהבת עולם פוטרת ברכת התורה, אם למד מיד בלי הפסק". וביאר במשנה ברורה (סק"ד) "ברכת אהבת עולם פוטרת ברכת התורה, שיש בה מעין ברכת התורה, ותן בלבנו ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים וכו'". ובהמשך (סקט"ו) כתב, "אם למד מיד בלי הפסק, דברכת אהבה רבה כיון דניתקן העיקר לקריאת שמע לא מיתחזי לשם ברכת התורה אלא בשונה מיד, וכתב הלבוש שאף אם התפלל וסיים התפלה אינו נקרא בזה הפסק כיון שאח"כ למד מיד".

מבואר בשו"ע שברכת אהבה רבה כיון שיש בה מעין ברכת התורה, ממילא בכחה לפטור מברכת התורה. אלא כיון שזה נתקן בתור ברכות קריאת שמע ולא בתור ברכת התורה, לכן בסתמא אם אינו לומד מיד לאחר הברכה (או לאחר התפילה), אין זה נראה כברכת התורה ואי אפשר לצאת בזה ידי חובה. אבל בשונה מיד לאחריה, זה נראה גם כברכת התורה ואפשר לצאת בה ידי חובה.

קריאת שמע שלאחר אהבה רבה

ובשו"ע (סעיף ח') מסתפק אם קריאת שמע שקורא מיד לאחר ברכת אהבה רבה, נחשבת כלימוד תורה כלפי זה שיחשב כשונה מיד לאחר הברכה, וכתב "ויש להסתפק אי סגי בקורא קריאת שמע סמוך לה מיד בלי הפסק וכו'". ובביאור הספק כתב במשנה ברורה (סק"ז), "די"ל דקריאת שמע הוי רק כדברי תפילה, כיון שאינו אומר זה לשם לימוד, ועיין בביאור הגר"א שהוכיח בפשיטות דאין קריאת שמע מועיל לזה, אח"כ מצאתי ג"כ בספר אליהו רבא שהביא כן מהרבה פוסקים ופסק כן להלכה".

שמע, הוא כיון שהסיבה שאומרים קריאת שמע לאחר ברכת אהבה רבה הוא כדי לקיים מצוות קריאת שמע, ולא כדי לקיים מצוות תלמוד תורה, ממילא לכן יש לדון ולומר שהקריאת שמע הזו איננה מוגדרת כלימוד תורה, ולכן אין זה נחשב כלומד מיד לאחר הברכה. ובמשנה ברורה מובא שלמעשה בביאור הגר"א נוקט לומר שמטעם זה הקריאה של קריאת שמע, אינה נחשבת כלימוד תורה, ובכדי לצאת ידי חובה בברכת אהבה רבה בברכת התורה, חייב להיות שאחרי הברכה או אחרי התפילה ילמד מיד לימוד אחר.

ולכאורה קשה אם ההגדרה של מצוות קריאת שמע היא בגדר תלמוד תורה, והמצווה של קריאת שמע יסודה לקרוא דברי תורה בבוקר ובערב, וקבעה התורה שדברי התורה יהיו פרשיות קריאת שמע. אם כן קשה מאוד מדוע קריאת שמע שאומרים אחרי ברכת אהבה רבה, איננה נחשבת כלימוד תורה בכדי שיחשב כלומד אחר ברכת אהבה רבה, הרי כל מהות הקריאה הזו היא בתור לימוד תורה, וממילא צריך להיות שהקריאה הזו תחשב כלומד תורה. ומדוע השו"ע מסתפק והגר"א מצדד לומר, שקריאת שמע איננה נחשבת כלימוד תורה.

תורה המחייבת בברכת התורה

והגר"א"ל שטיינמן שליט"א יישוב, שבאמת בוודאי הגדר של מצוות קריאת שמע הוא בגדר קריאת דברי תורה, וממילא הקורא קריאת שמע פשוט שדינו כקורא בתורה ומקיים בזה מצוות תלמוד תורה. ובכל זאת י"ל שלכפי ברכת התורה, הקריאה של פרשיות קריאת שמע לאחר הברכה של אהבה רבה, אינה נחשבת כלימוד תורה בכדי להחיל על זה את הברכה של ברכת התורה.

ויסוד הדברים הוא שבברכת התורה מצינו גדרים שהברכה נקבעה דווקא על לימוד מסוים ובגדרים מסויימים, ואפילו שכל לימוד ולימוד באיזו צורה יהיה נחשב כלימוד תורה, ומקיימים בזה מצוות תלמוד תורה, בכל זאת לא כל לימוד שמקיימים בזה מצוות תלמוד תורה נחשב כלימוד שנקבע על זה הברכה של ברכת התורה, אלא הברכה נקבעה רק על לימוד מסויים ובאופנים מסויימים.

דהנה בגמרא בברכות (דף י"א ב', והובא לעיל) מצינו כמה דעות בגמרא על מה צריך לברך ברכת התורה, שיש אומרים שצריך לברך רק על לימוד מקרא, ולא על לימוד מדרש, משנה וגמרא, ויש אומרים שהברכה היא על לימוד מקרא ומדרש ולא על משנה וגמרא, ויש אומרים שגם על משנה מברכים אבל לא על גמרא. ור"ב סובר וכדבריו נפסק להלכה שצריך לברך אפילו על גמרא. ולכאורה מה ההבנה בגמרא הזו, מדוע שברכת התורה יברכו רק על לימוד מקרא, ולא על לימוד מדרש או משנה וגמרא, וכי לימוד משנה וגמרא אינו נחשב כלימוד תורה. הרי בוודאי שזהו לימוד תורה בדיוק כמו לימוד מקרא, וכשם שיש מצוות תלמוד תורה בלימוד מקרא, כך יש מצוות תלמוד תורה בלימוד מדרש, משנה וגמרא, ולמה שלא יצרכו לברך על זה ברכת התורה.

אלא מוכח מזה שאפילו שיש קיום מצוות תלמוד תורה בכל הלימודים שלומדים, בכל זאת לענין הברכה הגדרים שונים, שהברכה נקבעה דווקא על לימודים מסויימים ולא על כל דבר שמוגדר כלימוד תורה.

וביאר הדברים הוא דהנה בשו"ע (סימן מ"ז סעיף ד') כותב, "המהרהר בדברי תורה, אינו צריך לברך". וב"נשמת אדם" (כלל ט' סק"ד) מביא שהגר"א תמה על זה, למה לא מברכים על ההרהור, הרי כיון שיש מצווה של לימוד תורה גם בהרהור, ממילא צריך להיות שיהיה חיוב ברכה על זה. וכתב "הקשה הגר"א כיון דהיא ברכת המצווה, ובכלל המצווה ג"כ הרהור כמו שכתוב והגית בו יומם כו', מלשון הגיון לבי. ונראה לומר דכיון דברכת התורה נפקא לן מקרא דכי שם ה' אקרא, וקריאה היינו דיבור, ולכן גם החכמים לא תקנו ברכה על ההרהור לפי שאינו ניכר וכו', וע"ש.

מבואר בדבריו שבדין ברכת התורה ישנם גדרים מיוחדים, ולא כל לימוד שמקיימים בו מצוות תלמוד תורה יש בו חיוב ברכה. ולכן כותב לגבי הרהור בדברי תורה, אפילו שיש קיום מצווה בהרהור בדברי תורה, בכל זאת חיוב ברכה לא חל על ההרהור. שבפסוק כתוב "כי שם ה' אקרא" ומזה לומדים בגמרא חיוב ברכת התורה, ולשון קריאה שנאמר בפסוק שייך דווקא על לימוד שנאמר בקריאה שמוציאו בפה, ולא לימוד שהוא בהרהור, ולכן אין חיוב ברכה על הרהור בדברי תורה.

ומעתה לפי זה י"ל שזהו הביאור גם בדברי הגמרא שרב הונא אומר שחיוב ברכת התורה נאמר דווקא על מקרא ולא על מדרש, משנה וגמרא, וי"ל שבאמת פשוט שגם לימוד מדרש, משנה וגמרא נחשב כלימוד תורה, אלא שבכל זאת חיוב ברכת התורה התחדש דווקא על מקרא שהוא תורה שבכתב, שעל זה שייך לומר את הפסוק "כי שם ה' אקרא" שהתורה היא שמוותיו של הקב"ה, ממילא דווקא תורה שבכתב שהיא בעצמותה שמוותיו של הקב"ה נאמר דין ברכה של ברכת התורה ולא על שאר חלקי התורה. ורבי אלעזר חולק וסובר שגם על מדרש צריך לברך, שמדרש שהוא קרוב למקרא יותר נקרא כלימוד תורה שבכתב, כיון שבעיקרו הוא בא לבאר את הפסוקים, ממילא גדר הלימוד בזה הוא כלימוד תורה שבכתב, כיון שעיקרו הוא בא לברר ולבאר את הפסוקים, וממילא דין ברכת התורה שנאמר בתורה שבכתב התחדש גם בזה שהוא מברר את דברי התורה. ורבי יוחנן סובר שמברכים אף למשנה ור"ב סובר אף לתלמוד, שסוברים שהפסוק "כי שם ה' אקרא"

חל גם על תורה שבעל פה, שגם זה תורה מסיני, ושייך לומר על הלימוד הזה שהוא בגדר "שם ה' אקרא".

קריאת שמע נאמרת בתורת תפילה

ומעתה לפי היסוד הזה אפשר ליישב מדוע קריאת שמע שקוראים אחר ברכת אהבה רבה, אינה נחשבת כלימוד תורה כלפי ההלכה שברכת אהבה רבה פוסטת את ברכת התורה אם למד מיד אחרי הברכה, שהקריאה של פרשת שמע אינה מוגדרת כקריאה של לימוד תורה. ולכאורה קשה הרי הגדר של קריאת שמע הוא בגדר לימוד תורה, שהחיוב לומר פרשת שמע ישראל הוא בתור קריאה של דברי תורה, וא"כ למה אין זה נחשב כלימוד תורה לגבי דין ברכת התורה.

ולפי זה י"ל שלימוד תורה כפרשת קריאת שמע, כיון שהלימוד הזה נאמר בדרך תפילה, אינו לימוד שחייב בברכת התורה. וכל מה שהתחדש דין ברכת התורה, הוא דווקא על לימוד שנלמד בדרך לימוד, אבל לימוד שהוא בדרך תפילה אינו לימוד שחייב בברכת התורה. וממילא אפילו להלכה שאנו פוסקים כרבא שחיוב ברכת התורה נאמר אפילו על גמרא, בכל זאת בעצם היסוד רבא מודה שיש בברכת התורה גדרים אחרים מבבל הברכות, אלא שסובר שגמרא היא לימוד שגם על

דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה

זה חל חיוב ברכת התורה. אבל בדין זה שלימוד התורה נאמר בדרך תפילה, י"ל שגם לדעת רבא זה לימוד שלא נתחדש בו דין ברכה. ולכן אפילו שקריאת שמע בתפילה מוגדרת כקריאת דברי תורה, והקורא קריאת שמע בתפילה הוא מוגדר כלומד תורה לכל דבר וענין, אבל בכל זאת לגבי ברכת התורה, לימוד כזה שהוא נאמר בדרך תפילה, אינו לימוד שמחייב ברכה.

ולכן פרשת קריאת שמע איננה מוגדרת כלימוד תורה לאחר ברכת התורה שמבין בברכת אהבה רבה, משום שכדי שברכת אהבה רבה תפסור את ברכת התורה צריך שילמד מיד לאחר הברכה (או התפילה) לימוד כזה שהוא לימוד שחייב בברכת התורה, ואז הברכה חלה על הלימוד הזה ויוצא ידי חובת ברכת התורה. אבל כשלומד לימוד שאינו חייב בברכת התורה, הברכה אינה יכולה לחול על הלימוד הזה, שאין בזה חיוב ברכה. ועל כן מאחר שפרשת קריאת שמע שנאמרת בתפילה בתור תפילה, אי אפשר להחשיבה כלימוד תורה כלפי חיוב ברכת התורה. ולכן החובה ללמוד דווקא לימוד אחר, אחר הברכה והתפילה, ואי אפשר לצאת ידי חובה בלימוד תורה שאומר בקריאת שמע. (ועיין בכל זה עוד אריכות דברים ב"שלמי תודה", פורים, סימן ג').

והנה יש לדון אם מותר לקרוא בעל פה את הברכות שבירך יעקב אבינו את בניו, שהנה בתלמודי התורה המנהג הוא ללמד את הילדים שיחזרו על הברכות עד שיידעו זאת בעל פה. ולכאורה יש לעיין בזה אם ראוי לעשות כן, שהרי מצד אחד הילדים אומרים את הפסוקים בעל פה ודברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה, אבל מצד שני אין הם מוצאים בזה אחרים ידי חובה, אלא הם משננים לעצמם את הפסוקים. וברב"ז כותב שלא מוחין ביד אלו שנוהגים לומר דברים שבכתב בעל פה כאשר אינם מוצאים אחרים ידי חובה באלו הפסוקים, אבל כל זה רק שלא מוחין, ולכתחילה מבוואר בדברי הרב"ז שאין לעשות כן. ואם כן יש לעיין בזה שמשננים לילדים את הפסוקים בעל פה, אם ראוי לעשות כן לכתחילה. [א"ה, ומצד שני במשנה ברורה מביא מדברי הגר"א שמכריע כדעת הפוסקים שהאיסור הוא דווקא כשמוציא אחרים, ולדבריו לכתחילה מותר לשנן פסוקים בעל פה].

ומעשה היה בילד ששאל, אם מותר לו לשנן את הפסוקים של ברכת יעקב בעל פה. ובפשוטו יש להתיר, לסמוך על הפוסקים שמתירים כשאנו מוציא אחרים ידי חובה. אבל הגר"נ קרליץ שליט"א אמר, שאע"פ שאין למחות על כך, בכל זאת אם הילד בא לשאול, ראוי להורות לו שיאמר את הפסוקים מתוך הספר ולא בעל פה.

הנה בפסוק כתוב "כתוב לך את הדברים האלה", ובגמרא בגיטין (דף ס' ב', והובא לעיל) לומדים מזה הלכה "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה". שאסור לומר את הפסוקים של התורה שבכתב בעל פה, אלא החיוב לאומרם דווקא מתוך הכתב.

ובשו"ע ובמשנה ברורה (סימן מ"ט) האריכו בפרטי הדינים בזה, ובסק"ב במשנה ברורה כתב, "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה, כתב הרב"ז חלק א' סימן קל"ה, לקרות הפרשה בעל פה בשעה שש"ץ קורא אני נזהר, אבל איני מוחה לאחרים משום דיש פוסקים הרבה שסוברים דהאיסור הוא דווקא אם מוציא בזה לאחרים ידי חובתו, וכן כתב בעטרת זקנים וביאור הגר"א".

מבוואר ברב"ז שיש הרבה פוסקים שסוברים שכל האיסור לקרוא בעל פה דברים שבכתב זהו דווקא באופן שקורא כדי להוציא אחרים ידי חובתם, אבל כשאדם קורא לעצמו ואינו מוציא אחרים ידי חובה, אין איסור לקרוא את הפסוקים בעל פה. ולכן כותב הרב"ז שלעצמו הוא נזהר שלא לקרוא בעל פה אפילו כשאנו בא להוציא אחרים ידי חובה, אבל לגבי למחות לאחרים אינו מוחה כאשר הם קוראים דברים שבכתב בעל פה ואינם מוצאים אחרים ידי חובה בזה. ובמשנה ברורה כותב "וכן כתב בעטרת זקנים וביאור הגר"א", שהם גם סוברים לדינא שכל האיסור הוא דווקא כשמוציא אחרים ידי חובה, אבל כשאנו מוציא אחרים, אין איסור לקרוא בעל פה.

בתוך האוהל

היום בבוקר בשיעור. הוא ניגש אליו כאשר אוחז בידו "קונטרס שלמי תודה" שהוציא לאור (שבתחילה הוציא לאור הגר"צ את ספרו "שלמי תודה" בכמה חוברות דקות). ואומר לבחור "באתי לישיבה כדי לתת לך מתנה על הסברא שאמרת בבוקר, מכיון שעד עכשיו אני נהנה מהסברא שלך, באתי להוקיר לך טובה על כך". מסר לו את החוברת והלך.

הבחור התפעל מאוד, לא די ששבחו בשעת השיעור, אלא עוד הוא טרח ובא לישיבה במיוחד בשבילו להודות לו ולתת לו מתנה. וזה עשה עליו רושם עצום שהרגיש את עצמו שייך לסוגיות הנלמדות, וקיבל מכך חשק ורצון גדול ללמוד ולהיות מחובר לסוגיא. ומאותו יום השקיע את כל כחו בסוגיות הגמרא, ועלה והתעלה בה עד למאוד.

כמוכן שלא וויתר על השיעורים. התעמק בהם להבינם כראוי כשהוא שואל ומברר את הדברים על בוריים. אחרי תקופה תירץ בשיעור תירוץ יפה על אחת מהשאלות, הגר"צ שמע בשעת מעשה ושחק. למחרת לפני השיעור קורא לו הגר"צ ואומר לו "חשבתי על התירוץ שלך, זה באמת תשובה אמיתית, קח עוד קונטרס ותעבור על הדברים שכתבתי". ונתן לו במתנה עוד חלק מהקונטרס שהוציא לאור.

מספר הבחור – "הדבר הזה, זה מה שבנה אותי בישיבה, זה נתן לי את הכח למהפך, ולנצל את כל שנות הבחורות בישיבה בשקידה ובעמל התורה".

"נער לא ימיש מתוך האוהל". (פרק ל"ג פסוק י"א).

רבות הן העובדות שמשפט אחד, לפעמים, שרב אמר לתלמידו או חבר לחברו אפילו באקראי, הצליח לרומם אותו ולהפוך אותו מקצה אל הקצה. ונביא בענין זה עובדה שסיפר אחד מתלמידי הגר"צ פלמן זצ"ל, ואלו הם דבריו – – – המעשה היה בישיבה חסידית בבני ברק, אשר בתקופה מסוימת היה הגר"צ מוסר שם שיעור קבוע. מספר הסיפור היה באותם ימים בחור בישיבה, ולא היה מהבחרים הטובים שבה, הוא לא הרגיש את עצמו כל כך שייך לסוגיות הנלמדות, ואפילו שישב ולמד בסדרים, בכל זאת לא הרגיש טעם בלימוד הזה. ומטבעם של דברים שכאשר לומדים כך, הרי התוצאות הם בהתאם... ומעמדו של הבחור בישיבה היה כיאה להצלחתו והשקעתו בלימוד, שכמוכן במקרה זה הוא קוטלג כמעט בתחתית הרשימה. פעם אחת שאל הגר"צ בשיעורו סתירה בין שתי הלכות, ולפתע הבזיק במוחו של הבחור הזה יישוב שהיה נראה לו כתירוץ הגון על הקשיא, ומיד תוך כדי השיעור אמר את תירוצו על הקשיא.

הגר"צ התפעל מהסברא הזו, ואמר שזו סברא יפה, וחזר בשיעור על דבריו לבאר לכולם את סברתו שאמר עתה. כמוכן הבחור יצא בהרגשה טובה שאמר סברא טובה היום בשיעור, ועוד הרב שיבחו לעיני כולם, ואף חזר על דבריו.

אבל לא די בזה, בשעות הערב פתאום מופיע הגר"צ שוב בישיבה, בזמן שהוא לא אמור להיות בה. הוא נכנס לבית המדרש והיה נראה שהוא מחפש משהו, הוא הסתכל אנה ואנה, עד שראה את הבחור שענה לו את התירוץ

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

התשובה נפלאה: על ענייני העולם הזה, על תענוגות והנאות חומריות - אין לדבר; הדיבור מזיק. אל תעשה עסק מענייני העולם הזה. איך אמר פעם אדם חשוב: מספיק צעריכים לאכול את האוכל, לא צריכים עוד לדבר עליו... אין לעשות 'עסק' מהאכילה ומהמאכלים, אין לעשות מהם פולחן. הרי כשמדברים על אוכל ודנים ודשים בו, מה יותר טעים ומה פחות טעים, ממה עשוי המאכל הזה וממה עשוי מאכל ההוא - כל זה מלמד על החשיבות שאנו מייחסים לאוכל. והגישה הזו היא פסולה בתכלית - "הדיבור רע ליין"!

רבי חיים מוולוז'ין היה אומר: אדם לוקח מאכל גשמי ומכניס לתוך גופו, הרי זה עצמו ביזיון גדול. נכון, אין ברירה, כך טבע הקב"ה את הבריאה - בלי אוכל אי אפשר להתקיים. אבל לעשות 'עסק' מתאוות האכילה?! כל זה באשר לענייני הגוף והחומריות. אולם בכל הנוגע לנשמה, אדרבה - "הדיבור יפה לבשמים". מה שיותר לדבר - משובח יותר. "צדק תדברון" (תהלים נח, ב), דברי תורה, תפילה, מוסר והתחזקות ביראת שמים - אדרבה ואדרבה, כדאי לעשות מזה 'עסק' גדול, תדבר ותוסיף ותדבר עוד ועוד, כי הדיבור משיב ומעיל. וזהו מה שאומר רבי יוחנן: "כשם שהדיבור רע ליין, כן הדיבור יפה לבשמים". האחד הוא היפוכו של השני, וזה לעומת זה: בענייני הגוף ותענוגותיו - "הדיבור רע ליין", ובאותה מידה שהדיבור רע ליין, כך מנגד בענייני הנשמה - "הדיבור יפה לבשמים".

השגות בקדושת השבת

וְשִׁמְרֶתֶם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֵם (לא, יד)

הרב יוסף הלפרין זצ"ל, רבה הראשון של 'זכרון מאיר', בני-ברק, סיפר א'מרידיגע מעשה על הקדושה שניתן לזכות בשבת קדש:

בצעירותו, כשהתגורר עדיין באירופה, נסע פעם לכמה שבועות לעיירת מרפא, והתאכסן שם אצל יהודי פשוט מתושבי המקום, עובד אדמה. חלפו ששת ימי המעשה והגיעה שבת. בערב שבת, כשיצא היהודי המארח מהמקווה והגיע הביתה, לא הכירו הרב. היו לו פנים אחרות!

הולכים יחד לבית הכנסת, קבלת שבת, מעריב, והרב הלפרין מבחין כי מארחו נמצא במדרגות גבוהות ביותר. איזה תפילות, איזה קידוש, כל האכילה והשתיה - הכל כאיש אלקים קדוש! ממש נבהל. כזה יהודי פשוט מגיע לכאלו דרגות נוראות! חשב לעצמו: אולי הוא אחד מל"ו צדיקים.

והנה עברה שבת, היהודי עשה הבדלה - ושוב חזר להיות יהודי של ששת ימי המעשה. יהודי רגיל. פשוט ביותר.

הרב נשאר שם כל השבוע, המתין לשבת הבאה לראות אם המחזה המפעים יחזור על עצמו. הגיעה שבת ושוב אותו המעשה - היהודי מתרומם לדרגות מופלאות.

הוא מפחד ממנו, מפחד לגשת אליו, איש מורס מעם. איזו קדושה, איזו טהרה. הוא המתין לראות האם במוצאי שבת יחזור לפשטותו, וכך אכן היה - אחרי הבדלה חזר להיות יהודי רגיל.

ניגש אליו ואמר לו: בגזירת מרא דאתרא אתה חייב לספר לי מה קורה איתך בשבת? מהיכן באה לך קדושה שכזו?

"אספר לך דברים כהווייתם", פתח היהודי, "סוחר בהמות אני. פעם נסעתי לשוק הבהמות, עשיתי מסחר כמה ימים וצברתי סכום כסף גדול. פניתי לשוב לביתי, אבל הדרך התארכה. כבר יום ששי אחר הצהריים וראיתי שלא אספיק להגיע לביתי עד שבת. החלטתי לשבות בעיר צ'רנובץ' **הסמוכה, באמתתחתי**, היה, כאמור, צרור כסף גדול, ותהיתי היכן אניח אותו בשבת. אינני מכיר שם אף אחד והצורך לעול להיגב.

"הלכתי לביתי של רב העיר, **רבי חיים מצ'רנובץ' זצ"ל**, בעל ה"סידור של שבת", עליו סיפרו שבשבת היה גבוה יותר בראש משאר ימות השבוע! נכנסתי אליו ואמרתי: 'רביה', עובר אורח אני, לא מכאן. יש באמתתחתי סכום כסף גדול, היכן אוכל להפקידו?"

רבי חיים בערב שבת היה שרוי בעולמות אחרים, כלל לא בעולם הזה. אמר לו: "נו, תניח את הכסף כאן במגירה..."

- "במגירה? אבל המגירה אינה נעולה, כל אחד יכול לפותחנה!"

- "לא לא, זה בסדר, אני אנועל אותה. תניח כאן את הכסף ולך לשלום", וכך היה. הרב המשיך לעסוק בענייני הרוחניים של ערב שבת ושכח לסגור את המנעול.

הדיבור - רע ליין וטוב לבשמים

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה קח לָךְ סָמִים נָטָף וְשַׁחֲלֵת... וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קַטְרֶת לְרִיחַ מִנְעִשָׁה רִיחָה... וְשַׁחֲקֶתָ מִמֶּנָּה הָדָק (ל-ל-ל)

כשהוא שוחק, אומר היטב הדק

את הקטורת הקטירו על גבי המזבח פעמיים בכל יום, והיו מכינים אותה על ידי שחיקת אחד עשר סממני הקטורת.

ואמרו חז"ל במסכת כריתות (ו ע"ב): "אמר מר: כשהוא שוחק, אומר היטב הדק, הדק היטב". כלומר, תוך כדי שחיקת הסממנים של הקטורת, המכין היה אומר בקול: "היטב הדק, הדק היטב".

ומדוע היה צריך לדבר תוך כדי פעולה?

אומרת שם הגמרא: "מסייע ליה לרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן: כשם שהדיבור רע ליין, כן הדיבור יפה לבשמים". כשמדברים תוך כדי שחיקת הסממנים והכנת הקטורת - הבל הקול היוצא מן הדיבור משיב ומשפר את הבשמים והקטורת משתבחת, לעומת זאת כשמדברים בשעת הכנת היין - הבל הפה מזיק ופוגם באיכות היין.

ואכן כך גם שנינו במסכת מנחות (פז ע"א) לגבי יין של נסכים, שהגובר היה יושב ובידו קנה, וכשהיה רואה שהיין פגום היה מקיש בקנה, לרמוז למוציא היין שיין זה רע לנסכים. ומדוע עשה כך ולא דיבר בפיו? מפני שהדיבור רע ליין. וגם שם מביאה הגמרא את דברי רבי יוחנן, בהיפוך סדר הדברים: "מסייע ליה לרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן: כשם שהדיבור יפה לבשמים, כך דיבור רע ליין".

נשאלת השאלה, מה בא רבי יוחנן להשמיע לנו בדבריו, הרי בסך הכל מדובר כאן בתכונת טבע פשוטה שהקב"ה טבע בבריאה, שהדיבור מועיל לבשמים ומזיק ליין. גם אם בכל זאת ראה רבי יוחנן צורך לספר לנו על כך, מהו ה"כשם"? היה עליו לומר בפשטות: הדיבור יפה לבשמים ורע ליין, לשם מה הוצרך להציב את הבשמים ואת היין זה מול זה ולומר "כשם שהדיבור יפה לבשמים, כך דיבור רע ליין", מה הוא בא להשמיע לנו בניגוד שבין בשמים ליין?

יין - הנאת הגוף, בשמים - הנאת הנשמה

מפרש ה"באר יוסף": על הפסוק בשיר השירים (א, ב) "כי טובים דודיך מיין", כתב רש"י ז"ל: "לשון עברי הוא, להיות כל סעודת עונג ושמחה נקראת על שם היין, כענין שנאמר (אסתר ז, ח) 'אל בית משתה היין'".

במגילת אסתר נאמר שהמלך שב אל "בית משתה היין". ומדוע נקרא דוקא "משתה היין"? וכי רק שם במשתה הוא ולא אכלו מאומה? אל דאגה, הם אכלו, התענוג והאביסו עצמם במאכלים ומעדינים כיד המלך, אלא שהיין היה "גיבור הערב"... אין לך דבר המסמל סעודת תענוגות יותר מהיין. היין הוא סמל לתענוגות הגוף.

והנה, מה עושים עם ישראל, עם קדוש? לוקחים את היין, סמל תענוגות הגוף, ומשתמשים בו לדברים שבקדושה ולמעשים של מצוה - קידוש, הבדלה, ברכת המזון, ברכת האירוסין ושבע ברכות שתחת החופה. כשיש מצוה לשמוח, כגון בפורים, עושים זאת על ידי שתיית יין, אשר עליו נאמר כי הוא "ישמח לבב אנוש"

(תהלים קה, טו).

אם כן זאת אנו רואים, כי בעם ישראל היין נועד למצווה ולשמחה של מצווה, אבל לא לשם תענוגות - "אל תהי בסובאי יין" (משלי כב, כ), ואדרבה, אם יש חשש שהאדם יפרוץ את גבולות הקדושה, עליו להזיר עצמו מן היין.

והנה, לעומת היין המסמל את תענוגות הגוף - הבשמים מסמלים את הנאת הנשמה. כך אומרת הגמרא (ברכות מג ע"ב): "איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו - הוי אומר זה הריח".

היין והבשמים - שניהם סמלים מנוגדים, היין מסמל את תענוגות הגוף והבשמים מסמלים את הנאת הנשמה הצרופה, בלי עירוב של הנאת הגוף.

וכעת נתבונן לרגע: למה הקב"ה ברא כך בטבע, שהדיבור יועיל לבשמים, ולעומת זאת יזיק ליין?

"במוצאי שבת", ממשיך היהודי ומספר, "אני מגיע בתמימות אל הרב אהרי
הבדלה ושואל: 'היכן הכסף שהפקדתי?' הרב ספק כפיו וקרא: 'הו! שכחתי
לנעול את המגירה'.

"ניגשנו לראות, פתחנו את המגירה - והכסף איננו. סכום עתק!
ר' חיים מצ'רנובץ זי"ע חשכו עיניו, נפל על הרצפה והתעלף. איך יחזיר כזה
סכום של כסף? גם אם ימכור את כל ביתו וכל רכושו - לא יוכל להחזיר כזה
סכום, סכום עתק!"

"כשראיתי את הבהלה הגדולה שאחזה ברב", ממשיך היהודי הכפרי ומספר,
"התכופתי לרצפה ולחשתי לו באזון: 'רביה, הכל מחול לך, אינך צריך לשלם
לי פרוטה לפרשה'.

"כששמע זאת הרב פתח את עיניו, קם, תפס את ידי ואמר: 'זיתרת לי על סכום
כזה של כסף שנגנב עקב פשיעה שלי. אני חייב בתשלומין. 'אמור לי, מה בכל
אופן אני יכול לשלם לך?'

"ואז אמר לי: 'אתה יודע מה, אתן לך מתנה: אתה תרגיש בשבת מעין הקדושה
שאני מרגיש. את כל הקדושה אי אפשר, אתה לא תחזיק מעמד, אבל מעין
קדושה זו - תרגיש גם אתה!'

"ומני אז", סיים הכפרי את סיפורו, "כל שבת הנני זוכה לאותה קדושה מופלאה
שראית בעיניך".

של א חליפו את השבת בקוגלו...

המשגיח שלנו בבישיבה היה תלמיד מובהק של הגאון רבי אברהם גרודז'ינסקי
ה"ד. פעם אחת הלך עמו אל אחד האדמור"ם הידועים בפולין. שאל האדמור"ר
את רבי אברהם: חז"ל (ברצה טו ע"א) אומרים: "אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה:
משה, מתנה טובה יש לי בבית גני ושבת שמה, ואני מבקש ליתנה לישראל, לך
והודיע אותם". ולכאורה - כך שאל הרביה - לשם מה היה צריך משה להודיע?
הרי מצות השבת כתובה בתורה כמו שאר מצוות התורה!"

הוא שאל והוא תירץ. "הקב"ה ביקש ממשה: לך והודיעם שלא
יחליפו את השבת בקוגלו..." כך אמר אותו רביה, אמירידיקע
זאך!

"ה"ב איש חי" בספרו "בן יהודיע" מביא משל נפלא בענין:
היה פעם עשרי אחד שלצורך עסקיו נאלץ לנסוע למרחקים
ואת משפחתו השאיר בעירו. אז לא היה טלפון והקשר עם
משפחתו נותק לתקופה ארוכה.
באחד הימים הוא ראה יהודי עני מעירו שהגיע למקום במשרה
לאסוף נדבות. ניגש אליו ובירכו: "שלום עליכם", וגם הלה
שמח לראותו: "עליכם השלום".

"אולי אתה יודע מה נשמע עם המשפחה שלי, מה שלום
כולם?" - שאל העשיר את ההלך העני.

"אני מבקש ממך שתעזובני לנפשי כי חבל לי על הזמן",
אמר העני. "עלי לאסוף כסף ואם אתחיל לספר לך מעשיות
מהנעשה בעירי, יכלה הזמן ולא אצליח לגייס אפילו פרוטה אחת לפרוטה!"
"אתה יודע מה?", אמר העשיר, "אעשה איתך עסק. כמה הוא הסכום המרבי
שהנך מרויח ביום בקיבוץ הנדבות?"

זרק לו סכום.

"ובכן, מחר אתה לא הולך לקבץ נדבות כל היום, ובמקום זה תשב אתי ותספר
לי בפרטי פרטים מה נשמע עם המשפחה ומה נשמע בעיר. את הכל אני רוצה
שתאמר. עליך להיות פנוי בשבילי כל היום".

העני הסכים.

למחרת בבוקר, כשהגיע הזמן לקום, חשב העני לעצמו: "א'מחיה, יש זמן. היום
לא צריך לעשות שונה, אין צורך למחר לעבודה... קם מאוחר, בקושי התפלל,
וזמן קצר אחרי כן כבר הלך שוב לישון. הרי לא צריך היום לעבוד, משלמים
משכורת ללא עבודה..."

העשיר מצדו לא רצה להעיר אותו, הניח לו לישון במנוחה.

בשעת צהריים מאוחרת התעורר העני ופנה בנחת לבית העשיר.
כשראהו העשיר הוכיחו קשות: "אני משלם לך על היום הזה כדי שתהיה בחברתי
ותספר לי על עירי ועל משפחתך, ובסוף אתה הולך לישון? בשביל זה נתתי לך
את היום הזה שלא תצטרך לעבוד בו?"

וכך - אומר ה"ב איש חי" - הקב"ה נתן לנו את השבת בכדי שנהיה עמו
במחיצתו, בתפילה ובלימוד תורה, ואנחנו מבזבזים את השעות היקרות הללו
למנוחה!?

"ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם" - זהו יום קדוש, הבה ננצל אותו כראוי!

הלן שבעה ימים בלא חלום נקרא רע

שֵׁשֶׁת יָמִים יַעֲשֶׂה מְלֶאכֶה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת שַׁבָּתוֹן קָדֵשׁ לַה' (לא, טו)

אומרת הגמרא (ברכות יד ע"א): "כל הלן שבעה ימים בלא חלום נקרא רע, שנאמר
'ושבע ילן בל יפקד רע', אל תקרי שְׁבַע אלא שבע".

ועלינו להבין, מה האדם אשם שהוא לא חולם בשנתו? למה הוא נקרא 'רע'?
ומה העניין בשבעה ימים דוקא?

אומר הגאון: עלינו לדעת שכל חיי העולם הזה הם "כחלום יעוף" - חלום אחד
גדול. האדם מתכנן לעצמו תוכניות שונות. הוא יקנה וימכור וירויח
ויתעשר... והנה החיים חולפים ביעף, "כי גז חיש ונעופה", והוא מגיע לעולם
הבא, ואז מתברר לו האמת: הכל היה חלום אחד גדול! והאמת הזאת מרה
וכואבת: בשביל החלום הזה הוא השקיע את כל כוחו ומרצו וזמנו! כעת כבר
מאוחר מדי, את הנעשה אין להשיב. לא חבל?

משל למה הדבר דומה? - אדם חלם חלום שבאחת החצרות בעירו שמון משמון
עצום ורב. כשקם בבוקר שכח שזה היה חלום, היה בשוח שזו מציאות. רצה
להיכנס לחצר שראה בחלומו, אבל הרי אי אפשר סתם כך להיכנס לחצר פרטית
ולהתחיל לחפור בה.

מה עשה?
הלך לבצל החצר והציע לו לקנות את חצרו, כשכמובן הוא מסתיר ממנו
את הסיבה לכך. הבעלים סירבו, מה פתאום שהוא ימכור את חצרו סתם כך.
אך ה'חולם' מתעקש. הוא יודע שאו-טו-טו הוא יכול להפוך לעשיר מופלג,
רוטשילד"ר אמיתי. כל מה שצריך הוא לקנות את החצר.

הלך והציע לבעלים מחיר מופרז על החצר, פי עשרה ממחירה האמיתי. שמע
הבעלים את הצעת המחיר ונעתר מיד. זו הזדמנות של פעם בחיים והוא לא
יחמיץ אותה.

אולם מניין ישיג ה'חולם' את סכום הכסף שהציע? הלך ומכר את ביתו ואת כל
נכסיו ורכושו, ועוד הוסיף ולווח סכומי כסף גדולים, וכך לאחר מאמץ רב השיג
את הסכום האדיר. הוא היה בשוח שמיד לאחר שיעביר את החצר לרשותו הוא
יזכה במשמון שבתוך החצר ויתעשר עושר אגדי, שיסיפק לו כדי להשיב את כל
ההלוואות שנטל ועוד יישאר לו אוצרות כסף וזהב, בהם יקנה בתים ונכסים
לרוב. איך אמרנו? "רוטשילד"ר אמיתי..."

הם ערכו את החוזה ביניהם כדת וכדין. מיד לאחר מכן מיהר הקונה ונטל כלי
חפירה והחל לחפור בחצר. חפר וחפר, אך לשווא. הוא לא התייאש, היה בשוח
בעצמו. כנראה המסמון שמון עמוק יותר באדמה... המשיך לחפור. חפר וחפר,
אך העלה חרס בידו, לא מטמון ולא כלום!

לפתע הוא התעשת: רגע, מניין לי בכלל שיש מטמון בחצר? אם
הבעלים לא ידע, מניין לי לדעת? ואז הוא נזכר: הלא זה היה
חלום ולא יותר!

בבת אחת הכל נגזר, אין מטמון, ביתו ונכסיו ירדו לשמיים, ומה
שנשאר לו אלו חובות הענק שנטל. כמה אומלל הוא האיש הזה!
אומר הגאון: כשאדם יודע שחיו בעולם הזה הם "כחלוף
יעוף", אם הוא בר-דעת הוא חושף כל מה שאפשר - תורה,
מצוות ומעשים טובים. עוד דף גמרא, עוד מצווה, עוד תפילה
בכוונה. הצרה היא שבמשך השבוע, בששת ימי המעשה, האדם
טרוד למחיתו ולפרנסתו והראש אינו פנוי להתבונן ולחשוב
על משמעות החיים ותכליתם. ואז מגיע יום שבת קודש, "באה
שבת - באה מנוחה", הראש נקי ממחשבות חולין, כולו קודש.

אפילו האכילה והשתיה הן לשם קיום מצות "וקראת שבת עונג". כעת הראש
פנוי, הקדושה שורה באוויר, וכעת אתה יכול להתבונן ולחשוב, לדעת שכל
העולם הזה הוא חלום, ומתוך כך להביא את עצמך לידי החלשה נחושה שמכאן
והלאה אתה חי את חיך כראוי.

זהו שאמרו חז"ל: "כל הלן שבעת ימים בלא חלום נקרא רע" - אם בכל ימות
השבוע, כולל שבת, אתה חי בלי ידיעה שהכל חלום - אין לך 'רע' גדול מזה.
לפחות תשכיל לנצל את יום שבת קודש להתבוננות ולחשבון נפש על החיים
האמיתיים ועל תכליתם.

מעשי ראובן

באחת הפעמים, לאחר שסיים לדרוש בבית הכנסת שבישוב קדימה, שם רבי
ראובן את ליבו כי שני אנשים מתדיינים ביניהם מי יזכה להסיעו לבני ברק. רבי
ראובן, שחרד על כבודו של כל יהודי מישראל, לא אבה להכריע ביניהם. הוא
פנה לאחד ממכריו בני המקום וביקש לנחל בביתו מעמל הדרשה, בטרם ישוב
לבני ברק. האיש נענה לבקשה בשמחה ונתן לרבי ראובן את מפתחות ביתו.

לאחר זמן קצר, שב האיש לביתו ונוכח לדעת כי רבי ראובן עזב את הבית.
לאחר מחשבה, הבין האיש כי רבי ראובן חשש לפגוע בכבודם של השניים וחישש
אמתלה כיצד לחמוק מהם ולנסוע לבני ברק בגפו.

המעשה אירע בישוב קדימה הבלתי מפותח של לפני שלושים וחמש שנה. רבי
ראובן נאלץ ללכת במשך שלושת רבעי שעה באפלה ובמדבר שממה עד שהגיע
לתחנה האוטובוס הרחוקה. כשהגיע לתחנה, נאלץ להמתין לאוטובוס הנוסע
לעיר נתניה, שהגיע למקום אחת לשעתיים. כשהגיע לנתניה עלה רבי ראובן
לאוטובוס הנוסע לתל אביב. לקראת סוף המסע, כשהגיע לתל אביב, היה עליו
לנסוע באוטובוס נוסף לעבר העיר בני ברק.

בשעה מאוחרת בלילה, שב רבי ראובן לביתו, כדרכו לנהוג ב'הצנע לכת', לא
גילה לאיש את סיבת איחורו. רק לאחר פטירתו של ראובן, הגיע בעל המעשה
לנחם את בניו בימי השבעה, וכך נודע הדבר.

